

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น
ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

THE FACTOR EFFECTED TO MOTIVE ON REGULATION OF LIFE FUTURE
OF ADOLESCENTS IN SI SAWAT DISTRICT,

KANCHANABURI PROVINCE

นางสาวกฤตกัญญาวีร์ วรรณมธยาน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น
ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

นางสาวกฤตกัญญาวีร์ วรรณมธยาน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Factor Effectuated to Motive on Regulation of Life Future of
Adolescents in Si Sawat District, Kanchanaburi Province

Kritkanyavee Woradhumthaya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Psychology)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์เรื่อง
“ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัด
กาญจนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระมหาสมบурณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินุโท, ผศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.สวระ มุขดี)

กรรมการ

(ผศ. ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประยูร สุขะใจ)

กรรมการ

(ผศ. ดร.เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์)

คณะกรรมการควบคุมนิพนธ์

ผศ. ดร.ประยูร สุขะใจ

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวกฤตกัญญาวีร์ วรรณมธยาน์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง
ของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัย : นางสาวกฤตกัญญาวีร์ วรรณธรรมยาน์

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ. ดร.ประยูร สุขะใจ, ป.ธ.๓, พธ.บ.(จิตวิทยา), B.J. , ป.บัณฑิต (การ
วิจัยทางสังคม), กศ.ม., M.A.(Po), M.A.(Eco), M.A.(Clinical
Psychology), Ph.D. (Clinical Psychology)

: ผศ. ดร.เสริมศิริ อัครพุดพิพันธ์, ค.บ. (การบริหารการพยาบาลจิตเวชชั้น
สูง), ร.ม. (รัฐศาสตร์), ค.ม. (การบริหารอุดมศึกษา),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ๒) เพื่อศึกษาระดับความแตกต่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และ ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มตัวอย่าง คือ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๓๗ คน ซึ่งได้กำหนดจำนวนได้จากสูตรการกำหนดจำนวนตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรและการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มี ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) ปัจจัยส่วนบุคคล ๒) ปัจจัยจิตลักษณะ ๓) ปัจจัยจิตสังคม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า ๑) วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีเพศ อายุ เกรดเฉลี่ย และสภาพของบิดามารดา แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒) วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ

แรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ด้านปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

- Thesis Title** : The Factor Effected to Motive on Regulation of Life Future of Adolescents in Si Sawat District, Kanchanaburi Province
- Researcher** : Kritkanyavee Woradhumthaya
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Psychology)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Asst. Prof.Dr. Prayoon Suyajai, Pali III, B.A., B.J., Dip. In Social Research, M.Ed., M.A.(Po), M.A.(Eco), M.A.(Clinical Psy),, Ph.D.(Clinical Psy)
 - : Asst. Prof.Dr. Sermsiri Akaraputipun, B.A. (Advanced Psychiatric Nursing AdministrationX, M.A. (Politics), M.A. (Higher Education Administration), Ph.D. (Buddhism Study)
- Date of Graduation** : March 11, 2019

Abstract

The main objectives of this research were 1) to study the levels of motive on regulation of life future of adolescents in Si Sawat District, Kanchanaburi Province, 2) to study a relationship among the factor effected to motiva on regulation of life future of adolescents in Si Sawat District, Kanchanaburi Province, and 3) to study the difference of fundamental factors that affect to motive on regulation of life future of adolescents in Si Sawat District, Kanchanaburi Province.

The samples were 237 adolescents in Si Sawat District, Kanchanaburi Province defined from the formula for determining number of the sample in case of an unknown number of population and purposive sampling. The instrument of research was a tripartite questionnaire of which the three parts were: 1) a part Personal factors; 2) data Psychological factors; 3) Psycho-social factors. Statistics for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson's product moment correlation coefficient.

The findings are as follows: 1) the adolescents in Si Sawat District, Kanchanaburi Province, who have different gender, age, academic record, and parent's marital status have different emotional stability between adolescents at significant level 0.5 , 2) there are no different emotional stability between adolescents who have different education level , and family income at significant level 0.5 , 3) there is different emotional stability in case of having different testing level of psychosocial factors in significant level 0.5.

กิตติกรรมประกาศ

รำลึก วันสอบสัมภาษณ์ อาจารย์ท่านหนึ่งถามว่า คิดว่าวิชาพุทธจิตวิทยา มีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร? ข้าพเจ้าตอบว่า พุทธจิตวิทยา มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ทุกคน ตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนถึงลมหายใจสุดท้ายแห่งชีวิต

ระหว่างการศึกษาเล่าเรียน ควบคู่กับการทำหน้าที่แห่งตน เป็นศิษย์ เป็นครู เป็นลูก เป็นแม่ เป็นหมอ เป็นเพื่อน ทุกบทบาทแห่งหน้าที่ ผ่านทุกข์ สุข พบ จาก อันเป็นธรรมดาโลกีย์ พุทธจิตคือเพื่อนร่วมทาง ประคับประคอง ช่วยเหลือ ชี้นำและเคียงข้างให้ข้าพเจ้าเดินบนเส้นทางแห่งชีวิตได้อย่างมั่นคง บริบูรณ์ทั้งกาย จิต วิญญาณ

ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณอย่างที่สุดต่อ บิดา มารดาผู้ให้กำเนิด และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท, ผศ.ดร.อดีตคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ พระมหาเมื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์, ผศ.ดร., ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ อดีตผอ.สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาและอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์, ผศ. ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง ผศ.ดร.สาระ มุขดี นายสมศักดิ์ สงวนดี ผู้ตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ และคณาจารย์สาขาพุทธจิตวิทยาทุกท่าน เพื่อนนิสิตพุทธจิตวิทยารุ่น๓ โดยเฉพาะพระจิววัตร สุจิตโต และพระใบฎีกาจักรกฤษณ์ จกกวโร มหามิตรผู้เมตตา ติดตามช่วยเหลือจนจบการศึกษา

บุคคลพิเศษผู้ช่วยเหลือในการพิมพ์ การหาข้อมูลทุกสิ่ง นางสาว กฤษณ์ภัทรวุธ นางสาว กัญจนกุนทร วรรณมธยาน์ นาง ศศิวิมลณี คุณาคำ ตลอดจนลูกทุกคนที่เป็นขวัญกำลังใจตลอดมา

ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระรัตนตรัย ได้โปรดอำนวยการทุกท่านที่กล่าวมา ขอจงประสบแต่ความเจริญทั้งทางโลกทางธรรมยิ่งๆขึ้นตลอดกาลฯ

นางสาวกฤตกัญญาวีร์ วรรณมธยาน์

๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๒
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๒
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๓
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจิตลักษณะ	๗
๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเอง	๗
๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีความเชื่ออำนาจภายในตน	๒๖
๒.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีความเข้มแข็งในการมองโลก	๓๓
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม	๔๑
๒.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพภายในครอบครัว	๔๑
๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน	๕๗
๒.๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน	๖๒

	ช
๒.๓ หลักจริยธรรมอาชีพ ๔	๗๐
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๓
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๐
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๑
๓.๒ ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย	๙๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	๑๐๔
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๘
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๘
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป	๑๐๙
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน	๑๒๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๓๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๓
บรรณานุกรม	๑๔๖
ภาคผนวก	๑๕๖
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๕๗
ภาคผนวก ข หนังสือออกถึงบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๒๐๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นเรียนเกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว และสถานภาพครอบครัว	๑๐๙
๔.๒.๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	๑๑๐
๔.๒.๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง	๑๑๑
๔.๒.๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านความเชื่ออำนาจภายในตน	๑๑๒
๔.๒.๔ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านความเข้มแข็งในการมองโลก	๑๑๓
๔.๒.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพภายในครอบครัว	๑๑๔
๔.๒.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน	๑๑๕
๔.๒.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน	๑๑๖
๔.๒.๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม	๑๑๗
๔.๒.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ	๑๑๘
๔.๒.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ	๑๑๙

๔.๒.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ	๑๒๐
๔.๒.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา	๑๒๑
๔.๓.๑ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเพศ	๑๒๒
๔.๓.๒ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามอายุ	๑๒๒
๔.๓.๓ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นรายคู่ จำแนกตามอายุ	๑๒๓
๔.๓.๔ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับชั้น	๑๒๓
๔.๓.๕ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	๑๒๔
๔.๓.๖ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นรายคู่ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	๑๒๔
๔.๓.๗ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามรายได้ของครอบครัว	๑๒๕
๔.๓.๘ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสถานภาพของบิดามารดา	๑๒๕
๔.๓.๙ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นรายคู่ จำแนกตามสถานภาพของบิดามารดา	๑๒๖
๔.๓.๑๐ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามการเห็นคุณค่าในตนเอง	๑๒๖
๔.๓.๑๑ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามความเชื่ออำนาจภายในตน	๑๒๗

๔.๓.๑๒ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๒๗
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามความเข้มแข็งในการมองโลก	
๔.๓.๑๓ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๒๘
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสัมพันธภาพภายในครอบครัว	
๔.๓.๑๔ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๒๘
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน	
๔.๓.๑๕ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๒๙
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน	
๔.๓.๑๖ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๒๙
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับฉันทะ(ความพอใจ)	
๔.๓.๑๗ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๓๐
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับวิริยะ(ความเพียร)	
๔.๓.๑๘ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๓๐
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับจิตตะ(ความใส่ใจ)	
๔.๓.๑๙ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอสรี	๑๓๑
สวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับวิมังสา(ความคิดค้น)	

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

หน้า

๘๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย พระไตรปิฎกภาษาไทย ผู้วิจัยได้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยมีรูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อ ชื่อคัมภีร์ แล้วตามด้วย เล่ม/ข้อ/หน้า ยกตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๘/๔๘. ซึ่งหมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๔๘ หน้าที่ ๔๘

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๓๕	อภิ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แรงจูงใจในการกำหนดอนาคตในช่วงชีวิตของวัยรุ่นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะ วัยรุ่นเป็นวัยแห่งอนาคตของประเทศ การศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดอนาคตของวัยรุ่นจึงเป็นเสมือนการกำหนดเส้นการเดินทางในชีวิตให้ประสบความสำเร็จ

การกำหนดอนาคต มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวัยรุ่นทุกคน เพราะการที่วัยรุ่นจะประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตนั้นจะต้องมีการวางแผนอนาคตของตนเป็นสำคัญ วัยรุ่นที่มีการวางแผนอนาคต ย่อมทำทุกอย่างได้ตามเป้าหมายที่ตนกำหนดไว้ เกิดความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต แต่ถ้าขาดการวางแผนอนาคตแล้ว จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ จึงกล่าวได้ว่าการกำหนดอนาคตมีความสำคัญและควรปลูกฝัง ให้เกิดกับวัยรุ่นทุกคน การกำหนดอนาคตเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่มีความสำคัญ และจำเป็นต้องปลูกฝังให้วัยรุ่น เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป

จากการสังเกตของผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนนักเรียนบริหารซึ่งมีอายุระหว่าง ๑๕ ถึง ๒๕ ปี นานเป็นเวลา ๑๐ ปี พบว่าเด็กนักเรียนยังมีคะแนนที่ต่ำ ขาดความรับผิดชอบในหลายหลายด้านด้วยกัน ได้แก่ การไม่ตรงต่อเวลา การทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนขณะครูสอน การส่งงานไม่ทันภายในเวลาที่กำหนด การพูดคุยกันขณะครูสอน การไม่มีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนต่ำ ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน ทำให้เกิดปัญหาตามมา ทั้งปัญหาต่อตนเอง คือไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ และยังเป็นปัญหาในครอบครัว ดังนั้น จึงควรปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นในนักเรียน โดยที่หลักสูตรทางพุทธศาสนาสามารถนำมาพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนได้ หลักสูตรที่มีความเหมาะสมนั้น ได้แก่ หลักอิทธิบาท ๔^๑ ซึ่งประกอบไปด้วย

๑. ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)
๒. วิริยะ (ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น)

^๑ กัลป์ยามิตตดา, อิทธิบาท ๔ คุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.http://oknation.nationtv.tv/blog/fangdhamma/2012/04/05/entry-1.html> [๒ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๓. จิตตะ (การเอาใจใส่ ฝึกฝนในสิ่งนั้น)

๔. วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวหาเหตุผลในสิ่งนั้น)

เนื่องจากอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการพัฒนาชีวิต การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ ว่านักเรียนมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดการดำเนินชีวิต และกำหนดอนาคตตนเองอย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาระดับความแตกต่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ระดับความแตกต่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ โดยเลือกใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้คือ

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาหลักธรรมอิทธิบาท ๔ และแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ ๒ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยจิตลักษณะ และ ปัจจัยจิตสังคม

๑.๔.๒ ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ นักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปจนถึง ๑๙ ปีในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยวิธีการสุ่ม ตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) และใช้จำนวน ๕๐๐ คนซึ่งจำนวนนี้ได้จากการใช้แบบสอบถามจริง

๑.๔.๓ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ คือ การพัฒนา ค่านิยมของสังคม การรับรู้สื่อ และทัศนคติ ของคนใน สังคมไทย ตัวแปรตาม คือ แรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔.๔ พื้นที่ศึกษาที่ผู้วิจัยใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ กลุ่มนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จนถึง ๑๙ ปี ที่อาศัยในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔.๕ ระยะเวลาในการศึกษา เริ่มตั้งแต่ ๑ กันยายน – ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว สถานภาพของบิดา มารดา การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่ออำนาจภายในตน ความเข้มแข็งในการมองโลก สัมพันธภาพภายในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน และหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันมีแรงจูงใจในการกำหนดชีวิตอนาคตแตกต่างกัน

๑.๕.๒ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว สถานภาพของบิดา มารดา การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่ออำนาจภายในตน ความเข้มแข็งในการมองโลก สัมพันธภาพภายในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน และหลักอิทธิบาท ๔ สามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการกำหนดชีวิตอนาคตวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑) วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีปัจจัยจิตลักษณะและจิตสังคมแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองที่แตกต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๒ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๓ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๔ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเกรดเฉลี่ยที่แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๕ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีรายได้ของครอบครัวที่แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๖ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีสถานภาพของบิดา มารดาที่แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๗ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีการเห็นคุณค่าตนเองที่ต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๘ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีความเชื่ออำนาจภายในที่ต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๙ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑๐ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑๑ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑๒ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑๓ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับฉันทะ(ความพอใจ)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑๔ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับวิริยะ(ความเพียร)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑๕ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับจิตตะ(ความใส่ใจ)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

สมมุติฐานที่ ๑๖ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีวิมังสา(ความคิดค้น)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองที่ต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในงานวิจัย

๑.๖.๑ การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่รับรู้ว่าคุณค่าซึ่งนำไปสู่ความเชื่อมั่นและยอมรับนับถือตนเอง เป็นผลจากการประเมินตนเองโดยภาพรวม ด้านความสามารถ ความสำคัญ และความสำเร็จของตนเอง ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของทัศนคติในแง่บวกที่มีต่อตนเอง

๑.๖.๒ ความเชื่ออำนาจภายในตน หมายถึง การที่บุคคลรับรู้สาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำ หรือความสามารถของตนเอง และ การที่บุคคลรับรู้สาเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของอำนาจภายนอกที่ตนไม่สามารถควบคุมได้

๑.๖.๓ ความเข้มแข็งในการมองโลก หมายถึง การที่บุคคลมีความ สามารถรับรู้โลกตามสภาพความเป็นจริงและเชื่อมั่นว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่เกิดจากตนเองและสิ่งแวดล้อม ภายนอก เป็นสิ่งที่สามารถอธิบายได้และคาดการณ์ได้ รับรู้ว่ามีสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตสามารถจัดการแก้ไขได้ด้วยตนเอง และสามารถหาแหล่งความช่วยเหลือ จากผู้อื่นได้

๑.๖.๔ แรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิต หมายถึง ความพยายามของบุคคลในการดิ้นรน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ตามความต้องการ ความปรารถนาที่อาจเกิดจากพลังผลักดัน หรือ สิ่งซึ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ อันเกิดจากความต้องการ (Needs) พลังกดดัน (Drives) หรือ ความปรารถนา (Desires) ที่จะพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ อาจเกิดมาตามธรรมชาติ หรือจากการเรียนรู้ความสามารถของบุคคลในการควบคุมและกำกับ การคิด การกระทำ และการเรียนรู้ของตนเอง

๑.๖.๕ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ หมายถึง องค์ประกอบที่มีผล ต่อความเพียรพยายามของบุคคล เพื่อให้บรรลุความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งในที่นี้ประกอบด้วย ปัจจัยจิตลักษณะ และ ปัจจัยจิตสังคม

๑.๖.๖ สัมพันธภาพ หมายถึง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล อันจะทำให้เกิดความรัก ความนับถือ และความร่วมมือ หรืออีกความหมายหนึ่งคือ การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข มนุษย์ไม่สามารถที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังได้ จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม จึงมี ต้องการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจะทำให้การติดต่อ และการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นเป็นไปได้ด้วยดีทำให้เกิดความสุขการดำเนินชีวิตในที่สุด

๑.๖.๗ หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึง ความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่ มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ

๑) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนา จะทำให้ ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป

๒) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอา ธุระไม่ทอดย

๓) จิตตะ (ความใส่ใจ) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป

๔) วิมังสา (ความคิดค้น) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหยาบในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

๑.๖.๘ วัยรุ่น หมายถึง วัยที่ย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว อายุ ๑๓ – ๑๙ ปี ที่มีพัฒนาทางร่างกาย และจิตใจอย่างรวดเร็ว (Growth Spurt) มีโดยการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา ทางจิตวิทยา และทางสังคม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๗.๒ ได้ทราบระดับความแตกต่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๗.๓ ได้ทราบความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองของวัยรุ่น ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ กิจกรรมที่จะนำมาพัฒนาแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองของวัยรุ่น โดยใช้หลักการตามแนวพุทธศาสนา คือ หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อประกอบการวิจัย โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจิตลักษณะ

๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเอง

๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีความเชื่ออำนาจภายในตน

๒.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีความเข้มแข็งในการมองโลก

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม

๒.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพภายในครอบครัว

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน

๒.๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน

๒.๓ หลักธรรมอิทธิบาท ๔

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจิตลักษณะ

๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเอง

คำว่า “Self Esteem” เป็นคำมาจากภาษาต่างประเทศ ตามความหมายของ Oxford advanced learner’s dictionary ปี 1995 ได้ให้ความหมายว่า A good opinion of one’s own character and ability ซึ่งยังไม่มีคำบัญญัติเป็นภาษาไทยที่ชัดเจน นักวิชาการหลายท่านใช้คำต่างกัน เช่น ความสำนึกในคุณค่าตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง

เกียรติภูมิแห่งตน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความนับถือตนเอง การยอมรับตนเอง หรือภาพลักษณ์ของตนเอง การเห็นพ้องด้วยตนเอง เป็นต้น^๑

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า การเห็นคุณค่าในตนเองไว้มากมายซึ่งสามารถสรุปได้ ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑.๑ กลุ่มที่มีแนวคิดที่เกิดจากการประเมินตนเอง โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้ ได้แก่

Branden การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้ สึกที่สามารถทำได้ และพื้นฐานของความรู้สึกมีคุณค่า ที่ส่งผลให้การกระทำประสบความสำเร็จอย่างมีคุณค่า หรือเป็นการประเมินภาวะจิตใจ สติสัมปชัญญะ และความรู้สึกร่วมกันภายในจิตใจของแต่ละบุคคล^๒

Rosenberg การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในตนเอง เกี่ยวกับการยอมรับตนเอง นับถือตนเอง เป็นการประเมินตนเองทั้งทางบวกและทางลบ^๓

Wolfolk การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองว่ามีคุณค่าเพียงใด เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ^๔

Sheehan การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินคุณค่าของตนเองและทัศนคติที่มี^๕

Pope et al. การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สังคม การศึกษา ครอบครัว ภาพลักษณ์ และมุมมองรวม^๖

^๑ พฤกษา สิ้นลีโอนาม, **บทความเรื่อง ขอให้ ... เห็นคุณค่าในตนเอง**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.slideshare.net/OumAngel/self-esteem-59405600> [๒ มิถุนายน ๒๕๖๑].

^๒ Shobhna Joshi and Rekha Srivastava, (2009), **Self - esteem and Academic Achievement of Adolescents**, [Online]. แหล่งที่มา: <http://medind.nic.in/jak/t09/s1/jakt09s1p33.pdf>[May 15,2018].

^๓ Ibid.

^๔ Wilma Vialle et al. n.d, **The relationship between self - esteem and academic academics achievement in high ability students: Evidence from the Wollongong Youth Study** [Online]. แหล่งที่มา: <http://www.acceptandchange.com/wp-content/uploads/2011/08/vialle-heaven-ciarrochi-2005-jagu-relat-between-self-esteem-and-acad-achieve.pdf>[May 18,2018].

^๕ Asadolah Khadivi et al, **“Relationship between spiritual intelligence and self - esteem with student education improvement.”** Pelagia Research Library,(2012). 2(6): p.2408 – 2414.

^๖ Ibid.

๑.๒ กลุ่มที่มีแนวคิดที่เกิดจากการประเมินตนเอง โดยเปรียบเทียบกับคนอื่น

Maslow การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความนับถือตนเองเกิดจากการยอมรับของคนอื่น โดยดูจากการตอบสนองจากคนรอบข้าง หรือจากการประเมินคุณค่าความสามารถ และการประสบความสำเร็จ หากการประเมินเป็นไปในด้านบวกก็จะเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตนมีความเข้มแข็งมีความสามารถ แต่ถ้าการประเมินเป็นไปในด้านลบจะทำให้รู้สึกว่ามีปมด้อย อ่อนแอ ช่วยตัวเองไม่ได้^๗

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลรับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า นำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และการยอมรับนับถือตนเอง ซึ่งเป็นผลจากการประเมินตนเองโดยภาพรวมในด้านความสามารถ ความสำคัญ และความสำเร็จของตนเอง และแสดงออกมาในรูปแบบของทัศนคติในแง่บวกที่มีต่อตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง สำคัญต่อการดำเนินชีวิตจริงหรือ

การเห็นคุณค่าของตนเอง ขึ้นขมตนเอง ภาควิชาจิตวิทยาในตนเอง โดยทั้งหมดมาจากการมองเห็นตนเองแต่ในทางดีเป็นหลัก มิใช่มาจากการตัดสินใจหรือการประเมินของผู้อื่นเสียทั้งหมด ถ้าเป็นไปได้ อย่างนี้ชีวิตเราจะมีอิสระมากขึ้น หลุดพ้นจากพันธนาการของสายตาและความเห็นของคนรอบข้าง เมื่อเราสามารถสร้างความรู้สึกที่ดีอย่างนี้ได้ เราก็พร้อมที่จะปรับอารมณ์ ปรับตัว เพื่อให้เข้ากับสังคมได้อย่างดี เราก็จะมองโลกในแง่ดี เพราะเราฝึกมองตนเองในแง่ดีมาจนชำนาญแล้ว และเราก็พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาข้างหน้าได้อย่างมั่นคง แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดีโดยไม่มีอารมณ์ขุ่นมัว กับเรื่องไม่เป็นเรื่อง การมีความสุขกับชีวิตที่มีอยู่ จะทำให้เรามีพลังพอที่จะก้าวไปสู่สิ่งที่ดียิ่งขึ้นไป^๘ ซึ่งสอดคล้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ซึ่งสามารถทำให้มนุษย์มีการพัฒนาหรือดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า การที่มนุษย์จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับ การเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญยิ่งในการที่บุคคลจะสามารถดำรงชีวิตได้ อย่างมีความสุข แต่หากบุคคลไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ไม่ยอมรับ ไม่เข้าใจในตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็จะมี

^๗ Maslow, อังใน จิตรพัฒน์ ศรีสุข, “ความสัมพันธ์ระหว่างความนับถือตนเองกับความมุ่งมั่นในงานของตำรวจปราบปรามยาเสพติด กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ๒”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

^๘ ปิยะดา คำแก้ว, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนนาทวีวิทยาคม อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา”, **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

ความมั่นใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคุณและก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตตามมาได้

ซินทิยาห์ อาร์ริสมาน การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสำคัญต่อบุคคลในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข สามารถกระทำการต่างๆ ได้อย่างประสบผลสำเร็จ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง สามารถเผชิญปัญหาที่ย่างยากซับซ้อนได้ มีความกระตือรือร้นเพื่อไปให้ถึงจุดหมาย ยอมรับความจริง สามารถพูดถึงความล้มเหลวหรือข้อบกพร่องต่างๆ ของตนเองได้ อย่างตรงไปตรงมา ยอมรับฟังคำวิจารณ์ คุณลักษณะดังกล่าวจะส่งผลให้ บุคคลสามารถดำรงชีวิตของตนเองได้อย่างมีความสุข^๙

จากที่กล่าวมาชี้ให้เห็นว่าการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เนื่องจากการรับรู้คุณค่าของตนเองตามสภาพความเป็นจริงของชีวิต และเป็นพื้นฐานการมองชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า เสริมสร้างให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองจะสามารถเผชิญอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างมั่นใจ หาแนวทางแก้ปัญหาให้ผ่านไปได้ด้วยดี ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทุกคนควรมี^{๑๐}

แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของ Coopersmith

Coopersmith กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองเป็นการแสดงความรู้สึกหรือการประเมินตนเองในการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเอง ชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของความเชื่อที่บุคคลมีเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเกณฑ์ในการประเมินความสำเร็จที่ถือเป็นแหล่งกำเนิดของการเห็นคุณค่าในตนเองมี ๔ ประการ^{๑๑} ดังนี้

^๙ ซินทิยาห์ อาร์ริสมาน, อังโน สุธณี ลิกกะไชย, “ผลของการใช้โปรแกรมต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ – ๓ โรงเรียนลอยสายอนุสรณ์ สำนักงานเขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร”, **ปริญญา นิตยสารศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕), หน้า ๙.

^{๑๐} วรุณี เจริญวุฒิวิทยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีวิทยาการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๖๙.

^{๑๑} Coopersmith, อังโน อภิญญา อภิสถิธีวณิช, “บุคลิกภาพ มิตรภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสุข ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓.

๑) การมีความสำคัญ (Significance) เป็นความสามารถของบุคคลที่ได้รับการยอมรับ ความสนใจ ความห่วงใย การดูแล การแสดงออกถึงความรักจากบุคคลอื่น และการเป็นที่ชื่นชอบของบุคคลอื่นตามสภาพที่ตนเป็นอยู่ ตลอดจนได้ รับการสนับสนุน และกระตุ้นเตือนในยามที่ต้องการความช่วยเหลือหรือภาวะวิกฤต

๒) การมีอำนาจ (Power) เป็นความสามารถของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการควบคุมการกระทำของตนเองและผู้อื่น ซึ่งในบางสถานการณ์ของอำนาจนั้น อาจแสดงให้เห็นโดยการที่บุคคลได้รับความเคารพนับถือจากบุคคลอื่น และการมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นโดยที่บุคคลสามารถแสดงความคิดเห็นของตนได้

๓) การมีความสามารถ (Competence) เป็นการพิจารณาความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหวัง ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับวัย กิจกรรมที่ทำ ความสามารถ ค่านิยม และความปรารถนาของบุคคลนั้น

๔) การมีคุณความดี (Virtue) เป็นการยึดมั่นในหลักของศีลธรรมจริยธรรม และศาสนา ซึ่งบ่งชี้ถึงการปฏิบัติตัวที่พึงละเว้น หรือควรกระทำตามหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมตลอดจนค่านิยมของสังคม โดยคาดว่าผู้ที่ยึดมั่นหรือปฏิบัติตามจะได้รับการยอมรับ และส่งผลต่อทัศนคติของตนเองในทางบวก

นอกจากนี้ Coopersmith ยังกล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลเริ่มมาจากการมีพัฒนาการมาตั้งแต่แรกเกิด แต่ไม่ได้คงอยู่เช่นนั้นตลอดไป โดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากประสบการณ์ การได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลจะแสดงระดับการเห็นคุณค่าในตนเองออกมาในลักษณะของการสื่อสารทั้งที่เป็นคำพูดและพฤติกรรมอื่น ๆ ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลสามารถวัดและประเมินได้ จากการตัดสินใจให้คุณค่าตลอดจนพิจารณาจากการประเมินตนเองของบุคคลแต่ละคน ซึ่งแสดงออกในรูปของความรู้สึกของการยอมรับและการไม่ยอมรับตนเอง และแสดงถึงขอบเขตความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับความสำคัญ อำนาจ ความสามารถ และการมีคุณความดีในตนเอง

Coopersmith ได้กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองสามารถแบ่งออกเป็น ๒ องค์ประกอบ คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล^{๑๒} ดังนี้

^{๑๒} Coopersmith, อังโน อภิญญา อภิสทธีร์วิช, “บุคลิกภาพ มิตรภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสุข ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน”, หน้า ๒๔..

๑) ปัจจัยภายในตัวบุคคล หมายถึง ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ที่มีผลให้บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองด้านต่างๆ ของบุคคลแตกต่างกันออกไป ประกอบด้วย

๑.๑) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Appearance) เช่น ความสูง น้ำหนัก ลักษณะรูปร่างหน้าตา ความแข็งแรง บุคลิกภาพ รวมทั้งเสื้อผ้าที่สวมใส่ หรือคุณสมบัติอื่นที่ปรากฏให้เห็นได้ เป็นสิ่งที่เอื้อต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมที่บุคคลนั้นให้ความสำคัญ มีส่วนช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเอง ชื่นชมตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ รับข้อมูลย้อนกลับจากบุคคลอื่นที่กล่าวถึงตนเอง ข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับ เป็นที่พึงพอใจจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่ดีกับตนเองมากขึ้น

๑.๒) เพศ (Sex) สังคม และวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักจะให้ ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยที่เพศชายมักได้รับมอบหมายตำแหน่งที่มีอำนาจทางสังคม ซึ่งน่าจะเป็นส่วนที่ทำให้เพศชายมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง

๑.๓) ความสามารถ สมรรถภาพ และผลงาน (Capacities, Competences and Performance) การเห็นคุณค่าในตนเองจะเกี่ยวข้องกับการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เช่น มีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูง มีอำนาจ ประกอบอาชีพที่มีเกียรติ มีรายได้สูง เป็นต้น ความสำเร็จในหน้าที่การงานมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง กล่าวคือ บุคคลที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานสูงจะมองว่าตนเองเป็นผู้มีความสามารถ รับรู้ตนเองในด้านดี มีความพอใจในตนเอง มีการประเมินคุณค่าในตนเองสูง ส่วนบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำงานต่ำจะมีความรู้สึกตรงข้ามกับที่กล่าวมา

๑.๔) ภาวะอารมณ์ (Affective States) ความรู้สึก ภาวะอารมณ์ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกพึงพอใจ ความวิตกกังวล ความรู้สึกเป็นสุขหรือภาวะอื่นๆ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลทั้งที่แสดงออก และไม่แสดงออก ส่วนใหญ่มีผลสืบเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น แล้วส่งผลต่อการประเมินตนเอง ความรู้สึกของบุคคลมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่น บุคคลที่คิดว่าตนเป็นคนที่มีความสามารถ มีความชื่นชมในตนเอง มีความพึงพอใจในตนเอง บุคคลนั้นจะประเมินตนเองไปในทางที่ดี จะแสดงความรู้สึกและสื่อความพึงพอใจตลอดจนภาวะอารมณ์ทางด้านบวกออกมา ในขณะที่บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางลบ จะมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในภาวะปัจจุบันของตน มองตนเองไม่มีความสามารถ ไร้สมรรถภาพ มีความรู้สึกด้อย รู้สึกวิตกกังวล และไม่สามารถประสบความสำเร็จในอนาคตอันใกล้ได้ ซึ่งส่งผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองลดลง

๑.๕) ค่านิยมส่วนบุคคล (Self Values) บุคคลจะประเมินตนเองจากสิ่งที่ตนให้คุณค่าและให้ความสำคัญ โดยสอดคล้องกับอุดมคติและค่านิยมทางสังคม หากค่านิยมส่วนตนมีความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลก็จะเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามหาก

ค่านิยมส่วนตนไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม บุคคลก็จะมี การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง และการเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละบุคคล จะผันแปรตามค่านิยมและการให้คุณค่าตามความนึกคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งจะทำให้ความสำคัญแตกต่างกัน เช่น บุคคลที่ให้ความสำคัญต่อความสำเร็จในการทำงาน แต่กลับล้มเหลวเขาจะประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง ส่วนบุคคลที่เห็นคุณค่าของการทำงาน และประสบความสำเร็จในการทำงาน จะรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

๑.๖) ระดับความมุ่งหวัง (Aspirations) การตัดสินใจคุณค่าของบุคคลส่วนหนึ่ง เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงาน และความสามารถของตนกับระดับเกณฑ์มาตรฐานของตน ประสบการณ์ที่ได้รับความสำเร็จ จะนำไปสู่การคาดหวัง ต่อความสำเร็จในครั้งต่อไป บุคคลที่มีความสามารถ หรือผลงานตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จะนำไปสู่การมองตนเองว่ามีคุณค่า ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลนั้นมีระดับความมุ่งหวังสูงเกินไป ก็จะทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง

๒) ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งส่งผลให้บุคคล เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย

๒.๑) สัมพันธภาพระหว่างบุคคลกับครอบครัว (Family Relationship) ภูมิหลังหรือประสบการณ์ทางครอบครัว เป็นสิ่งที่มีส่วนในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เพราะหากสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นไปด้วยดี พ่อแม่มีความรัก ความผูกพันให้ ความใกล้ชิด ความอบอุ่น ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เคารพในสิทธิและความคิดเห็นยอมรับในตัวลูกๆอย่างมีเหตุผล รวมทั้งวางกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ชัดเจน จะมีส่วนในการทำให้ ลูกเป็นคนยึดหยุ่น อารมณ์มั่นคง ทำอะไรแน่นอน ไม่ลังเล และเห็นคุณค่าในตนเองสูง ในทางตรงกันข้ามพ่อแม่ที่ไม่แสดงออกซึ่งความรัก ไม่แนะแนวทางให้เด็ก และนิยมการลงโทษ จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

๒.๒) สถานภาพทางสังคมหรือระดับชั้นทางสังคม (Social Status) หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ภายนอกที่ชี้บอกระดับทางสังคมของบุคคล เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นๆ เช่น ตำแหน่งหน้าที่การงาน บทบาททางสังคม วงศ์ตระกูล สถานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยทั่วไปมักเน้นที่สถานะทางเศรษฐกิจของบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่พิจารณาจากอาชีพ รายได้ และที่พักอาศัย เนื่องจากเป็นสิ่งที่บอกได้ถึงประสบการณ์ประสบความสำเร็จและความมีเกียรติ การมีสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกันจะส่งผลให้บุคคลได้รับการปฏิบัติทางสังคมจากคนรอบข้างแตกต่างกัน ในบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า จะได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่า ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง

๒.๓) งาน (Job) เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถนำมาพัฒนาความรู้ สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้ การที่บุคคลได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการทำงาน เช่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บังคับบัญชา มีเงินเดือนสูง มีอิสระในการทำงาน ได้ทำงานที่ท้าทาย จะส่งผลให้บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง

๒.๔) มิตรภาพ และสังคม (Friendship and Social) การเห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการรับรู้ในการมองตนเองที่เป็นอยู่แล้ว นำไปเปรียบเทียบกับคนอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันกับตนทางด้านทักษะ ความสามารถ ความถนัด การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม บุคคลที่ไม่ได้ รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ไม่เป็นที่ประทับใจ หรือไม่อยู่ในความสนใจของเพื่อนจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าหรือไม่นับถือตนเอง

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของ Rosenberg

Rosenberg ถือว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอัตมโนทัศน์ (Self – Concept) โดยแยกพิจารณาเป็น ๒ มิติ^{๑๓} ดังนี้

๑) การตระหนักรู้ในตนเอง (Cognitive Self) เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจที่บุคคลมีต่อตนเอง จากการเป็นเจ้าของตำแหน่งสถานภาพภายในสังคม ที่บุคคลนั้นอาศัย หรือเป็นสมาชิกอยู่ ทำให้แต่ละบุคคลมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น พ่อ แม่ ครู ลูก เป็นต้น เอกลักษณ์ที่บุคคลได้จากสังคมนี้ สามารถทำให้บุคคลรู้ว่าตนคือใคร บุคคลอื่นเป็นใคร และมีความแตกต่างกันอย่างไร การรับรู้นี้นำไปสู่อัตมโนทัศน์ของบุคคล โดยความคิดเกี่ยวกับตนเองที่เกิดขึ้น ไม่เกี่ยวข้องกับการประเมินของบุคคล

๒) การประเมินตนเอง (Evaluative Self) เป็นการอธิบายตนเองของบุคคล ซึ่งได้มาจากการที่บุคคล ได้นำตนเองไปประเมินกับสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่น เพื่อที่จะทำให้บุคคลรู้ว่าเขามีคุณค่า หรือมีความภูมิใจในตนเองสูงหรือต่ำอย่างไร การประเมินตนเองของบุคคลในแนวสังคมวิทยาส่วนใหญ่ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยจะพบว่า การที่บุคคลจะรู้สึกต่อตนเองในเรื่องของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอย่างไร ก็จะนำไปสู่พฤติกรรมเช่นนั้น

นอกจากนี้ Rosenberg ได้ แยกพิจารณาการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เป็น ๒ บริบท^{๑๔} ดังนี้

๑) การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม (Global Self Esteem) เป็นการที่บุคคลมีทัศนคติที่บุคคลพิจารณาตนเองโดยรวม (Self as a Whole) ไม่แยกพิจารณาในด้านใดด้านหนึ่ง หรือเอกลักษณ์ใดเอกลักษณ์หนึ่ง แต่จะมองในลักษณะคนหนึ่ง (Whole Person)

^{๑๓} Coopersmith, อังโน อภิญญา อภิสัทธีวณิช, “บุคลิกภาพ มิตรภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสุข ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน”, หน้า ๒๖.

^{๑๔} Coopersmith, อังโน อภิญญา อภิสัทธีวณิช, “บุคลิกภาพ มิตรภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสุข ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน”, หน้า ๒๗.

๒) การเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้าน (Specific Self Esteem) เป็นการที่บุคคลมีทัศนคติต่อตนเองในด้านใดด้านหนึ่ง หรือเอกลักษณ์ใดเอกลักษณ์หนึ่ง โดยปกติแล้วเมื่อบุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว จะส่งผลให้บุคคลนั้นมองตนเองในภาพรวมว่ามีคุณค่า ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลมองตนเองว่าด้อยคุณค่าหรือลดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองด้านใดด้านหนึ่งลง การประเมินคุณค่าของตนเองในบริบทรวมจะมีระดับต่ำลงด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม และการเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้านนั้น Rosenberg ได้อธิบาย โดยใช้มโนทัศน์ในเรื่องเอกลักษณ์ ของการให้คุณค่าตนเอง (Psychological Centrality) ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ใช้เกณฑ์ในการตัดสินความเป็นตัวตน เช่น หากบุคคลหนึ่งคิดว่าตนเป็นคนฉลาด มีเสน่ห์ และเป็นคนที่มีความดีมีคุณธรรม บุคคลนั้นจะมองตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า หรือเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวมสูง ส่วนบุคคลที่มีฐานะยากจน ประสบความล้มเหลวทางการเรียน มีอาการเจ็บป่วย บุคคลเหล่านี้ จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวมต่ำ การพิจารณาเอกลักษณ์ใดเอกลักษณ์หนึ่งที่เป็นศูนย์กลาง โดยปกติบุคคลมักจะเลือกจากเอกลักษณ์ที่สำคัญ หรือเด่นในสถานการณ์ ทางสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ มาเป็นหลักในการประเมินคุณค่าของตน ดังนั้น การที่บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้านอยู่มาก มิได้หมายความว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้านทั้งหมด จะมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม แต่จะมีเพียงการเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้าน ที่เป็นลักษณะที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความเป็นตน (Psychological Centrality) หรือการเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้านที่ได้ จากเอกลักษณ์เด่น (Salient Identities) เท่านั้น ที่จะส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม ดังนั้นถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มีการเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้านที่ได้ จากเอกลักษณ์เด่นไปในทิศทางใดก็ย่อมทำให้ เขามุ่งมั่นที่จะมีพฤติกรรมไปในทิศทางนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แหล่งที่มาของการรับรู้การเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้ คือ การรับรู้ตนเองจากการเปรียบเทียบกับสิ่งที่มุ่งหวังว่าควรจะเป็นไปตามมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้ ซึ่งการรับรู้นี้จะนำไปสู่การประเมินคุณค่าในตนเอง หรือทำให้บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับที่แตกต่างกัน ทั้ง Coopersmith และ Rosenberg แสดงให้เห็นว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีความสำคัญต่อตนเอง จะส่งผลให้เกิดการรับรู้ การเห็นคุณค่าในตนเอง

แนวทางการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลมีรากฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก เกิดจากประสบการณ์ความต้องการเป็นที่รักของบุคคลใกล้ชิดในช่วงของวัยทารก ลักษณะความคาดหวัง บุคลิกภาพ การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความเข้าใจ และการยอมรับในความแตกต่างตามธรรมชาติใน

ตัวเด็กของผู้เลี้ยงดูเป็นพื้นฐานสำคัญ ที่ทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำได้ ในอนาคตต่อมา การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กจะขยายจากความรัก ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู มาสู่บุคคลอื่น ในครอบครัว และขยายกว้างออกสู่เพื่อน เด็กอายุ ๗ - ๘ ปี จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองตาม องค์ประกอบ ๓ ด้าน^{๑๕} คือ ด้านการศึกษา ด้านร่างกาย และด้านสังคม ช่วงนี้การยอมรับในตนเองจะ เกิดขึ้นจากการได้รับความสำเร็จตามเป้าหมาย เด็กจะปฏิบัติตนเพื่อให้พ่อแม่เกิดความพอใจ ต่อมา เป้าหมายจะขยายตัวอยู่บนมาตรฐานของสังคมภายนอกครอบครัว โครงสร้างทางสังคมของวัยเด็ก ตอนกลาง จะครอบคลุมกลุ่มเพื่อน สถานะทางสังคม ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ของเด็กวัยนี้ คือ ลักษณะทางกาย อารมณ์ ระดับสติปัญญา ความสามารถของตนเองตลอดจนทักษะ ทางสังคม ลักษณะครอบครัว ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว สังคมวัฒนธรรมและสถานะทาง เศรษฐกิจ เด็กจะมีความต้องการการเห็นคุณค่าในตนเองตามวิถีทางที่เด็กเรียนรู้เอง เด็กเริ่มพัฒนา สติปัญญา ทักษะสังคม และสร้างความมั่นใจในตนเองให้สูงขึ้น

ในช่วงของวัยรุ่น เป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น อย่างมาก ทั้งด้านร่างกาย และด้านจิตใจ เป็นช่วงที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการเห็นคุณค่าใน ตนเองมากที่สุด Berk พบว่าวัยรุ่นเกิดการรับรู้ลักษณะความเป็นตนเอง ๒ ประการ^{๑๖} คือ

๑) รับรู้ว่าตนเองเป็นศูนย์กลางของความสนใจ (Imaginary Audience) ความเชื่อนี้ทำให้วัยรุ่นมีความเอาใจใส่ดูแลรูปร่างหน้าตาตนเองให้ต้อยอยู่เสมอ

๒) รับรู้ว่าตนเองแตกต่างจากบุคคลอื่น (Personal Fable) ความเชื่อนี้จะทำให้รู้สึกว่าคุณค่าในตนเองมีความแตกต่างจากบุคคลอื่นโดยสิ้นเชิง ทำให้เกิดความกล้าที่จะเสี่ยง ไม่เกรงกลัวสิ่งใด

วัยรุ่นมีความต้องการในสิ่งใหม่เกิดขึ้น คือ ความต้องการตำแหน่งทางสังคม ซึ่งครอบครัวไม่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อตนสูง พฤติกรรมของวัยรุ่นจะ เปลี่ยนไปตามเพื่อนวัยเดียวกัน การได้รับการยอมรับและวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อนเกี่ยวกับตน จะเป็น ผลให้วัยรุ่นเกิดทัศนคติต่อตนเองขึ้นมา โดยผ่านกระบวนการรับรู้ของบุคคลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าใน ตนเองมี ๒ ขั้นตอน^{๑๗} คือ

^{๑๕} วรุณี เจริญวุฒิวิทยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม”, หน้า ๖๒.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๗} วรุณี เจริญวุฒิวิทยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม”, หน้า ๖๓.

๑) ความรู้สึกที่ได้รับจากภายนอกต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง (Outer Self Esteem) การประเมินทัศนคติและการกระทำของสังคมที่มีต่อตน บุคคลสามารถรับรู้ความเป็นตัวตนโดยอาศัย การประเมิน และการยอมรับของบุคคลอื่น

๒) ความรู้สึกภายในต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง (Inner Self Esteem) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความสามารถในการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติเพื่อควบคุมสิ่งต่างๆ ที่ จะเกิดขึ้นกับตนเอง

หากบุคคลเกิดความรับรู้เกี่ยวกับตนเองในทางบวกได้ รับการสนับสนุนเสริมแรงจากกลุ่มที่ ตนชื่นชอบ จะเป็นผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองของเขาพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันอาจพบว่า บุคคลที่อยู่ในกลุ่มอันธพาล แสดงออกซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าวมากเพียงใด กลุ่มจะให้ความสำคัญกับตน มากขึ้น ความต้องการการเห็นคุณค่าในตนเองจึงสามารถผลักดันให้ บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา ทั้งทางบวกและทางลบ ดังนั้นครอบครัวและโรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญ และเอาใจใส่เป็น พิเศษ^{๑๘}

เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ วุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้นทำให้บุคคลรับรู้ความเป็นตนได้อย่างชัดเจน ระดับ ความเพ้อฝันน้อยลงกว่าช่วงวัยรุ่น สามารถรับรู้และเรียนรู้ที่จะเผชิญกับสิ่งที่ตนขาดไป ขณะเดียวกันก็ พยายามเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงน้อย มาก

ในวัยผู้สูงอายุ เป็นช่วงวัยที่เกิดการสูญเสียสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตหลายอย่าง เช่น ด้านสุขภาพ ความสามารถพื้นฐานทางร่างกาย การเกษียณอายุการทำงาน การสูญเสียคูครอง เป็นผลให้การเห็น คุณค่าในตนเองของบุคคลในช่วงนี้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับลดลง^{๑๙}

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองมีความต่อเนื่องมาจาก ประสบการณ์ในวัยเด็ก ประสบการณ์ที่ได้รับมีผลต่อการเสริมสร้าง และบั่นทอนการเห็นคุณค่าใน ตนเองได้ Burnside พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นได้เรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงวัยกลางคนจึง จะมีความคงที่และเสื่อมถอยลงเมื่อถึงวัยผู้สูงอายุ ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลจึงเปลี่ยน

^{๑๘} วรวิทย์ เจริญวุฒิวินิตยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม”, หน้า ๖๓.

^{๑๙} วรวิทย์ เจริญวุฒิวินิตยา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม”, หน้า ๖๓.

แปลงได้ตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบุคคลและประสบการณ์ที่ได้รับ^{๒๐}

การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จนถึงวัยกลางคนจึงคงที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wiggin ที่พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้นได้ การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้เกิดขึ้นกับบุคคลจะช่วยให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นักจิตวิทยาหลายท่านได้ เสนอแนวทางการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง^{๒๑} ดังต่อไปนี้

Sasse เสนอวิธีเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนี้

- ๑) สร้างความมั่นใจในตนเองโดยคำนึงถึงความสำเร็จในวันข้างหน้าของชีวิต
- ๒) ให้งานวัดตนเองเมื่อทำงานสำเร็จ อาจเป็นคำชมเชยหรือให้สิ่งของที่มีความหมายต่อตนเอง

๓) สะสมบันทึกความสำเร็จ โดยเขียนลงสมุดบันทึกถึงสิ่งที่ตนเองทำได้ดี หรือทำสำเร็จ เป็นเวลาติดต่อกันหลายๆ สัปดาห์หรือหลาย ๆ เดือน

Johnson เสนอแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ของการเข้าร่วมกลุ่มที่ช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนี้

- ๑) ให้การยอมรับในตัวบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข
- ๒) ให้การสนับสนุนช่วยเหลือบุคคลทั้งในด้านการเรียนหรือเรื่องส่วนตัว
- ๓) เข้าใจความรู้สึกของบุคคลนั้น
- ๔) ช่วยให้ผู้บุคคลได้รับความสำเร็จในสถานการณ์ที่ต้องการ
- ๕) ให้การตอบสนองทางจิตใจ
- ๖) ช่วยให้ผู้บุคคลสามารถสร้างกำลังใจให้กับตนเองได้
- ๗) ให้มองความผิดพลาดหรือความล้มเหลวเป็นตัวเร้า ทำให้เกิดความวิตกกังวลในระดับปานกลาง ซึ่งจะทำให้เกิดความกระตือรือร้น

Gerdano และ Every ได้เสนอกลวิธีในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างได้ ผล ๓ ประการ ดังนี้

^{๒๐} พิลาสินี วงษ์บุษ, “ผลการผสมผสานศิลปะกับการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และภาวะซึมเศร้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙), หน้า ๕๖.

^{๒๑} พิลาสินี วงษ์บุษ, “ผลการผสมผสานศิลปะกับการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และภาวะซึมเศร้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, หน้า ๕๖.

๑) การใช้ภาษาทางบวก (Positive Verbalization) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเสริมภาพเกี่ยวกับตนเอง (Self Image) โดยชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะทางบวกของตนเอง โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ

๒) การยอมรับคำยกย่องชมเชย (Accepting Compliment) เมื่อมีใครมายกย่องชมเชยตน ตนก็ยอมรับโดยปราศจากท่าทีหรือคำตอบที่ล่อมตน แต่ใช้ประโยคแสดงความยินดีแทน วิธีนี้จะเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้บุคคลประทับใจ และมองตนเองในแง่บวกยิ่งขึ้น

๓) การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม (Assertiveness) เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมทางบวก กล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสม และมีการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพ

Coopersmith ได้สรุปองค์ประกอบของการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง^{๒๒} ดังนี้

๑) การได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลรอบข้าง ที่มีความสำคัญในชีวิตการสนับสนุนให้กำลังใจกัน แสดงออกโดยการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การสื่อสาร การให้ข้อมูลย้อนกลับ

๒) การประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การบรรลุถึงผลสำเร็จในงานส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง รวมถึงการชมเชยตนเอง การส่งเสริมความพยายามในการสร้างความสำเร็จแก่ตนเอง

๓) การได้ทำสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยม และความปรารถนาของตน ทำให้รู้สึกว่าคุณค่ามีคุณค่า เมื่อสามารถปฏิบัติตามแนวทางที่ตนเองให้คุณค่าไว้

๔) การปกป้องความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการลดความสนใจต่อสิ่งที่จะทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง เช่น คำวิจารณ์ การตั้งความหวัง

Coopersmith ยังได้เสนอวิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับนักเรียนว่ามีหลายวิธีการ ที่สามารถช่วยให้เด็กวัยรุ่นที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ โดยโรงเรียนควรผสมผสานโปรแกรมการส่งเสริมความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในทุกๆ ชั้นเรียนเพื่อเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับนักเรียนบางคน และคงความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองระดับสูง โดย Coopersmith ได้เสนอวิธีการ^{๒๓} ดังนี้

๑) การส่งเสริมสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียน โรงเรียนสามารถช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงพลัง และความสามารถที่มีอยู่ภายในตนเอง รวมถึงความสามารถที่นอกเหนือจากการทำ

^{๒๒} พิลาสินี วงษ์หนู, “ผลการผสมผสานศิลปะกับการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และภาวะซึมเศร้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, หน้า ๔๘.

^{๒๓} พิลาสินี วงษ์หนู, “ผลการผสมผสานศิลปะกับการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และภาวะซึมเศร้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, หน้า ๔๙.

กิจวัตรประจำวันทั่วไป ตามที่ MacAfee and Meier, 1969 ได้พัฒนาการตอบสนองทางสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เช่น สภาพแวดล้อมช่วยให้เด็กรับรู้ว่าการรู้ว่าตนเองต้องการอะไร” เป็นสิ่งสำคัญที่สุด สภาพแวดล้อมช่วยจัดเตรียมการให้ข้อมูลย้อนกลับ และช่วยให้เด็กเรียนรู้ วิธีค้นหาและใช้ข้อมูลย้อนกลับ การส่งเสริมความเป็นอิสระ และการสร้างสรรค์ มีพื้นฐานในการให้ข้อมูลและการตอบสนองทางสภาพแวดล้อม^{๒๔} ดังนี้

๑.๑) ให้เด็กมีการสำรวจสิ่งต่างๆ อย่างมีอิสระท่ามกลางกิจกรรมที่มีความหลากหลาย

๑.๒) ให้ข้อมูลแก่เด็กทันทีทุกครั้งที่มีการทำพฤติกรรมต่างๆ

๑.๓) ให้เด็กประเมินการกระทำและความก้าวหน้าของตนเอง

๑.๔) ให้เด็กมีอิสระในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งทำให้เด็กสามารถค้นพบว่าสิ่งต่างๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ในสภาพแวดล้อมแบบนี้ เด็กจะเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง รวมถึงความรู้สึกและการตัดสินใจ มีการประเมินความก้าวหน้าด้วยตนเองมากกว่าจะมองหาการยืนยันจากผู้อื่น

๒) ความคาดหวังและความเชื่อ เมื่อนักเรียนมีแนวโน้มที่จะแสดงออกอย่างมั่นใจ ด้วยทัศนคติและความเชื่อที่ได้สัมผัสเกี่ยวกับตนเอง การฝึกฝนในห้องเรียน การสนับสนุนทางบวก และการก่อตัวอย่างสร้างสรรค์ของความเชื่อทั้งหมดนี้ จะช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีตามมา โดยแรงผลักดันที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวัง และความเชื่อของนักเรียนเกี่ยวกับศักยภาพในตนเองนั้น คือ ความเชื่อของครูที่มีต่อเด็ก การฝึกฝนในห้องเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครอง มีหลักฐานยืนยันที่ชัดเจนว่า หากครูมีความคาดหวังให้นักเรียนเรียนรู้ และเชื่อว่านักเรียนมีศักยภาพในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ จะทำให้นักเรียนมีการกระทำ มีการปฏิบัติสิ่งต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

เทคนิคเฉพาะเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

๑) การยอมรับความรู้สึกและสนับสนุนการแสดงออกของนักเรียน สิ่งสำคัญที่ครูต้องคำนึงถึง คือ ความรู้สึกกลัว ซึ่งเป็นความรู้สึกที่มีอิทธิพลมากสำหรับเด็ก แม้จะดูเป็นเรื่องเล็กน้อยหรือผู้ใหญ่มองว่าเป็นเรื่องเหลวไหล แต่ครูสามารถช่วยให้ เด็กตระหนักรู้ในตนเองโดยการยอมรับความรู้สึกทางลบที่ตนเคยปฏิเสธมาก่อน ผู้ใหญ่สามารถยอมรับความรู้สึกกลัว ความคับข้องใจ และการปฏิเสธได้ สำหรับเด็กต้องใช้วิธีที่ง่ายกว่านั้น เพื่อช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกเกี่ยวกับตนเอง

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน.

อย่างเปิดเผย เด็กและครูสามารถยอมรับความจริงที่ว่าบางครั้งบุคคลก็ต้องเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับความรู้สึกในทำนองเดียวกัน

๒) ตระหนักถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลในการแก้ปัญหา เด็กมีวิธีที่แตกต่างกันไปในการจัดการกับเรื่องร้ายๆ ที่ตนเองประสบ รวมถึงระยะเวลาและความถี่ในการจัดการ เด็กบางคนก็มีแนวโน้มที่ถอยหนีก่อน และกลับมาจัดการกับปัญหาอย่างเข้มแข็ง ครูและผู้ปกครองควรช่วยกันสังเกตว่าเด็กมีธรรมชาติ และกระบวนการในการแก้ไขปัญหาอย่างไร ถึงแม้ว่าเด็กจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสมเท่ากับผู้ใหญ่ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าเด็กไม่มีความสามารถ ความหนักแน่น และความมั่นคงในการจัดการกับปัญหา นอกจากนี้ ครูสามารถช่วยเด็กได้ ด้วยการแนะนำ สนับสนุน เสนอ และสอนวิธีการหรือทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่มีความหลากหลาย อาจเปิดโอกาสให้นักเรียนมีประสบการณ์การเผชิญหน้ากับปัญหาโดยตรง

๓) หลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงที่กะทันหัน ทางหนึ่งที่จะช่วยลดความรู้สึกไม่มั่นคง คือการจัดสภาพแวดล้อมที่มีโครงสร้างชัดเจน แน่นนอน ไม่เปลี่ยนแปลงไปมา และสามารถคาดเดาได้ ครูสามารถทำได้ด้วยการประกาศ หรือแจ้งถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นลงในตารางหรือการแจ้งให้ทราบเป็นรายบุคคล หรือประกาศในห้องเรียนด้วยความชัดเจน โดยต้องแจ้งให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป

๔) การมีตัวแบบ หากครูมีลักษณะหรือบุคลิกภาพที่ไม่มั่นคง หวั่นไหว มีความรู้สึกกลัว สิ่งเหล่านี้จะสื่อไปถึงเด็กในห้องเรียนได้ ในทางกลับกันหากครูมีลักษณะหรือบุคลิกภาพที่มีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง และสามารถจัดการกับเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตได้เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมความมั่นใจให้กับนักเรียน และช่วยให้นักเรียนตระหนักว่า ปัญหาทุกปัญหามีทางแก้ และในที่สุดจะคลี่คลายลง นอกจากนี้ การที่ครูแสดงถึงการหาทางแก้ไขปัญหามากกว่าการยอม โดยที่ไม่ได้ลงมือทำอะไรเลย จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียน และช่วยให้นักเรียนนำพลังที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้

๕) การช่วยพัฒนาวิธีการจัดการกับเรื่องยุ่งยากต่างๆ นักเรียนหรือแม้แต่ผู้ใหญ่ ต่างมีกระบวนการและวิธีแก้ปัญหาที่จำกัดสิ่งสำคัญที่ช่วยนักเรียนได้ คือ การขยายขอบเขตของกระบวนการในการแก้ปัญหาให้กว้างขึ้น รวมถึงเพิ่มความหนักแน่นเพื่อให้นักเรียนสามารถอดทนต่อปัญหาได้ ครูสามารถให้คำแนะนำนักเรียนได้ เช่น การให้ปลดปล่อยความรู้สึกความตึงเครียดออกมา อาจเล่าให้คนใกล้ชิดฟัง หรือการให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมุติจำลองสถานการณ์ เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหา

๖) การคงความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และเพิ่มความหนักแน่นในการแก้ไขปัญหา ครูและผู้ปกครองควรระลึกไว้เสมอว่า เด็กได้พยายามแก้ไขปัญหาเต็มความสามารถของตนเองแล้ว ถึง

แม้จะไม่เป็นไปตามที่ครูและผู้ปกครองคาดหวัง หากครูและผู้ปกครองอยากช่วยเหลือให้คำแนะนำเด็ก ควรจะทำการส่วนตัว เพื่อเสริมความมั่นใจให้ ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

๗) การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง บางครั้งผู้ปกครองมีความคาดหวังในตัวเด็กสูงเกินไป และขาดการสนับสนุนกำลังใจ ทำให้เด็กเกิดความตึงเครียด และบางครั้งเด็กไม่ได้รับคำแนะนำในการจัดการกับปัญหาที่โรงเรียน จึงต้องมีการจัดอบรมให้แก่ผู้ปกครองช่วยสนับสนุนและให้กำลังใจในการแก้ไขปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อม

เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง จึงแบ่งหลักการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองเป็น ๓ กลุ่ม^{๒๕} ได้แก่

การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียน

การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ควรเริ่มต้นจากตนเองก่อน หากตนเองไม่เห็นคุณค่าแล้ว ต่อให้คนอื่นอีกเป็นร้อยเป็นพันคนมาชื่นชม เราก็ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง พรทิพย์ วชิรติลภ ได้แนะนำวิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง^{๒๖} ดังนี้

๑) คิดแก้ปัญหาในทางบวก สร้างความตระหนักในตนเอง รู้ทันความคิดที่มีผลให้รู้สึกดีขึ้นหรือทำให้รู้สึกแย่ลง เลือกรู้สึกดีที่ช่วยสร้างพลังใจ เช่น เมื่อต้องทำงาน หรือเรียนในวิชาที่ไม่ชอบ แต่ก็จำเป็นต้องทำในสิ่งนั้น หากคิดทางลบว่า “แยจ้ง ฉันทำไม่ได้หรอก” เราก็ยังรู้สึกท้อแท้ ไม่มีกำลังใจที่จะพยายามทำสิ่งนั้น แต่หากเราคิดว่า “ฉันจะพยายาม ถ้าคนอื่นเรียนได้ ฉันก็ต้องทำได้” เลือกคำพูดบอกตนเองในการสร้างพลังเสมอๆ เราก็จะมีกำลังใจที่จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่ต้องเผชิญได้ บางครั้งเมื่อรู้สึกท้อใจขึ้นใดเป็นเรื่องยาก ให้ค่อยๆ คิดแก้ปัญหา ให้นึกถึงความสำเร็จไปที่ละขั้นตอน มากกว่ากังวลแต่ผลลัพธ์ที่ต้องสำเร็จปลายทาง แต่ให้ทำอย่างต่อเนื่อง ทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้ เช่น ทำรายงานให้เสร็จทีละบท จากบทที่ ๑ ไปบทที่ ๒ และ ๓ ทำไปเรื่อยๆ ตามแผนเวลาที่กำหนดไว้ งานทุกอย่างก็สำเร็จได้เอง โดยไม่ต้องเสียเวลามาคิดกังวลท้อแท้ใจ หรือคิดว่าตัวเองทำไม่ได้ไปเสียก่อน

๒) มองโลกในแง่ดี มองตนเอง และคนอื่นในแง่ดีไว้ก่อน เช่น วันนี้โดนคุณแม่ต่อว่า แต่เขารู้ ก็ให้คิดว่าที่คุณแม่ต่อว่าเราแสดงว่ายังรักและห่วงใยเราอยู่ เป็นต้น

^{๒๕} พุกษา สิ้นลีโอนาม, บทความเรื่อง ขอให้ ... เห็นคุณค่าในตนเอง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.slideshare.net/OumAngel/self-esteem-59405600>[๒ มิถุนายน ๒๕๖๑].

^{๒๖} อลิสา ทองหนูน้อย, การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนกลุ่มเสียง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.t2sadao.ac.th/?name=research&file=readresearch&id=2>[๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๓) วิเคราะห์และยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเอง ไม่คิดเปรียบเทียบกับคนอื่น ซึ่งจะทำให้ตนเองรู้สึกดีน้อยกว่า ค่อยๆ ทบทวนตนเอง แล้วเขียนว่ามีข้อดีและข้อเสียอะไรบ้าง หรือลองเปิดใจพูดคุยกับเพื่อนสนิทที่ไว้ใจ ช่วยกันมองว่าแต่ละคนมีข้อดีข้อเสียอะไรบ้าง จากนั้นพิจารณาว่าข้อเสียใดที่แก้ไขได้แล้ว จะทำให้ได้รับสิ่งดีๆ หรือจำเป็นต้องแก้ไข เพราะหากไม่แก้ไขจะทำให้ชีวิตประสบปัญหาได้ ยอมรับสิ่งดีๆ ที่ตนเองเป็น และค่อยๆ แก้ไขข้อเสียที่ควรแก้ไข จะทำให้มีการพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต

๔) ตั้งเป้าหมายในชีวิต ค้นหาความสนใจ ความถนัด จุดมุ่งหมาย และจุดเด่นของตนเอง^{๒๗} แล้วบ่มเพาะให้เกิดเป็นผลสำเร็จที่ภาคภูมิใจ การที่จะค้นพบความถนัดของตนเองนั้น แนะนำให้เปิดโอกาสตนเองในการเรียนรู้ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมชมรม การเข้าค่ายกิจกรรม กิจกรรมอาสาสมัครต่างๆ แล้วค่อยๆ เรียนรู้ว่ามีกิจกรรมอะไรที่ทำแล้วรู้สึกชอบ มีความสุข ความสนุก หรือมีความกระตือรือร้นที่จะทำสิ่งนั้น หรือทำได้ดี หรือมีคนชมเชยว่าทำสิ่งนั้นได้ดี เมื่อค้นหาความถนัด ความสนใจ และจุดเด่นของตนเองได้แล้ว ก็จะสามารถตั้งเป้าหมายในชีวิตว่าต้องการเป็นอย่างไรในอนาคต และเริ่มลงมือพัฒนาในสิ่งดีที่ตนเองค้นพบ ด้วยการหมั่นฝึกฝน และเรียนรู้ในสิ่งนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ค่อยๆ พัฒนากิจกรรมนั้นๆ จนกลายเป็นความสามารถ ความถนัดพิเศษ จะทำให้มีความภาคภูมิใจในตนเอง และยังเป็นการวางรากฐานสู่ความสำเร็จในอนาคตอีกด้วย นอกจากนี้อาจหาบุคคลที่จะเป็นต้นแบบ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต

๕) ให้เวลาและโอกาสกับตนเองในการเริ่มต้นใหม่ บางครั้งเราก็อาจทำผิดได้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า จะเป็นความล้มเหลวตลอดไป เมื่อพบความล้มเหลวให้คิดว่า คนเราทำอะไรแรกๆ ย่อมมีการผิดพลาดได้เป็นธรรมดา บุคคลที่ประสบความสำเร็จได้ ล้วนแล้วแต่ต้องเคยผิดพลาดหรือล้มเหลวมามาก่อน แต่จะลุกขึ้นมาใหม่ด้วยบทเรียนจากความผิดพลาดนั้น ดังนั้นไม่ควรจมอยู่กับความรู้สึกล้มเหลว แต่ให้คิดทบทวนว่าผิดพลาดอะไร หรืออาจปรึกษาพ่อแม่หรือคนที่เราไว้ใจได้ ให้ช่วยทบทวนว่าผิดพลาดอะไรบ้าง แล้วเริ่มต้นทำใหม่สร้างกำลังใจให้ตนเอง

๖) ดูแลร่างกายและจิตใจให้สดชื่นแข็งแรงอยู่เสมอ การที่จะรู้สึกดีต่อตนเองได้นั้น ต้องเริ่มต้นด้วยความรักตนเอง ดูแลตนเองให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง และมีอารมณ์ที่ร่าเริง จึงจะมีกำลังที่จะทำสิ่งต่างๆ ด้วยความกระตือรือร้น และกระฉับกระฉ่ง จึงควรฝึกตนเองให้มีวินัยในการ

^{๒๗} Iqbal Ahmad et al, "Relationship between Self - Esteem an Academic Achievements of Students: A Case of Government Secondary Schools in District Swabi, KPK, Pakistan." International J. Soc. Sci. & Education,(2013). 3(2): p.361 – 369.

ดูแลสุขภาพกายและใจของตนเองในแต่ละวัน ไม่ควรปล่อยเวลาอยู่กับสิ่งบันเทิงที่ไม่จำเป็นมากเกินไป สิ่งสำคัญในการดูแลตัวเอง ได้แก่ การสร้างนิสัยให้มีการเล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย การเลือกทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ ไม่ทานอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย การพักผ่อนนอนหลับให้พอเพียง และมีกิจกรรมผ่อนคลายความเครียด

๗) เลือกรับสื่อที่ดี ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โฆษณา ดนตรี ฯลฯ รู้เท่าทันว่าสื่อส่วนใหญ่ คือ ความบันเทิงและการตลาดไม่ใช่ความเป็นจริงของชีวิตทั้งหมด ควรระวังไม่ให้สื่อมีอิทธิพลทางลบกับตนเอง เมื่อดูสื่อต่างๆ ลองทบทวนว่าสื่อเหล่านั้นทำให้ คิดและรู้สึกอย่างไร ควรเลือกรับสื่อที่หลากหลาย และสื่อที่สร้างสรรค์ ไม่ดูแต่สื่อด้านบันเทิงมากเกินไป หมั่นพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนหลายๆกลุ่ม จะทำให้มีความคิดที่กว้างขวางมากขึ้น

๘) มองด้านดีของตนเอง และใช้คำพูดที่ดีๆกับตนเองอย่างสม่ำเสมอทุกวัน

บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับบุตรหลาน

พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับบุตรหลาน เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก^{๒๘} ดังนี้

๑) พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี ในการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้บุตรเห็น เด็กจะเกิดการเรียนรู้ เลียนแบบ และมีการเห็นคุณค่าในสิ่งนั้นๆ

๒) พ่อแม่ควรอบรมเอาใจใส่บุตรด้วยความเอื้ออาทร การที่จะรู้ว่าบุตรสามารถเห็นคุณค่าของตนเองหรือไม่ พ่อแม่สามารถทำได้ง่ายๆ โดยการสร้างโอกาสให้ได้พูดคุยกับบุตรบ่อยๆ ฟังสิ่งที่บุตรพูด ฟังความคิดความรู้สึก สังเกตพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่บุตรไปเจอมา ส่งคำถามง่ายๆ คำตอบที่ได้พอจะทำให้เห็นได้ว่าบุตรคิดอย่างไรกับตนเอง และพ่อแม่ก็จะเป็นคนที่ช่วยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้แก่บุตร

๓) พ่อแม่ควรส่งเสริมให้บุตรเกิด “ปมเด่น” ตามความชอบ ความถนัด เปิดโอกาสให้บุตรได้แสดงออก และเป็นที่ยอมรับชื่นชมในสิ่งนั้น อาจเป็นการเรียนกีฬา ดนตรี หรือกิจกรรมอื่นๆ บางคนมีจุดเด่นหลายด้าน เป็นคนเก่งรอบตัว บางคนอาจมีด้านเดียว ที่สำคัญไม่ควรเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่น แต่เปรียบเทียบกับตนเองทำให้ชื่นชมภาคภูมิใจเชื่อมั่นในตนเอง ควรส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างและพลังงานส่วนเกินอย่างมีประโยชน์ ควรส่งเสริมให้บุตรมีเอกลักษณ์ของตนเอง โดยมีกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เด็กที่มีกิจกรรมเช่นนี้ มักมีสุขภาพจิตดี

^{๒๘} ธนารัฐ มีสวาย และคณะ, “การศึกษาการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล: กรณีศึกษาวิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.” วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, (๒๕๕๓), ๒(๑): หน้า ๖๕ – ๗๗.

แม้เกิดความล้มเหลวในบางเรื่อง แต่ก็ยังมีกิจกรรมดีๆ คอยประคับประคองให้มีความรู้สึกได้ถึง อยากรู้ก็ไม่ล้มเหลวไปเสียหมด ยังมองตนเองในแง่ดีได้

๔) พ่อแม่ควรปรับปรุงความสามารถในแต่ละด้านในแก่บุตร เพราะ การเพิ่ม ศักยภาพของคนนั้น บางครั้งที่ผ่านมาอาจจะยังไม่ได้พยายามเต็มที่ ไม่ขยันพอ ส่วนเด็กนั้นอาจจะยัง ไม่รู้ว่าต้องทำอะไร พ่อแม่เองก็ช่วยเหลือบุตรได้ ช่วยสอนช่วยตั้งเป้าหมายที่ง่าย ๆ ให้บุตรลอง พยายามทำดู หรือแม้แต่หาเทคนิคเล็กๆ น้อยๆ เมื่อเด็กทำได้ อย่าลืมนชื่นชม เพราะความรู้สึกถึง ความสำเร็จในงาน แม้แต่ชิ้นเล็กๆ ก็เป็นความรู้สึกที่สำคัญมาก เพราะเป็นการสร้างพลังให้เด็กทำงาน ยากๆ ขึ้นต่อไป และคำชมของพ่อแม่เป็นน้ำหล่อเลี้ยงให้บุตร สามารถทำงานต่อไปได้อย่างมี ความสุข

๕) พ่อแม่ควรพุดคุย รับฟังสิ่งที่บุตรพูด ทั้งหมดที่กล่าวมาไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หาก พ่อแม่ไม่พุดคุย ไม่รับฟังสิ่งที่บุตรพูด เราก็จะไม่สามารถรู้ได้ว่า บุตรมีทัศนคติอย่างไรต่อการดำเนิน ชีวิต และไม่สามารถให้คำแนะนำ นอกจากนี้ การพุดคุย การรับฟังสิ่งที่บุตรพูด ยังช่วยเสริมสร้าง บรรยากาศที่ดีในครอบครัวอีกทางหนึ่ง

บทบาทของครู ในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับนักเรียน

โรงเรียนเป็นเหมือนบ้านหลังที่สองของเด็ก ดังนั้นเด็กจะเห็นคุณค่าในตนเองมากหรือน้อย ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากครูผู้สอน ดังนี้

๑) ครูควรจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เข้าใจ ยอมรับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

๒) ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

๓) ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกในทางที่เหมาะสม โดยครูสามารถทำได้ ใน กิจกรรมแนะแนว หรือสอดแทรกระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือพานักเรียนไป ทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสถานที่จริง หรือขอความร่วมมือจาก หน่วยงานอื่น เข้ามาให้ความรู้ในโรงเรียน

๔) ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนได้เห็นและปฏิบัติตาม

๕) ครูควรจัดวิชากลุ่มสนใจไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เลือก เรียนในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัด เพื่อเป็นการคลายเครียดและสร้างความสุขในการเรียน

๖) ครูสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การทำความสะอาด บ้าน สถานศึกษา ชุมชน ฝึกการประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ ประหยัดพลังงาน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รอบตัว

๗) ครูควรให้กำลังใจ สำหรับนักเรียนที่ทำความดี โดยการยกย่อง มอบรางวัล มอบ

เกียรติบัตร และควรชักชวนให้นักเรียนคนอื่นๆ ทำตามแบบอย่างเพื่อนที่ดี

๘) ครูควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการแก้ปัญหาของนักเรียน

๙) ครูเป็นผู้คอยชี้แนะ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และเห็นคุณค่าในตนเอง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ ครูควรจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ครูต้องควบคุมการใช้สื่อที่ไม่เป็นประโยชน์ สำหรับนักเรียน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถพัฒนาที่ตัวบุคคลได้โดยการเรียนรู้ที่จะยอมรับตนเอง การให้รางวัลตนเองเมื่อประสบความสำเร็จ การเลิกความคิดที่ไม่มีเหตุผล และลดการพึ่งคำวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่สร้างสรรค์จากผู้อื่น ขณะเดียวกันยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยพัฒนาแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง และเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้สูงขึ้น

๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีความเชื่ออำนาจภายในตน

ความหมายของความเชื่ออำนาจภายในตน

Rotter ได้สรุปทัศนคติ พฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจภายในตน ในเชิงการรับรู้ในผลตอบแทนจากการกระทำของบุคคล โดยแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะดังนี้^{๒๙} คือ

๑) ความเชื่ออำนาจภายในตน (Internal locus of control) หมายถึง การเสริมกำลังที่มีแหล่งมาจากความประพฤติและทัศนคติของบุคคลนั้นๆ เป็นความคิดที่ว่าความสำเร็จและความล้มเหลวที่เกิดขึ้นกับตน เป็นผลมาจากความสามารถ ทักษะ หรือการกระทำของตนเอง บุคคลซึ่งมีความเชื่อภายในจะมีความกระตือรือร้น เมื่อประสบความสำเร็จความล้มเหลวก็จะมีพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จ

๒) ความเชื่ออำนาจภายนอกตน (External locus of control) หมายถึง การเสริมกำลังที่มีแหล่งมาจากภายนอกบุคคล เป็นความเชื่อที่ว่าความสำเร็จและความล้มเหลวของตน ขึ้นอยู่กับโชคกลาง ความบังเอิญหรือขึ้นอยู่กับอำนาจของบุคคลอื่น บุคคลซึ่งมีความเชื่อภายนอกจะเป็นคนที่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในชีวิต

Rotter กล่าวว่า ความเชื่ออำนาจภายในตน (Internal locus of control) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้สาเหตุการเกิดขึ้นเป็น ผลจากการกระทำหรือความสามารถของตนเอง ดังนั้น คนกลุ่ม

^{๒๙} Rotter, J.B. (eds.), “Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement.” Psychological Monographs: General and Applied, (1966). 80 (Whole): p.1 – 25.

นี่จะมีความกระตือรือร้นต่อความเป็นไปของสิ่งแวดล้อม มีการแสวงหาข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนความเชื่ออำนาจภายนอกตน (External locus of control) นั้น หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่าการเหตุการ์ณหรือสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนนั้น ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของอำนาจภายนอกที่ตนไม่สามารถควบคุมได้ เช่น โชค ความบังเอิญ หรืออิทธิพลของผู้อื่น คนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะไม่มีการแสวงหาข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น^{๓๐}

Strickland กล่าวว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน หมายถึง บุคคลที่มีความเชื่อว่าสิ่งต่างๆที่ได้รับเกิดจากการกระทำของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นในด้านดีหรือด้านร้ายก็ตาม ส่วนบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน หมายถึง บุคคลที่มีความเชื่อว่าสิ่งต่างๆที่ได้รับนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการกระทำของตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับสาเหตุต่างๆจากภายนอก เช่น โชคชะตา ความบังเอิญ บุคคลอื่น ๆ หรือลักษณะที่ไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ภายในตัวบุคคล^{๓๑}

Lefcourt กล่าวว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน หมายถึง บุคคลที่รับรู้ว่าการเหตุการ์ณต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเหตุการ์ณทางบวกและทางลบ เป็นผลที่เกิดจากการกระทำของตัวเอง บุคคลสามารถควบคุมเหตุการ์ณนั้น ๆ ได้ ส่วนบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน หมายถึง บุคคลที่รับรู้ว่าการเหตุการ์ณทั้งทางบวกและทางลบ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของตัวเองในสภาพการ์ณต่างๆ เหตุการ์ณดังกล่าวตัวเองไม่สามารถควบคุมได้^{๓๒}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความเชื่ออำนาจภายในตน หมายถึง ความเชื่อหรือการรับรู้ของบุคคลว่าเหตุการ์ณที่นำมาซึ่งความสำเร็จ หรือความล้มเหลวต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนนั้นเป็นผลมาจากความสามารถและการกระทำของตนเอง และตนสามารถควบคุมเหตุการ์ณที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ และความเชื่ออำนาจภายนอกตน หมายถึง ความเชื่อหรือการรับรู้ของบุคคล ที่ว่าสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการ์ณที่นำมาซึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้น เป็นผลมาจากโชคกลาง บุคคลอื่นหรือกำลังจากบุคคลอื่น และตนเองไม่สามารถควบคุมได้^{๓๓}

^{๓๐} Ibid.

^{๓๑} Strickland, B.R, **Internal – External Control of Reinforcement, Personality Variables and Social and Behavior**, New York: John Wiley and Sons,(1977).

^{๓๒} Lefcourt, Herberge M, **Research with The Locos of Control Construct**, New York: Academic Press,(1981).

^{๓๓} นันทิตา จุไรทัศน์ย์, “ความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตน ความเชื่อด้านสุขภาพกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเด็กวัยรุ่น หน่วยตรวจกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลรามธิบดี”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๖.

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่ออำนาจภายในตน

Rotter ได้อธิบายลักษณะความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนว่า เมื่อบุคคลได้รับผลตอบแทนจากพฤติกรรมอันหนึ่ง จะเกิดความคาดหวังว่า จะได้รับผลตอบแทนเช่นเดียวกัน จากสิ่งใหม่ในสถานการณ์ที่คล้ายสถานการณ์เดิม ถ้าเหตุการณ์นั้นเป็นไปตามที่บุคคลคาดหวังไว้ จะทำให้ความคาดหวังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถ้าผลตอบแทนไม่ได้เป็นไปตามที่บุคคลคาดหวัง จะทำให้ความคาดหวังของบุคคลลดลง การลดหรือเพิ่มความคาดหวังนี้ จะก่อตัวขึ้นจากพฤติกรรมอย่างหนึ่งก่อน แล้วจึงขยายครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์เดิมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญในตัวบุคคล ถ้าประสบการณ์ของบุคคลได้รับการเสริมแรงบ่อยๆ จะทำให้บุคคลเชื่อว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลจากความสามารถหรือทักษะของตนเอง ความเชื่อนี้ คือ ความเชื่ออำนาจภายในตน แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับการเสริมแรง จะทำให้บุคคลเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เป็นผลจากการกระทำของตนเอง แต่เป็นผลจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรือ สิ่งแวดล้อมบันดาลให้เกิดขึ้น ความเชื่อนี้เรียกว่า ความเชื่ออำนาจภายนอกตน ความเชื่อดังกล่าวจะมีผลย้อนกลับไปสู่ความคาดหวังในผลแห่งพฤติกรรมใหม่ๆอีก^{๓๔}

Rotter พบว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน มักจะมีแนวโน้มที่จะมีบุคลิกภาพเฉื่อยชา ขาดความพยายาม ไม่มีความกระตือรือร้น ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน ซึ่งจะกระตือรือร้น มานะพยายามที่จะต่อสู้กับปัญหาต่างๆ จึงมักจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต^{๓๕} Platt and Eisenman ศึกษาพบว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะเป็นผู้ที่กระฉับกระเฉง ว่องไว เห็นคุณค่าของกาลเวลา สามารถปรับตัวได้กับทุกสถานการณ์และมีความวิตกกังวลน้อย นอกจากนั้นแล้ว บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนยังมีประสิทธิภาพในการควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนด้วย^{๓๖}

^{๓๔} Rotter, J.B. (eds.), “Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement.”

^{๓๕} Ibid.

^{๓๖} Platt, J.J., and R. Eisenman (eds.), “Internal - external locus control of reinforcement, time perspective, adjustment, and anxiety.” *Journal of General Psychology*, (1968). 79: p.121 - 128.

ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน สามารถนำมาอธิบายพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของบุคคล เช่น พฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลทางด้านสุขภาพ พฤติกรรมการป้องกันโรค และพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสุขภาพ^{๓๗} โดยเฉพาะ พฤติกรรมการแสวงหาข้อมูล

Wallston กล่าวว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน จะเสาะแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของตน และสามารถใช้ความรู้ที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำกระบวนการแก้ปัญหามาใช้ก่อนจะตัดสินใจปฏิบัติตาม ในทางตรงกันข้ามผู้ที่เชื่ออำนาจภายนอกตน จะไม่มีพฤติกรรมดังกล่าว เพราะเชื่อว่าภาวะสุขภาพของตนขึ้นกับอำนาจสิ่งอื่น มีหลายการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน มีผลต่อการแสวงหาข้อมูลในเรื่องสุขภาพของบุคคล^{๓๘}

Rotter ได้สรุปบุคลิกลักษณะของผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนไว้ดังนี้^{๓๙} คือ

๑) เป็นผู้มีความกระตือรือร้นต่อความเป็นไปของสิ่งแวดล้อม อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ สำหรับพฤติกรรมในอนาคต

๒) พยายามปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมไปตามลำดับขั้น

๓) เห็นคุณค่าของทักษะหรือผลสัมฤทธิ์ (Achievement) จากความพยายามของตน

๔) ยากที่จะชักชวนให้เชื่อตามโดยไม่มีเหตุผล

ส่วน Eggland ได้สรุปลักษณะของผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน โดยรวบรวมจากผลการวิจัยต่างๆ ไว้^{๔๐} ดังนี้

๑) เป็นผู้มีความตั้งใจในการปฏิบัติตนเพื่อแก้ไขปัญหาของตนน้อย

๒) ขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาข้อมูล และการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา

๓) มีความวิตกกังวลสูงในการกระทำกิจกรรมใดๆ

๔) หลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมและการถูกชักจูงในกิจกรรมใดๆ

^{๓๗} Strickland, B.R, **Internal – External Control of Reinforcement, Personality Variables and Social and Behavior.**

^{๓๘} Wallston, B.A., and K.A. Wallston, “Locus of control and health: review of the literature.” Health Education Monographs,(1978). 6 (Spring): p.107 – 151.

^{๓๙} Rotter, J.B. (eds.), “Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement.”

^{๔๐} Eggland, Steven A, **Human Relation at Work.** Cincinnati, Ohio: South – Western Pub. Co,(1993).

๕) ขาดความพยายาม และมีความกลัวในการแสวงหา แหล่งหรือสิ่งที่จะมาช่วยสนับสนุนตนเอง

Muhlenkamp and Nelson ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน ไม่เพียงแต่จะมีความเชื่อในตนเองเท่านั้น แต่ยังหลีกเลี่ยงหรือต่อต้านความเชื่ออำนาจภายนอกตนด้วย ส่วนผู้ที่เชื่ออำนาจภายนอกตนก็จะพยายามแสวงหาสิ่งที่คิดว่ามีอิทธิพลต่อตนเอง^{๔๑}

Egglund กล่าวว่า ผู้ที่เชื่ออำนาจภายนอกตนมีผลดีในแง่ที่ว่า บุคคลนั้นสามารถรับคำแนะนำเกี่ยวกับ วิธีทางที่จะประสบความสำเร็จได้โดยไม่อ้อมค้อม และไม่ต้องการเหตุผลมากนัก^{๔๒}

Lowenstein and Rinehart ได้ตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน โดยอาศัยทฤษฎีของ Rotter ไว้ดังนี้^{๔๓} คือ

๑) ประสบการณ์ในอดีตเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระบบความเชื่อในปัจจุบันของบุคคล

๒) ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน เป็นมิติหนึ่งของบุคลิกภาพ

๓) ผลตอบแทน (Reinforcement) ที่แต่ละคนเคยได้รับเป็นสิ่งจำเป็นในการประเมินความเชื่อของแต่ละบุคคล ในการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน

การพัฒนาของความเชื่ออำนาจภายในตน

Strickland กล่าวว่า ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนจะเริ่มพัฒนาขึ้นตั้งแต่บุคคลอยู่ในวัยเด็ก และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามวัยและการเจริญเติบโตของเด็ก เด็กวัยก่อนเรียนจะมีการควบคุมสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า และจะได้รับรู้ว่าบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อตนเองมาก เนื่องจากตนต้องพึ่งพาคนอื่นเป็นส่วนใหญ่^{๔๔} เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น ขอบเขตของการควบคุมตนเองมากขึ้น เรียนรู้ที่จะจัดการกับตนเอง โดยเริ่มเคลื่อนย้ายหรือชักจูง ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม พัฒนาทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับคนบุคคลอื่น และเริ่มทำตนให้มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น โดยจะเปลี่ยนจากผู้ที่ยอมรับความช่วยเหลือมาเป็นผู้ริเริ่มกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความ

^{๔๑} Muhlenkamp, A.F., and N.A. Broerman (ads.), "Health beliefs, health value and positive health behavior.", Western Journal of Nursing Research,(1988). 10 (October): p.637 - 646.

^{๔๒} Egglund, Steven A, Human Relation at Work.

^{๔๓} Lowenstein, V., and J.M. Rinehart (eds.), "Psychosocial factors related to health maintenance behaviors of pregnant woman." In Sydney D. Krampit. (ed.), Reading for Nursing Research,(1981). St.Louis: C.V.Mosby, p.246 -258.

^{๔๔} Strickland, B.R, Internal - External Control of Reinforcement, Personality Variables and Social and Behavior.

กระตือรือร้น ว่องไว การที่เด็กมีการควบคุมตนเองได้ และรับรู้ว่ามีผลที่เกิดขึ้นมาจากตนเอง หรือเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นการพัฒนา ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนในวัยเด็กจะพัฒนาตามอายุ โดยเด็กจะมีความเชื่ออำนาจภายในตนเพิ่มขึ้นตามระดับอายุที่เพิ่มขึ้น และเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต เช่น เมื่อบุคคลได้รับความทุกข์และรับรู้ว่าคุณไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ บุคคลจะเชื่ออำนาจภายนอกตนมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าเหตุการณ์นั้นดำเนินไปในทางดี และบุคคลรับรู้ว่าคุณสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆในชีวิต เกิดจากการกระทำของตนเอง ความเชื่ออำนาจภายในตนจะเพิ่มขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยชราบุคคลต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น ดังนั้น ความเชื่ออำนาจผู้อื่นจะสูงขึ้น ^{๔๕}

การพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนของเด็ก ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่สิ่งที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ระดับฐานะ สังคมของบิดา มารดา ประสบการณ์ตั้งแต่วัย เด็ก รวมทั้งวัฒนธรรมและประเพณีการเลี้ยงดูบุตรของบิดา มารดาในแต่ละสังคม ^{๔๖}

สำหรับประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็กที่มีอิทธิพลต่อความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนนั้น Robinson and Shaver ได้แบ่งประสบการณ์ออกเป็น ๒ ประเภท ^{๔๗} คือ

๑) ประสบการณ์ครั้งหนึ่งในชีวิต (Episodic antecedents) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตในระยะเวลาที่จำกัด เช่น การตายจากของผู้ที่เป็นที่รัก การเจ็บป่วย อุบัติเหตุ หรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกอาจเปลี่ยนแปลงได้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต แต่ประสบการณ์ชนิดนี้มีผลต่อการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนน้อยกว่าสะสมในอดีต

๒) ประสบการณ์สะสมในอดีต (Accumulative) เป็นประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการอบรม เลี้ยงดูจากบิดามารดาซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน ดังนั้นบิดามารดา จึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนเป็นอย่างมาก

^{๔๕} Crandall, V.C., and B.W. Lacy (eds.), "Children's perspective of internal - external control in interlectaul academic situation and their embed fiure test performance.", Child Development,(1965). 38 (December): p.328.

^{๔๖} นันทิตา จุไรทัศนีย์, "ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน ความเชื่อด้านสุขภาพกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเด็กวัยรุ่น หน่วยตรวจกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลรามาริบัติ", หน้า ๑๖.

^{๔๗} Robinson, J.P., and P.R., Shaver (eds.), Measures of Social Psychological Attitudes. 6 ed, Michigan: University of Michigan,(1980).

บิดามารดาที่ เลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีการที่จะทำให้บุตรพัฒนาไปสู่ความเชื่ออำนาจภายในตน ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน เช่นเดียวกับบิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีการที่จะให้พัฒนาไปสู่ความเชื่ออำนาจภายนอกตน ก็จะมี ความเชื่ออำนาจภายนอกตน เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น ภายในบ้านมีความเป็นประชาธิปไตย ได้รับการเลี้ยงดูแบบผสมผสานระหว่างการลงโทษที่เหมาะสมแบบเข้มงวด ได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง เด็กขาดความรัก หรือเด็กที่ได้รับการคุ้มครองมากเกินไปจะมีการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายนอกตน

ดังนั้นวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา จะทำให้เด็กเกิดความแตกต่างในเรื่องการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัฒนธรรมและประเพณี ของหลายสังคม ซึ่งเด็กเพศชายและเด็กเพศหญิง มักจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ทำให้มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตนของเด็ก อย่างไรก็ตามจากผล การศึกษาก็ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่าเด็กเพศหญิงและเด็กเพศชาย มีความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตนแตกต่างกันอย่างไร^{๔๘}

ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนมีผลต่อสุขภาพทางจิตของบุคคลเป็นอย่างมาก Strickland กล่าวว่า ความเชื่ออำนาจภายนอกตนมีความสัมพันธ์กับการมีสภาพอารมณ์ที่ไม่มั่นคง ซึ่งง่ายต่อการเกิดความวิตกกังวล สำหรับความเชื่ออำนาจภายในตนนั้น มีความสัมพันธ์กับสภาพ อารมณ์ที่ปกติ มีความเครียดน้อย และสามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุข ทำให้บุคคลนั้น สามารถปรับ จิตใจ ตลอดจนตอบสนองต่อการรักษาทางจิตบำบัดได้ดีกว่าผู้ที่เชื่ออำนาจภายนอกตน นอกจากนี้ Strickland ศึกษาพบว่า ความเชื่ออำนาจภายนอกตนของผู้ป่วยที่ต้องนอนรักษาตัวอยู่ใน โรงพยาบาล มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของการเป็นโรคจิต เช่น จิตเภท (Schizophrenia) เป็นต้น สำหรับผู้ที่รู้สึกว่าคุณเองไม่มีพลัง ไม่มีความสามารถที่จะควบคุมวิถีชีวิตของตนเองได้ มักจะมีการ ซึมเศร้าอยู่เสมอ^{๔๙}

สรุปได้ว่า ความเชื่ออำนาจภายในตน มีส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน ออกไป การที่จะเข้าใจและอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลใด ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนหรือความ เชื่อภายนอกตน นอกจากจะทำให้สามารถเข้าใจในพฤติกรรมของบุคคลแล้วยังมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ ในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองด้วย

^{๔๘} นันทิตา จุไรทัศน์ย์, “ความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตน ความเชื่อด้านสุขภาพกับการดูแลตนเอง ของผู้ป่วยเด็กวัยรุ่น หน่วยตรวจกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลรามาริบัติ”, หน้า ๑๗.

^{๔๙} Strickland, B.R. (eds.), “Internal – external expectancies and health related behaviors.”, Journal of Consulting and Clinical Psychology, (1978). 6 (December): p.1192 – 1211.

๒.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีความเข้มแข็งในการมองโลก

ความเข้มแข็งในการมองโลกและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเข้มแข็งในการมองโลก เป็นมโนทัศน์หลักที่สำคัญของทฤษฎีความผาสุกในชีวิต (The salutogenic model) ของแอรอน แอนโทนอฟสกี (Aaron Antonovsky) นักสังคมวิทยาการแพทย์ชาวอิสราเอล ได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดของบุคคล การเผชิญปัญหา และภาวะสุขภาพของบุคคล ทฤษฎีความผาสุกในชีวิตเป็นทฤษฎีที่มุ่งอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงภาวะสุขภาพและความผาสุกในชีวิตบุคคล มากกว่าการอธิบายปัจจัยหรือสาเหตุของโรค ทฤษฎีความผาสุกในชีวิต มองภาวะสุขภาพของบุคคลเป็นวงจรรต่อเนื่อง (Health continuum) โดยระดับความผาสุกสูงสุด จะอยู่ด้านริมสุดของวงจรร เรียกด้านภาวะสุขภาพดี (Salutary end หรือ Health-ease) และความเจ็บป่วยจะอยู่ริมสุดด้านตรงกันข้ามกับความผาสุก เรียกด้านการเกิดโรคหรือความเจ็บป่วย (Health breakdown หรือ Disease) ภาวะสุขภาพของบุคคลจะอยู่ระดับใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเครียด แรงกดดัน ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม และความสามารถในการต้านทานความเครียดของแต่ละคน ด้วยเหตุที่ความเครียด หรือสถานการณ์เครียดที่คุกคามชีวิตของบุคคลที่มีอยู่ทั่วไปในสภาวะแวดล้อมของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลาหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงมีการตอบสนองความเครียดเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ในแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป การตอบสนองต่อความเครียดเป็นสิ่งที่สำคัญ ช่วยป้องกันให้บุคคลนั้นคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความผาสุกในระดับสูงสุดของบุคคล ซึ่งอาศัยแหล่งปัจจัยต้านทานความเครียด (Generalized resistance resources) รวมกับความเข้มแข็งในการมองโลกที่เป็นคุณลักษณะในตัวบุคคลช่วยส่งเสริมให้เกิดขึ้น แอนโทนอฟสกี ได้ข้อสรุปจากการศึกษาและการตั้ง ข้อสังเกตในกลุ่มเชลยสงครามที่ถูกกักกัน ซึ่งต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นความเครียด พบว่ามีเชลยบางคนยังคงมีภาวะสุขภาพที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในขณะที่เชลยอีกหลายคนเกิดความเจ็บป่วย และมีความเครียด แอนโทนอฟสกีได้สัมภาษณ์เชลยสงครามที่ได้รับบาดเจ็บจำนวน ๕๑ ราย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลได้ข้อสรุปว่า เชลยสงครามกลุ่มที่มีภาวะสุขภาพดีนั้นเป็นกลุ่มบุคคลที่มองโลกหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตนในลักษณะ ๓ ประการ^{๕๐} คือ

๑) เหตุการณ์ หรือ สิ่งเร้าที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกนั้น มีระบบระเบียบสามารถให้คำอธิบายด้วยเหตุและผลได้ และสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้

^{๕๐} จรินทร์ รัตนวานิชกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งในการมองโลกกับพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยวัณโรค”. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ชั้นสูง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยคริสเตียน, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓.

๒) เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือสิ่งเร้าที่เป็นความเครียด บุคคลสามารถหาแหล่งประโยชน์หรือมีแหล่งประโยชน์ที่จะช่วยในการสนองตอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

๓) เหตุการณ์หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งทำลาย มีคุณค่า และคุ้มค่าในการตอบสนองหรือแก้ไขให้สำเร็จลงไป

แอนโทนิอฟสกี เรียกคุณลักษณะที่พบจากการศึกษาว่า ความเข้มแข็งในการมองโลก ช่วยสนับสนุนให้บุคคลสามารถเผชิญปัญหา จัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถดำรงภาวะสุขภาพ และความผาสุกระดับสูงสุดไว้ได้

ความเข้มแข็งในการมองโลก มีบทบาทสำคัญช่วยให้บุคคล สามารถเผชิญกับปัญหาหรือภาวะเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตมองเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตด้วยความเข้าใจ มีเหตุผล มีความหมาย สามารถทำนายและคาดการณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ หรือสามารถจัดการกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้ผู้คลมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างๆและรอบด้าน ความรู้สึกเชื่อมั่นว่า สิ่งเร้า (Stimuli) หรือความเครียดนั้นมีความหมายสามารถที่จะให้คำอธิบาย หรือโดยมีแหล่งประโยชน์เอื้ออำนวยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้มองเห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมีคุณค่าสำหรับการเข้าไปเกี่ยวข้องหรือจัดการแก้ไข ความเข้มแข็งในการมองโลก มีบทบาทในการกระตุ้นให้มีการนำเอาแหล่งต้านทานความเครียดทั่วไป มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเผชิญปัญหา ช่วยส่งเสริมการเผชิญความเครียดที่มีประสิทธิภาพ (Effective coping) ช่วยลดและแก้ไขภาวะเครียดให้บุคคลอยู่ในภาวะสุขภาพดี และมีความสุขในชีวิต^{๕๑}

องค์ประกอบของความเข้มแข็งในการมองโลก

ความเข้มแข็งในการมองโลกของบุคคลมีอยู่ ๓ องค์ประกอบ^{๕๒} คือ

๑) องค์ประกอบด้านความสามารถทำความเข้าใจ (Comprehensibility) เป็นองค์ประกอบ ที่ทำให้บุคคลมีความเข้าใจ รับรู้สิ่งเร้าหรือความเครียดที่มาจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตนนั้น มีลำดับขั้นตอนชัดเจน ไม่ยุ่งยากซับซ้อน หรือเกิดขึ้นแล้วอธิบายไม่ได้ แต่สิ่งเร้าหรือความเครียดที่เกิดขึ้นนั้น สามารถจัดลำดับ เข้าใจ และทำนายได้ แม้ไม่อาจจะให้คำตอบอย่างชัดเจน แต่สามารถทำความเข้าใจและให้ความรู้สึกกับสิ่งนั้นได้

^{๕๑} Sullivan, G.C., "Evaluating Antonovsky's Salutogenic Model for Its Adaptability to Nursing.", Journal of Advanced Nursing,(1989). 14, p.336 – 342.

^{๕๒} จรินทร์ รัตนวานิชกุล, "ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งในการมองโลกกับพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยวัณโรค", หน้า ๒๔.

๒) องค์ประกอบด้านความสามารถในการจัดการ (Manageability) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลรับรู้ว่ามีแหล่งประโยชน์เพียงพอที่จะใช้ควบคุม หรือจัดการกับสิ่งเร้าที่รบกวนชีวิต แหล่งประโยชน์เหล่านั้นอาจมาจากตนเอง หรือบุคคลอื่นที่เป็นกลุ่มคนที่ตนคุ้นเคยและไว้วางใจ เช่น คู่สมรส เพื่อนฝูง ผู้ใกล้ชิด ผู้ร่วมงาน พระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ ผู้นำในสังคมของแต่ละคน หรือแพทย์และเจ้าหน้าที่ทางด้านสุขภาพ ทำให้ไม่รู้สึกว่าการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่น่ากลัว สามารถเผชิญกับเหตุการณ์และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยความมั่นใจ ไม่รู้สึกหวาดกลัว หรือเศร้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๓) องค์ประกอบด้านความสามารถให้ความหมาย (Meaningfulness) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนว่ามีความหมาย เป็นสิ่งที่ท้าทาย มีคุณค่า และรู้สึกยินดี ที่จะเผชิญหรือจัดการแก้ไขโดยไม่รู้สึกว่า เป็นภาระที่ยุ่งยาก บุคคลจะทำการค้นหาความหมายในสิ่งที่เกิดขึ้น และจะทำดีที่สุด เพื่อให้ผ่านพ้น เหตุการณ์นั้นๆ สามารถค้นหาความหมายในสิ่งที่เกิดขึ้น แสดงพฤติกรรมหรือกระทำกิจกรรมที่เอาชนะสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความมั่นใจ

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ๓ ประการ ของความเข้มแข็งในการมองโลก^{๕๓}

รูปแบบที่ ๑ หมายถึง บุคคลที่มีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น มีความเชื่อว่าตนเองสามารถจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งเห็นคุณค่าและความหมายของตนเอง และของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจัดเป็นลักษณะของบุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูงครั้งที่

รูปแบบที่ ๒ หมายถึง บุคคลที่ไม่มีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เชื่อว่าตนเอง สามารถจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งเห็นคุณค่าและความหมายของตนเอง และของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีแนวโน้มทำให้ความเข้มแข็งในการมองโลกไม่แน่นอน อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ เนื่องจาก เป็นการยากที่บุคคลซึ่งมองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างสับสน ไม่สามารถอธิบายหรือคาดการณ์ได้ จะมีความคิดหรือรู้สึกวาทนเองนั้นสามารถจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ดี

รูปแบบที่ ๓ หมายถึง บุคคลที่มีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ไม่สามารถจัดการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้ แต่บุคคลยังคงเห็นคุณค่าและความหมายของตนเองและของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มทำให้ความเข้มแข็งในการมองโลกเพิ่มสูงขึ้นได้

รูปแบบที่ ๔ หมายถึง บุคคลที่ไม่มีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น และไม่สามารถจัดการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น แต่บุคคลยังคงเห็นคุณค่าและความหมายของตนเองและของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มทำให้ความเข้มแข็งในการมองโลกเพิ่มสูงขึ้นได้

^{๕๓} จรินทร์ รัตนวานิชกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งในการมองโลกกับพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยวัณโรค”, หน้า ๒๔.

รูปแบบที่ ๕ หมายถึง บุคคลมีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น และเชื่อว่าตนเองสามารถจัดการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้ แต่ไม่เห็นคุณค่าและการกระทำของตนเอง ไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มทำให้ความเข้มแข็งในการมองโลกลดลงได้

รูปแบบที่ ๖ หมายถึง บุคคลมีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ไม่สามารถจัดการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งไม่เห็นคุณค่าและการกระทำของตนเอง ไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มทำให้ความเข้มแข็งในการมองโลกลดลงได้

รูปแบบที่ ๗ หมายถึง บุคคลที่ไม่มีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เชื่อว่าตนเองสามารถจัดการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้ และไม่เห็นคุณค่าและการกระทำของตนเอง ไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มทำให้ความเข้มแข็งในการมองโลกไม่แน่นอนอาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้

รูปแบบที่ ๘ หมายถึง บุคคลที่ไม่มีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น และไม่สามารถจัดการกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น และไม่เห็นคุณค่าและความหมายของตนเองและของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจัดเป็นลักษณะของผู้ที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกต่ำคงที่

สรุปความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ๓ ประการ ของความเข้มแข็งในการมองโลก^{๕๔}

รูปแบบ	ความสามารถทำ ความเข้าใจ (comprehensibility)	ความสามารถ บริหารจัดการ (manageability)	ความสามารถให้ ความหมาย (meaningfulness)	การทำนายความคงทน หรือแนวโน้มของระดับ ความเข้มแข็งในการ มองโลก(prediction)
๑	สูง	สูง	สูง	สูงคงที่
๒	ต่ำ	สูง	สูง	ไม่แน่นอน
๓	สูง	ต่ำ	สูง	มีแนวโน้มสูงขึ้น
๔	ต่ำ	ต่ำ	สูง	มีแนวโน้มสูงขึ้น
๕	สูง	สูง	ต่ำ	มีแนวโน้มลดลง
๖	สูง	ต่ำ	ต่ำ	มีแนวโน้มลดลง
๗	ต่ำ	สูง	ต่ำ	ไม่แน่นอน
๘	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำคงที่

^{๕๔} จรินทร์ รัตนวานิชกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งในการมองโลกกับพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยวัณโรค”, หน้า ๒๖.

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ๓ ประการของความเข้มแข็งในการมองโลกนั้นสามารถทำนายความคงทน หรือแนวโน้มของระดับความเข้มแข็งในการมองโลกจะเห็นได้ว่า ลักษณะและองค์ประกอบดังกล่าวสามารถปรับเปลี่ยนหรือลดลงได้ ถ้าสามารถทราบถึงระดับของแต่ละองค์ประกอบ จะทำให้วางแผนในการช่วยเหลือส่งเสริม หรือเพิ่มระดับความเข้มแข็งในการมองโลกได้^{๕๕}

ความเข้มแข็งในการมองโลกพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ชีวิตในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละคน โดยเริ่มพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก เพิ่มและชัดเจนขึ้นในวัยรุ่น จนกระทั่งค่อนข้างคงที่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ช่วงอายุประมาณ ๓๐ ปี หลังจากนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงได้บ้างตลอดชีวิต ประสบการณ์ชีวิตที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการมองโลกของบุคคลมีลักษณะ^{๕๖} ดังนี้

๑) เป็นประสบการณ์ชีวิตที่มีความสม่ำเสมอ และมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของบุคคล ลักษณะนี้จะช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น

๒) ประสบการณ์ชีวิตนั้นๆ บุคคลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกระทำ และกำหนดผลที่เกิดขึ้น ลักษณะนี้จะช่วยพัฒนาบุคคลให้เกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตเป็นสิ่งที่มีความหมาย มีคุณค่า และคุณค่าที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง

๓) เป็นประสบการณ์การเผชิญกับสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ในชีวิตที่มีความสมดุลพอดี ไม่น้อยเกินไปหรือมากเกินไปที่บุคคลจะจัดการได้ ลักษณะนี้จะช่วยพัฒนาบุคคลให้เกิดการรับรู้ว่าตนมีความสามารถ และมีแหล่งประโยชน์เพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้

นอกจากประสบการณ์ชีวิตที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น จะช่วยพัฒนาความเข้มแข็งในการมองโลกของบุคคลแล้ว การประสบความสำเร็จในการจัดการกับความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิต ยังเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้บุคคลมีความเข้มแข็งในการมองโลกสูงขึ้น^{๕๗}

ประโยชน์ของความเข้มแข็งในการมองโลก

ความเข้มแข็งในการมองโลกมีผลต่อการเผชิญหรือรับมือกับสิ่งเร้าและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ^{๕๘} ดังนี้

^{๕๕} จันทิมา ภูวประภาชาติ, ความเข้มแข็งในการมองโลกของผู้สูงอายุที่มีภาวะเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายที่มาใช้บริการโรงพยาบาลสวรรค์โลก จังหวัดสุโขทัย. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิต และการพยาบาลจิตเวช**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๔๕.

^{๕๖} จรินทร์ รัตนวานิชกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งในการมองโลกกับพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยวัณโรค”, หน้าเดียวกัน.

^{๕๗} รชนี นามจันทรา และสมจิต หนูเจริญกุล, ความเข้มแข็งในการมองโลก: การวิเคราะห์แนวคิดทางทฤษฎีและทบทวนการวิจัย. **วารสารวิจัยทางการแพทย์, ๒๕๕๓**, ๔(๓), หน้า ๒๙๖ – ๓๑๒.

๑) บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูง จะประเมินสิ่งเร้าว่ามีใช้เป็นสิ่งที่คุกคามตนเอง แต่เป็นสิ่งที่ท้าทาย คุ่มค่าที่จะจัดการแก้ไขมากกว่าบุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกต่ำ และถ้าบุคคลประเมินสิ่งเร้าว่าเป็นสิ่งคุกคามต่อตนเองก็จะมี การประเมินในลักษณะที่เป็นจริง หรือประเมินสิ่งเร้าว่าน่าจะส่งผลในทางที่ดีต่อตนเอง เนื่องจากบุคคลมีความเชื่อว่าปัญหานั้นสามารถแก้ไขและคลี่คลายได้

๒) บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูง จะรู้สึกต่อปัญหาหรือสิ่งเร้าที่กระทบนั้นว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย มีความหวัง ตื่นเต้น ในขณะที่บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกต่ำจะมีความรู้สึกสิ้นหวังและเฉื่อยชา

๓) บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูง จะประเมินสิ่งเร้าอย่างเป็นระบบ มองปัญหาได้ตรงตามความจริง อีกทั้งยังมองเห็นว่าตนเองมีแหล่งประโยชน์ที่จะช่วยในการปรับตัว และสามารถเลือกวิธีที่จะใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เผชิญอยู่ได้อย่างเหมาะสม ตรงข้ามกับบุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกต่ำจะมีความสับสน มักหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาและมีแนวโน้มที่จะละทิ้งปัญหาตั้งแต่ต้น

๔) บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูงจะมีสุขภาพและสภาวะที่ดี

๕) ความเข้มแข็งในการมองโลกมีผลบวกกับสถานะทางสุขภาพ และการรักษาสุขภาพในผู้สูงอายุ

๖) บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูง จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ โดยบุคคลเหล่านั้นจะสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

แอนโทนิฟสกี กล่าวถึงความสัมพันธ์ของทั้ง ๓ องค์ประกอบ ว่ามีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันทั้งหมด โดยมีแหล่งต้านทานความเครียดทั่วไป (Generalised resistance resources หรือ GRRs) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น แม้ว่าองค์ประกอบทั้ง ๓ จะมีความสำคัญไม่เท่ากันก็ตาม โดยองค์ประกอบด้านการให้ความหมายจัดว่ามีความสำคัญที่สุด เนื่องจากหากไม่มีหรือมีน้อย แม้จะมีองค์ประกอบอีก ๒ ด้านสูง ความเข้มแข็งในการมองโลกระดับสูงที่เกิดขึ้นก็จะมีลักษณะชั่วคราวเท่านั้น องค์ประกอบที่มีความสำคัญรองลงมา คือ ความสามารถทำความเข้าใจซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์ และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ และองค์ประกอบด้านความสามารถในการจัดการก็มีความสำคัญไม่น้อย เนื่องจากถ้าบุคคลไม่มีความเชื่อมั่นหรือไม่รับรู้ ว่าตนมีแหล่งประโยชน์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์หรือใช้การได้ การให้การช่วยเหลือ ส่งเสริม หรือกระตุ้น

^{๔๘} จันทิมา ภูวประภาชาติ, “ความเข้มแข็งในการมองโลกของผู้สูงอายุที่มีภาวะเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายที่มารับบริการโรงพยาบาลสวรรค์โลก จังหวัดสุโขทัย”, หน้า ๒๗.

ให้บุคคลเกิดความเข้มแข็งในการมองโลกในระดับสูงนั้น จึงควรพิจารณาองค์ประกอบทุกด้านไปพร้อมๆกัน เนื่องจากการที่บุคคลจะสามารถเผชิญความเครียด หรือจัดการกับความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยความเข้มแข็งในการมองโลกโดยรวมทุกองค์ประกอบ

แหล่งด้านทานความเครียดทั่วไป ทฤษฎีความผาสุกในชีวิตของแอนโทนิออสกี ซึ่งกล่าวถึงแหล่งด้านทานความเครียดทั่วไป ว่าเป็นแหล่งประโยชน์ทางจิตสังคมที่ช่วยบุคคลจัดการ หรือเผชิญกับปัญหาความตึงเครียดในชีวิตได้ โดยได้รับการกระตุ้นหรือการดึงมาใช้ผ่านทางความเข้มแข็งในการมองโลก แหล่งด้านทานความเครียดทั่วไปเป็นคุณลักษณะของบุคคล กลุ่มบุคคล วัฒนธรรมของกลุ่มและของสังคม ที่มีผลต่อการเผชิญความเครียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จำแนกตามคุณลักษณะได้ ๖ ประเภท^{๕๙} คือ

๑) ด้านกายภาพและชีวเคมี (Physical and biochemical GRRs) ได้แก่ สภาพร่างกาย และองค์ประกอบทางภูมิคุ้มกันในร่างกายของคน

๒) ด้านวัตถุสิ่งของที่กระทำโดยมนุษย์ (Artifactual-material GRRs) ประกอบด้วยแหล่งด้านทานทางวัตถุ (Material resource) ได้แก่ เงินรายได้ ความแข็งแรงทางกายภาพ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหารที่เพียงพอ เป็นต้น และแหล่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relations) ได้แก่ บทบาท ตำแหน่งหน้าที่ในสังคม พลังอำนาจและการจัดบริการ หรือแหล่งบริการที่เพียงพอ

๓) ด้านสติปัญญาและอารมณ์ (Cognitive and emotional GRRs) เป็นแหล่งประโยชน์ ลักษณะกว้างๆโดยครอบคลุมความรู้ที่เป็นข้อมูลสะสมมาแต่ดั้งเดิม (Storehouse of information) ที่เกี่ยวกับความเป็นจริง และความเป็นไปในโลก รวมทั้งทักษะในการค้นหาความรู้ หรือความรู้สติปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียนหนังสือ อ่านออกเขียนได้ และการศึกษาในสถาบัน การศึกษาอย่าง เป็นระบบของสังคมสมัยใหม่ (Modern societies) หรือความฉลาด ความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ของแต่ละคนในสังคมแบบดั้งเดิม (Traditional societies) นอกจากนี้ ยังรวมถึงความรู้จักตนเอง การรู้จักผสมผสาน รู้จักยืดหยุ่นผ่อนปรนที่มีลักษณะพลวัต (Dynamic) ตลอดจนมีความรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเป็นจริงในสังคมและวัฒนธรรมอย่างเป็นอิสระของบุคคลด้วย

๔) ด้านค่านิยมและเจตคติ (Valuative-attitudinal GRRs) เป็นแหล่งปัจจัยที่นำไปสู่รูปแบบ หรือวิธีการเผชิญความเครียด (Coping styles) ของบุคคล ซึ่งมีได้หลายแบบ เช่น

^{๕๙} Sullivan, G.C., Toward clarification of convergent concept: sense of coherence, will to meaning, locus of control, learned helplessness and hardiness, Journal of Advanced Nursing, (1993). 18(11), p.1772 1778.

การต่อสู้ หรือ เผชิญหน้ากับปัญหา การหลีกเลี่ยงปัญหา การเพิกเฉยไม่สนใจปัญหา การพึ่งพาผู้อื่น การปฏิเสธ การใช้เหตุผล การหาสิ่งทดแทน การพึ่งพาการสนับสนุนจากสังคม การพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้อื่นด้านวัสดุสิ่งของ เงินทอง หรือความรู้และการศึกษา เป็นต้น รูปแบบหรือวิธีการเผชิญ ความเครียด จะเป็นเสมือนแผนในการกระทำกิจกรรมทั้งหมดของบุคคลเพื่อเอาชนะหรือจัดการกับปัญหาและภาวะเครียดที่เกิดขึ้น โดยบุคคลจะใช้วิธีการเผชิญความเครียดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับค่านิยม และเจตคติของแต่ละคน ซึ่งอาจไม่เหมือนกันในการเผชิญกับเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเดียวกัน

๕) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal relational GRRs) เป็นลักษณะการ ให้ความสนับสนุนทางสังคม การมีความผูกพันกับสังคม หรือกับบุคคลอื่น ได้แก่ คู่สมรส เพื่อน สนิท คนใกล้ชิด หรือญาติ การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นการร่วมกิจกรรม หรือการเป็นสมาชิกขององค์กรทางศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงลักษณะของบริการด้านต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัว เผชิญปัญหาและจัดการกับภาวะเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖) ด้านสังคมวัฒนธรรมระดับใหญ่หรือมหภาค (Macrosociocultural GRRs) เป็นแหล่งต้านทานความเครียดที่มาจากสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ความศรัทธา และแนวคิด ด้านปรัชญาของบุคคล ได้แก่ ศาสนา พิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อในอำนาจลึกลับ หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และเวทย์มนต์ต่างๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่า บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูง เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัว และการเผชิญปัญหาได้เป็นอย่างดี สามารถค้นหาแหล่งประโยชน์ทั้งภายในและภายนอก เพื่อนำมาปรับใช้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ บุคคลที่มีความเข้มแข็งในการมองโลกสูง จะมีการรับรู้ปัญหา นั้นสามารถเข้าใจได้ เข้าใจว่าปัญหาของตนเองคืออะไร มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคหรือปัญหาต่างๆ ที่เข้ามากระทบ มีแรงจูงใจที่จะแก้ปัญหาและมีเป้าหมายในชีวิต

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคม

๒.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว

โสภภาพรณ เวียงเพิ่ม ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้อย่าง น่าสนใจไว้ว่า หมายถึง ลักษณะทางพฤติกรรมภายในครอบครัว โดยการแสดงออกด้านความสัมพันธ์ ของบิดามารดา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร และการมีส่วนร่วมในครอบครัว^{๖๐}

ทัตดาว ลิมพะสุด ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตร อันประกอบด้วย การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันของครอบครัว การที่สมาชิกมีเวลาอยู่ร่วมกันในครอบครัว การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความคล้ายคลึงกันในด้านความคิดเห็น การรับรู้ปัญหา และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การใช้เหตุผลในครอบครัว การมีศรัทธาต่อศาสนา และความขัดแย้งในครอบครัว^{๖๑}

สุพัชรีย์ หนูใหญ่ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัวนั้น หมายถึง ความผูกพันรักใคร่ ความสามัคคีในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจและช่วยเหลือกันได้ ทำกิจกรรมที่พึงพอใจร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิก บิดามารดาเลี้ยงดูบุตรโดยให้อิสระทางความคิด และการแสดงออก ไม่คอยควบคุมหรือบังคับบุตรมากเกินไป เลี้ยงดูแบบมีเหตุมีผล มีความผาสุกในครอบครัว และมีความมั่นคงในชีวิตสมรส^{๖๒}

อมราวดี ณ อุบล ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวว่า หมายถึง ลักษณะทางพฤติกรรมภายในครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อแม่ และลูกๆ ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีความ

^{๖๐} โสภภาพรณ เวียงเพิ่ม, “ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติต่อบทบาททางเพศ สัมพันธภาพในครอบครัว กับบทบาททางเพศของนักเรียนวัยรุ่น ในจังหวัดหนองคาย”. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑). หน้า ๙.

^{๖๑} ทัตดาว ลิมพะสุด, *แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตร และสัมพันธภาพในครอบครัว*, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^{๖๒} สุพัชรีย์ หนูใหญ่, *ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานคร*. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔). หน้า ๓.

รัก ความห่วงใย มีการดูแลเอาใจใส่ต่อกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ ๒ ลักษณะ^{๖๓} คือ

๑) ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี หมายถึง เด็กได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และสมาชิกมีความสัมพันธ์กันดี บุคคลในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น

๒) ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดี หมายถึง เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ประกอบไปด้วย พ่อและแม่ที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน เด็กกับผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน เด็กกับสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน และบุคคลในครอบครัวมีการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันเป็นประจำอยู่ตลอดเวลา

อัญมณี สมตัว ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างบุคคลในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นระหว่างพ่อแม่ลูกหรือผู้ปกครองก็ตาม ซึ่งอาจจะเป็นพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่คนอื่นๆ ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ทั้งผู้ที่มีสถานภาพสมรสเป็นผู้สมรส หรืออาจจะเป็นโสดก็ได้ โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้นจะต้องเป็นสัมพันธ์ที่ดี มีความเชื่อและไว้วางใจกัน รักใคร่ ผูกพันกัน มีเวลาให้แก่กันและกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน^{๖๔}

แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การปฏิบัติตามบทบาทและพันธกิจของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสารที่ดีภายในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ^{๖๕}

แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว จึงเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ของครอบครัว ได้แก่ แนวคิดทางสังคมวิทยา แนวคิดทางครอบครัวบำบัด

^{๖๓} อมราวดี ฌ อุบล, สุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔). หน้า ๖.

^{๖๔} อัญมณี สมตัว, การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอนลูกเรื่องเพศและการคบเพื่อนต่างเพศ : ศึกษาเฉพาะครอบครัวของ นักเรียนหญิงในโรงเรียนบางละมุง จังหวัดชลบุรี, *การจัดการโครงการสวัสดิการสังคม*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๖๕} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์, *สัมพันธภาพในครอบครัว*. ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖๐.

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวทางสังคมวิทยา

เดวิส ได้กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในแง่ของสังคมวิทยา โดยอธิบายว่าหน้าที่ครอบครัวในทศสังคมต้องปฏิบัติ^{๖๖} คือ

๑) การสร้างสมาชิกใหม่ของครอบครัว (Reproduction) อันเป็นการสืบพันธุ์มนุษยชาติ ให้มีการดำรงคงอยู่ในสังคม

๒) การให้การสนับสนุน คำจุน เด็กที่เกิดมาให้การเติบโตขึ้นในสังคม (Maintenance)

๓) การกำหนดสถานภาพทางสังคมของบุตรที่เกิดมา (Social Placement)

๔) การให้บุตรได้เรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมในสังคมนั้นได้ (Socialization) ซึ่งเป็นการให้การฝึกอบรมแก่สมาชิกในครอบครัวที่จะเข้ามารับบาทในสังคมสืบต่อไป

สุภัทรา สุภาพ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวทางสังคมวิทยา^{๖๗} ไว้ดังนี้

๑) การสร้างสมาชิกใหม่ แทนสมาชิกเดิมที่เสียชีวิตไป เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้ไม่สูญหายไป ทั้งนี้การมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศ คือ ไม่มากเกินไปหรือน้อยจนเกินไปเพื่อไม่ให้เกิดการไม่สมดุลของประชากรในโลก

๒) การบำบัดความต้องการทางเพศ (Sexual Gratification) ซึ่งจะปรากฏในรูปของการสมรส อันเป็นวิธีหนึ่งที่สังคมนำมาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขต

๓) การเลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (Maintenance of Immature Children or Raising the Young) สถาบันครอบครัวจะปฏิบัติหน้าที่นี้ได้ดีกว่าสถาบันอื่นๆ พ่อแม่จะให้ความรัก ความอบอุ่น อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างดี ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๔) การให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม ให้มีหน้าที่และบทบาทอยู่ในสังคมครอบครัวจะเป็นแหล่งการอบรมเด็กเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมเด็กเพื่อที่จะออกไปเผชิญโลกภายนอก ครอบครัวจะช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ คุณค่าแบบของความประพฤติ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งวิธีการอบรมจะทำให้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การสั่งสอน คำว่ากล่าว ส่วนทางอ้อม โดยการทำตัวเป็นแบบที่ดี

๕) การกำหนดสถานภาพทางสังคมของบุคคล เพราะฉะนั้นสมาชิกในครอบครัวจะได้รับ ชื่อ และนามสกุลจากครอบครัวซึ่งสามารถเปลี่ยนได้ในเวลาต่อมาโดยเฉพาะถ้าเป็นหญิง เมื่อสมรสแล้วก็

^{๖๖} Johnson, David W., *Reaching out: Interpersonal effectiveness and self-actualization*, (Boston: Pearson Education, 2003). P.295.

^{๖๗} สุภัทรา สุภาพ, *ปัญหาสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๖๘.

เปลี่ยนตามชื่อสกุลของสามี สถานภาพที่ครอบครัวให้นี้ จะทำให้สมาชิกครอบครัวรู้สถานภาพของตนเองว่าเป็นใครอยู่กับคนกลุ่มไหน เช่น นามสกุลเป็นไทย ก็จัดว่าเป็นคนไทย ชื่อสกุลเป็นแซ่ ก็จัดว่าเป็นคนจีน นอกจากนั้นสถานภาพก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น เป็นลูกคนจน คนรวย เป็นเชื้อราชาวค์ เป็นลูกรัฐมนตรี เป็นพ่อค้า ลูกชานา ฯลฯ สถานภาพดังกล่าวเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เกิดขึ้นอยู่ กับสังคมที่สมาชิกนั้นเป็นสมาชิกอยู่ว่าเปิดโอกาสมากน้อยเพียงไร

๖) การให้ความรักความอบอุ่น (Affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นแหล่งที่ให้หลักประกันว่าจะมีคนที่จะรักเราและรักเราเสมอ เช่น ความรักของสามี ภรรยา หรือความรักของ พ่อแม่ที่มีต่อลูก หากสมาชิกคนใดมีความผิดหวังไม่ว่าด้านใดก็ตามครอบครัวจะเป็นแหล่งให้กำลังใจและปลุกปลอบใจ เพื่อให้สามารถผ่านอุปสรรคไปได้ โดยสรุปแล้วครอบครัวจึงเป็นแหล่งที่ให้ความรัก ความคุ้มครอง และความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่สมาชิกมีพลังใจในการฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้

แนวคิดปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวด้านครอบครัวบำบัด ได้แก่

๑. แนวคิดของสกินเนอร์ สไตน์ฮาวน์ และซานตาบารา กล่าวว่าการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวเป็นรูปแบบที่สมาชิกในครอบครัว ปฏิบัติต่อกันเป็นประจำหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว ตามโครงสร้างหลักของครอบครัว และได้ทำการสร้างรูปแบบของการ ประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว โดยใช้แบบประเมินของครอบครัว (Family Assessment Measure) ซึ่งประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวใน ๗ องค์ประกอบ^{๖๘} ดังนี้

๑.๑ ความสำเร็จในการปฏิบัติภาระหน้าที่ของครอบครัว (Task Accomplishment) หมายถึง การที่ครอบครัวสามารถปฏิบัติภารกิจ หรือภาระหน้าที่ของครอบครัวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของครอบครัวตามวัตถุประสงค์ ๓ ด้านใหญ่ๆ คือ

๑.๑.๑ ภารกิจขั้นพื้นฐาน (Basic Tasks) เป็นภารกิจพื้นฐานที่ครอบครัวจะต้องกระทำ เพื่อให้สมาชิกสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น การจัดหาที่อยู่อาศัยให้สมาชิก การดูแลให้มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมรวมทั้งการดูแลสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยเป็นต้น

๑.๑.๒ ภารกิจด้านพัฒนาการ (Developmental Tasks) เป็นภารกิจที่ครอบครัวจะต้องพัฒนาไปตามขั้นตอนต่างๆ ของชีวิต การที่จะพัฒนาไปด้วยดี ครอบครัวจะต้องปฏิบัติภารกิจหลายประการ

^{๖๘} Skinner,H.A.,Steinhauer P.D., Santa-Barbara J., **Family Assessment Measure-III Canada.** Multi-Health System Inc,(1995). P.1.

เช่น การสร้างเอกลักษณ์ในครอบครัว การสร้างขอบเขตที่ชัดเจน การมีทิศทางในการพัฒนาให้ครอบครัวเจริญก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่อง

๑.๑.๓ ภารกิจในยามวิกฤติ (Crisis Tasks) เป็นวิกฤตการณ์ในครอบครัวที่เกิดขึ้นมากมาย เช่น การตกงาน การเจ็บป่วย การเสียชีวิต ซึ่งมีผลกระทบต่อสมาชิกและครอบครัวโดยรวม ครอบครัวจะต้องปรับตัวและแก้ไขสถานการณ์ เพื่อให้สมาชิกและครอบครัวอยู่ได้อย่างสมดุลซึ่งในการบรรลุมิภารกิจแต่ละประการครอบครัวจะต้องมีกระบวนการภายในครอบครัวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้

๑.๒ การแสดงบทบาท (Role Performance) หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้ครอบครัวปฏิบัติภารกิจของครอบครัวได้บรรลุความสำเร็จ และให้ครอบครัวดำรงได้อยู่อย่างปกติสุข

๑.๓ การสื่อสาร (Communication) หมายถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน อาจแบ่งเป็นการสื่อสารโดยใช้คำพูด และการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด แต่จะเน้นที่ประสิทธิภาพการสื่อสารชัดเจน ไม่คลุมเครือ สื่อสารตรงต่อบุคคลเป้าหมาย ไม่อ้อมค้อมผ่านผู้อื่น โดยให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

๑.๔ การแสดงออกทางอารมณ์ (Affective Expression) หมายถึงความสามารถในการแสดงออกทางอารมณ์ต่อกันอย่างเหมาะสม เป็นการบุคคลในครอบครัวมีความสามารถในการสื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ว่าเขารู้สึกอย่างไร และ แสดงออกทางอารมณ์ทั้งเชิงบวกและลบได้อย่างเหมาะสม

๑.๕ ความผูกพันทางอารมณ์ (Affective Involvement) หมายถึงระดับความผูกพัน ห่วงใยที่สมาชิกมีต่อกันรวมทั้งการแสดงออกซึ่งความสนใจและการเห็นคุณค่าของกันและกัน

๑.๖ การควบคุมพฤติกรรม (Control) หมายถึงกระบวนการที่สมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ส่วนในการควบคุมหรือจัดการกับพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัว การควบคุมเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สมาชิกประพฤติตนให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น

๑.๗ ค่านิยม (Values) หมายถึง ความเชื่อของสมาชิกครอบครัวแต่ละครอบครัว

สกินเนอร์ สไตน์ฮาร์น และชานตาบารา ได้กล่าวว่าองค์ประกอบการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวในองค์ประกอบทั้ง ๗ องค์ประกอบ คือ ความสำเร็จในการปฏิบัติภาระหน้าที่ของครอบครัว การแสดงบทบาท การสื่อสาร การแสดงออกทางอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์

การควบคุมทางพฤติกรรม และค่านิยม ในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และเน้นที่พลวัตของครอบครัว^{๖๙}

๒. แนวคิดของเอปสไตน์และคณะ

เอปสไตน์และคณะได้สร้างรูปแบบของแมคมาสเตอร์ซึ่งเป็นรูปแบบของการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว (McMaster Model Of Family Functioning) ซึ่งรูปแบบนี้เป็นผลจากการศึกษาครอบครัว ทั้งปกติและมีปัญหามาเป็นเวลานาน โดยเริ่มจากการศึกษาที่มหาวิทยาลัยแมคกริลล์ (McGill) ประเทศแคนาดา ในช่วงปี ๑๙๕๐ ในเวลาต่อมาแนวคิดนี้ก็พัฒนาขึ้นมาโดย เอปสไตน์ บิชอปและเลวิน แห่งมหาวิทยาลัยแมคมาสเตอร์ (McMaster) ประเทศแคนาดาและมหาวิทยาลัยบราวน์ (Brown) ในประเทศสหรัฐอเมริกา^{๗๐}

แมคมาสเตอร์ มองครอบครัวเป็นระบบเปิด (Open System) ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยอันได้แก่ ระบบญาติพี่น้อง (Sibling Subsystem) ระบบเพศ (Gender) นอกจากนี้ ครอบครัวยังมีความสัมพันธ์กับระบบภายนอกอื่นๆ เช่น ระบบชุมชน โรงเรียน เป็นต้น ตามรูปแบบของแมคมาสเตอร์ (McMaster Model) ซึ่งเป็นการประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในด้านที่เป็นสาเหตุของปัญหาสุขภาพจิต และมุ่งเน้นถึงการปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบันของครอบครัว เอปสไตน์ บิชอป ไรอัน มิลเลอร์ และคีทเนอร์ ได้แบ่งการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก ครอบครัวเป็นด้านต่างๆ ๖ ด้าน^{๗๑} ดังนี้

ด้านที่ ๑ การแก้ไขปัญหา (Problem Solving)

เป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว และครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีความแตกต่างกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งในเวลาไปนี้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว วิธีการที่ใช้ในการเผชิญกับปัญหา ทักษะการแก้ปัญหา ครอบครัวที่มีการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวที่มีประสิทธิภาพจะมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว ปัญหาที่มีจึงมักเป็นปัญหาที่เพิ่งเกิดใหม่ไม่ใช่ปัญหาเรื้อรังที่แก้ไม่ได้ และเมื่อประสบปัญหาครอบครัวก็จะมีวิธีการที่เป็นระบบในการแก้ปัญหา ส่วนครอบครัวที่มีการปฏิบัติหน้าที่ ที่ไม่เหมาะสมนั้นมักแก้ปัญหาอย่างไม่เป็นระบบ ปัญหาไม่ได้แก้ไขอย่างเสร็จสิ้นและเกิดเป็นปัญหาเรื้อรัง

^{๖๙} Skinner,H.A.,Steinhauer P.D., Santa-Barbara J., **Family Assessment Measure-III Canada.** Multi-Health System Inc, (1995). P.2.

^{๗๐} Epstein, N.B., Bishop, D.S., **The McMaster Model of Family Functioning.** Journal of Marriage and Family Counseling,(1978). 4 : p.19-31.

^{๗๑} Ibid.

ด้านที่ 2 การสื่อสาร (Communication)

เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันและกันของสมาชิกในครอบครัว เอ็ปส์ไตน์ บิชอป และเลวิน ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบแมคมาสเตอร์จะเน้นที่การสื่อสารโดยใช้คำพูด (Verbal Communication) หรือเป็นการสื่อสารที่ไม่ใช่ต้องการคำพูด (Nonverbal Communication) เนื่องจากเราสามารถที่จะประเมินได้ชัดเจนกว่า ซึ่งรูปแบบการสื่อสารสามารถแบ่ง ได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

- ๑) การสื่อสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกิจวัตรประจำวันหรือวัตถุ
- ๒) การสื่อสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก
- ๓) การสื่อสารเกี่ยวกับทัศนคติ หรือความคิดเห็นในบางเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับทั้ง กิจวัตรประจำวันของครอบครัว และอารมณ์ความรู้สึก

การสื่อสารสามารถพิจารณาใน ๒ ลักษณะ คือ

๑) เนื้อหา การสื่อสารที่ดี เนื้อหาที่สื่อสารต้องชัดเจน ไม่คลุมเครือ หรือไม่เป็นเนื้อหาที่ไม่สามารถจับใจความอะไรได้

๒) จุดหมายปลายของการสื่อสารที่ดี จะต้องให้ตรงกับบุคคลที่ต้องการจะสื่อสารด้วยครอบครัวที่มีการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการสื่อสารที่ชัดเจน ทั้งเนื้อหาและจุดหมายปลายทาง นอกจากนั้นครอบครัวแต่ละครอบครัวยังมีความสามารถในการสื่อสารแตกต่างกัน จึงส่งผลให้แต่ละครอบครัวมีสภาพปัญหาที่เกิดจากการสื่อสารแตกต่างกันจึงส่งผลให้แต่ละครอบครัวมีสภาพปัญหาที่เกิดจากการสื่อสารที่ต่างกัน

ด้านที่ ๓ บทบาท (Roles)

เป็นพฤติกรรมที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและกันภายในครอบครัว บทบาทที่สมาชิกในครอบครัวต้องปฏิบัติเพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข เช่น

- ๑) การจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นให้แก่สมาชิก (Provision of Resources)
- ๒) การเลี้ยงดูและให้การประคับประคองแก่สมาชิก (Nurturance and Support)
- ๓) การตอบสนองความต้องการทางเพศระหว่างคู่สมรส (Sexual Gratification of Marital Partners)

๔) การพัฒนาทักษะต่างๆ ให้แก่สมาชิก (Life Skills Development) เช่นการช่วยเหลือให้สมาชิกในครอบครัวมีทักษะในการเข้าสังคม หรือการเริ่มทำงาน เป็นต้น

๕) การจัดการระบบภายในครอบครัว และการดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่กำหนดร่วมกันในครอบครัว (Systems Management and Maintenance) เช่นการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ การกำหนดกฎระเบียบภายในครอบครัว

นอกจากนั้นสมาชิกในครอบครัว ยังมีบทบาทเฉพาะบุคคลและเฉพาะครอบครัวซึ่งในการพิจารณาบทบาทสมาชิกในครอบครัว ต้องพิจารณาในลักษณะ คือ

๑) การจัดบทบาทหน้าที่ให้แก่สมาชิกรับผิดชอบ (Role Allocation) ครอบครัวที่มีการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพจะมีการจัดบทบาทให้กับบุคคลที่เหมาะสม

๒) การที่สมาชิกในครอบครัวมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ (Role Accountability) การที่สมาชิกในครอบครัวมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทำให้ครอบครัวมีกาปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ ๔ การตอบสนองทางอารมณ์ (Affective Responsiveness)

หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีความสามารถในการที่จะตอบสนองทางอารมณ์ต่อบุคคล สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งอื่นที่มากระตุ้นอย่างเหมาะสม โดยอารมณ์ที่กล่าวถึงนี้อาจเป็นทั้งอารมณ์รัก อารมณ์สุข อารมณ์ยินดี หรือเป็นอารมณ์ในสภาวะที่ไม่ปกติ เช่น กลัว โกรธ เศร้า เสียใจ ผิดหวัง

ในครอบครัวแต่ละครอบครัวนั้น มีการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวจะแตกต่างกัน ดังนั้นในการให้คำปรึกษาครอบครัว ต้องประเมินการตอบสนองทางอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามการพิจารณาเรื่องการตอบสนองทางอารมณ์ของครอบครัวก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมด้วย

ด้านที่ 5 ความผูกพันทางอารมณ์ (Affective Involvement)

เป็นความรู้สึกที่สมาชิกในครอบครัวแสดงออกถึงความห่วงใย ความผูกพัน ความสนใจ ซึ่งกันและกัน ซึ่งเฮปสไตน์ บิชอป ไรอัน มิลเลอร์ และ คีทเนอร์ ได้กล่าวถึง ระดับความผูกพันทางอารมณ์ไว้ดังนี้ คือ

๑) สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนขาดความผูกพันซึ่งกันและกัน (Lack of Involvement) โดยสมาชิกในครอบครัวไม่สนใจใยดีซึ่งกันและกัน เพียงแต่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันเท่านั้น

๒) สมาชิกในครอบครัวที่มีผูกพันกัน โดยมีความรู้สึกโดยมีความรู้สึกผูกพันกันเพียงเล็กน้อย (Involvement of Feelings) โดยสมาชิกในครอบครัวมีความสนใจซึ่งกันและกัน แต่ความรู้สึกทางอารมณ์และความห่วงใยความเป็นอยู่ของอีกฝ่ายหนึ่งมีเพียงเล็กน้อย หรือแทบไม่มีเลย และส่วนใหญ่เป็นไปตามหน้าที่

๓) สมาชิกในครอบครัวสนใจแต่ตนเอง (Narcissistic Involvement) โดยการแสดงความสนใจที่สมาชิกในครอบครัวต่ออีกฝ่ายหนึ่งนั้น ทำไปเพื่อก็เพียงเพื่อตนเอง (Egocentric) เพื่อให้ตนเองดูดี เสริมสร้างคุณค่าให้ตนเอง ไม่ให้ความสนใจหรือความผูกพันกันต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างจริงจัง

๔) สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันกันอย่างแท้จริง (Empathic Involvement) สมาชิกในครอบครัวจะให้มีความผูกพันต่ออีกฝ่ายหนึ่งอย่างแท้จริง

๕) สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันกันจนเปรียบเสมือนเป็นบุคคลเดียวกัน (Symbiotic Involvement) สมาชิกในครอบครัวจะมีความผูกพันแน่นแฟ้นจนเหมือนกับทั้งคู่เป็นบุคคลเดียวกัน และขอบเขตของความเป็นบุคคลของแต่ละคน (Personal Boundary) นั้นไม่มี

การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวในด้านความผูกพันทางอารมณ์ดังกล่าวข้างต้น ถ้าสมาชิกในครอบครัวได้มีการแสดงออกถึงความผูกพันกันมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ก็จะส่งผลให้ครอบครัวนั้นมีการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ จนกระทั่งถึงเป็นครอบครัวมีปัญหาในที่สุด

ด้านที่ 6 การควบคุมพฤติกรรม (Behavior Control)

เป็นวิธีการในการบริหารจัดการพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ให้อยู่ในขอบเขตการควบคุมความประพฤติในครอบครัวแบ่งได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑) การควบคุมพฤติกรรมแบบเข้มงวดกวดขัน (Rigid Behavior Control) เป็นการควบคุมพฤติกรรมภายในครอบครัวโดยมีการกำหนดหน้าที่ที่แน่นอนตายตัว สมาชิกแต่ละคนจะทราบดีว่าแต่ละคนต้องทำอะไร แต่ถ้าการควบคุมพฤติกรรมในลักษณะที่เข้มงวดเกินไป อาจเป็นต้นเหตุให้เกิดการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในครอบครัว การมีพฤติกรรมแบบตื้อเจียบหรือการแสดงออกความไม่พอใจหรือความโกรธที่มุ่งไปสู่บุคคลภายในและภายนอกครอบครัว

๒) การควบคุมพฤติกรรมแบบยืดหยุ่น (Flexible Behavior Control) ครอบครัวจะมีการกำหนดกฎระเบียบสำหรับสมาชิกในครอบครัว แต่ก็มีมีความยืดหยุ่นพอประมาณ มีการปรับเปลี่ยนกฎภายในครอบครัวได้ตามความเหมาะสม การควบคุมพฤติกรรมในลักษณะนี้เป็นลักษณะที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะสมาชิกในครอบครัวจะมีความเข้าใจ ให้การสนับสนุนทำให้สมาชิกเต็มใจร่วมมือกันปฏิบัติตามกฎของครอบครัวที่ตั้งไว้

๓) การควบคุมพฤติกรรมแบบปล่อยปละละเลย (Laissez – Faire Behavior Control) การที่ครอบครัวไม่ได้มีการกำหนดทิศทางที่แน่นอนว่า สมาชิกในครอบครัวประพฤติปฏิบัติอย่างไร ไม่มีการชี้แนะ ไม่มีการตัดสินจากสมาชิกในครอบครัวอื่น ลักษณะการควบคุมพฤติกรรมแบบนี้สมาชิกในครอบครัวคนใดจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ ครอบครัวแบบนี้จะปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่มีประสิทธิภาพ และมีปัญหาในครอบครัวเป็นอย่างมาก

๔) การควบคุมพฤติกรรมแบบยุ่งเหยิง สับสน วุ่นวาย ไร้ระเบียบ (Chaotic Behavior Control) เป็นการที่ครอบครัวมีการควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัวในรูปแบบที่แน่นอน ใน

บางครั้งเข้มงวด บางครั้งยืดหยุ่น การควบคุมความประพฤติแบบนี้เป็นแบบที่ทำให้ครอบครัวมีการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมที่สุดในทั้ง ๔ แบบที่กล่าวมา

๓. แนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวของมูส์ (Moos)

มูส์ ได้กล่าวถึงการ ปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว โดยเชื่อว่า การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวแบ่งได้เป็น ๓ มิติ^{๗๒} คือ

๑) มิติด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว (Relationship Dimensions) จะพิจารณาได้จาก

๑.๑) ความผูกพันของสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจะตกลงกัน ว่าแต่ละคนในครอบครัวจะมีความผูกพัน ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนกันและกันในระดับใด

๑.๒) การแสดงออกเป็นสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวจะมีการตกลงซึ่งกันและกัน ถึงการแสดงออกอย่างเปิดเผยถึงอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง

๑.๓) ความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัวจะต้องสามารถที่จะแสดงออกถึงความโกรธ ความขัดแย้ง และปัญหาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวได้

๒) มิติด้านพัฒนาการส่วนบุคคล (Personal Growth Dimension) ซึ่งมิติด้านนี้จะพิจารณาได้จาก

๒.๑) สมาชิกในครอบครัวต่างก็มีความเป็นอิสระ สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง และให้บุคคลอื่นในครอบครัวคิดและตัดสินใจด้วยตนเองด้วย และให้สมาชิกมีความกล้าแสดงออก

๒.๒) สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีจริยธรรม

๒.๓) สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมที่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๒.๔) สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดี มีลักษณะที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต

๓) มิติด้านการดำรงไว้ในระบบของครอบครัว (System Maintenance Dimensions) สมาชิกในครอบครัวจะต้องดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างของครอบครัว ตามกฎหรือตามระเบียบของครอบครัว หรือตามโครงสร้างต่างๆ ของครอบครัว

เมื่อพิจารณาแนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะพบว่าแนวคิดส่วนใหญ่ของการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัว จะกล่าวในรายละเอียดที่คล้ายคลึงกัน ดังจะสรุปได้ เป็น ๗

^{๗๒} Goldenberg, H. & Goldenberg, Family Therapy. (4th ed) ,Pacific Grove, (California: Brooks/Cole Publishing Company, 1996).

องค์ประกอบคือ ด้านภารกิจแสดงออกถึงความผูกพัน ด้านการให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ด้านการแก้ปัญหาคบและความขัดแย้ง ด้านการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน และด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัว^{๗๓}

องค์ประกอบของสัมพันธภาพในครอบครัว

ได้มีผู้สรุปองค์ประกอบของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้หลายคน ดังนี้

สิริพรรณ มิ่งวานิช กล่าวว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวจะดีมาน้อยเพียงใดนั้นควรคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ และการปรับตัวเข้าหากันของสมาชิกของในครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง จากความหมายขององค์ประกอบของครอบครัวและปัจจัยที่ดีของความสัมพันธ์ในครอบครัวดังกล่าวสรุปได้ว่าสัมพันธภาพที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันโดยมีองค์ประกอบดังนี้^{๗๔} คือ

- ๑) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวร่วมกัน
- ๒) มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- ๓) มีการยอมรับซึ่งกันและกัน
- ๔) ไม่มีความขัดแย้งบาดหมางกัน
- ๕) มีการช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
- ๖) มีความสัมพันธ์ รักใคร่ทางความรู้สึก และอารมณ์ที่ดีต่อกัน

กุหลาบ รัตนสังธรรม และคณะ ได้ให้ความเห็นไว้ว่าการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้มั่นคงได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ^{๗๕} ดังนี้

- ๑) สัมพันธภาพในครอบครัวจะต้องยั่งยืนและขยายใหญ่
- ๒) บุตรควรมีความสัมพันธ์ต่อบิดามารดา
- ๓) สังคมควรยกย่องครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี

^{๗๓} เพ็ญญา กุลนภาดล, การศึกษาและการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวใน ครอบครัวของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า. **ปริญญาภิพนธ์ การศึกษาชุมชนบัณฑิต**. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๓๓.

^{๗๔} พิมพ์ใจ ไผ่ตรีเปรม, การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของพนักงานภาคธุรกิจ ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (อาชีววิทยาและงานยุติธรรม)**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๓). หน้า ๕๒.

^{๗๕} กุหลาบ รัตนสังธรรม และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัวกับปัญหาสุขภาพจิตและพฤติกรรมทางเพศของนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วิทยานิพนธ์สาขาจิตวิทยาการแนะแนวปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑). หน้า ๑๕.

๔) ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติที่ดีต่อสังคม

๕) ความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตรต้องมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา

Grandall กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relationship)^{๗๖} ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

๑) จำนวนของบทบาท (Number of Role) สัมพันธภาพในครอบครัวซึ่งมีความสัมพันธ์กันหลายบทบาท เช่น เป็นพ่อแม่ เป็นผู้สั่งสอน เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นผู้ช่วยเหลือ สมาชิกครอบครัวมีการปฏิสัมพันธ์กันในหลายๆ ด้าน ทำให้เกิดความสนใจ ได้รู้จักค่านิยม ความเชื่อถือ ตลอดจนบุคลิกที่แท้จริงของกันและกัน

๒) การสื่อสาร (Communication) สัมพันธภาพในกลุ่มปฐมภูมิเป็นการสื่อสารแบบเปิดมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระและกว้างขวาง

๓) อารมณ์ (Emotion) สัมพันธภาพในกลุ่มปฐมภูมิหรือในครอบครัวก่อรูปขึ้นจากอารมณ์ต่างๆ ระหว่างสมาชิกก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความผูกพันรักใคร่ ความคิดถึง ความขัดแย้งหรือความโกรธ

๔) ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สึก (Transferability) สัมพันธภาพแบบปฐมภูมิจะก่อรูปขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น จะไม่สามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นได้ง่ายๆ เป็นปฏิสัมพันธ์กับบุคคลเป็นคนๆ ไป มีความรู้สึกผูกพันเฉพาะเจาะจงยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

จึงสรุปได้ว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี คือ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยความรักความเมตตาและหลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกันแต่ลำพัง ความรักความเมตตาและความหวังดีต่อกันภายในครอบครัวอย่างเดียวนั้นยังไม่พอยังต้องมีสิ่งอื่นประกอบด้วยสิ่งนั้น คือ ความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสม ซึ่งเรียกว่าคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน สัมพันธภาพในครอบครัว ย่อมเกิดขึ้นอย่างถาวรไม่ว่าเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม อะไรมาคุกคามก็ไม่อาจทำลายสัมพันธภาพอันนี้ให้แตกสลายลงได้^{๗๗}

ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว

ได้มีผู้สรุปลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้หลายคน ดังนี้

^{๗๖} ปิยะวดี สิงห์พันธ์, แนวทางการป้องกันปัญหาความขัดแย้งและการเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณี ครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่น (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์), วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑๐ - ๔๑๑.

^{๗๗} จรูญ ทองถาวร, มนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๗.

ศุภลักษณ์ พฤทธิพงษ์ศิริ กล่าวถึงสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวว่าบิดามารดา ถือเป็น เป็นสังคมหรือสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นของเด็ก เป็นการผู้ปูพื้นฐานทางอุปนิสัยบุคลิกต่างๆ ให้แก่บุตร รวมทั้งเป็นผู้ปูพื้นฐานด้านสุขภาพจิตให้แก่บุตรด้วย เพราะสัมพันธภาพที่ดีมีความรักต่อกัน ย่อมทำให้บิดามารดาทำหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริงใจและดีซึ้ง ทำให้เกิดความรัก ความอาทร ความผูกพัน ความเข้าใจ การยอมรับ การให้อภัย ให้สวัสดิการ ให้การตอบสนองในด้านต่าง ๆ แก่บุตร บุตรจึงเติบโต ขึ้นด้วยความสมบูรณ์ มีความแข็งแรงทางจิตใจที่พร้อมจะก้าวไปในสังคม^{๗๘}

สมพงษ์ ธนัญญา ได้ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวและสรุปเป็นภาพรวมของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสมาชิกในครอบครัว และสังคมโดยรวมโดยการจะส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มีความมั่นคง และเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของบุคคลในครอบครัวได้ เนื่องจาก ครอบครัวประกอบด้วย การติดต่อสื่อสาร ทศนคติ และการปฏิบัติตนโต้ตอบกันระหว่างสามีภรรยา บิดามารดาและบุตร พี่และน้องและมวลสมาชิกทุกคน ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว^{๗๙} จะประกอบไปด้วย

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา สามีภรรยาเป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธภาพที่สำคัญที่สุดในครอบครัวเพราะถ้าคู่สามีภรรยาไม่มีความรักใคร่เข้าใจซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและกัน พยายามที่ปรับตัวเข้าหากัน ร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัวก็พลอยมีความสุขไปด้วย โดยเฉพาะบุตร แต่ในทางตรงข้าม ถ้าสามีภรรยาไม่สัมพันธ์กัน ไม่มีความรักใคร่ปรองดองกัน ขาดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน และขาดความรับผิดชอบร่วมกันแล้ว ย่อมเกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมออันอาจทำให้ครอบครัวต้องแตกสลายลงหรือขาดความสงบสุข โดยเฉพาะบุตรเมื่อประสบกับสภาพการณ์ของความขัดแย้งนี้อยู่เป็นประจำย่อมกระทบกระเทือนจิตใจมาก ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะไม่มีย่อยคำที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน แต่เขาก็อาจจะทราบถึงความไม่ปรองดองกันในบ้านได้ และถ้าเด็กรู้สึกเช่นนี้อยู่เป็นเวลานานก็จะเป็นอันตรายต่อระบบประสาทของเขายิ่งกว่าการเลิกร้างกันไปโดยเด็ดขาดเสียอีก

^{๗๘} ศุภลักษณ์ พฤทธิพงษ์ศิริ, สุขภาพจิตและพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง ศึกษากรณี:โรงเรียนบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, **วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (จิตวิทยาการแนะแนว), (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๗๙} อัญญา สมตัว, การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอนลูกเรื่องเพศและการคบเพื่อนต่างเพศ : ศึกษาเฉพาะครอบครัวของ นักเรียนหญิงในโรงเรียนบางละมุง จังหวัดชลบุรี, หน้า ๓๔ – ๓๕.

๒) สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตร ความสัมพันธ์นี้มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้ว ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็เพิ่มขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรตามมา

ความสำคัญของสัมพันธภาพในครอบครัว

ความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และลูก จำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตและความต้องการของเด็ก โดยเฉพาะในปีแรกๆ ของชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกควรมีลักษณะของการป้องกันคุ้มครอง เพราะเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องพึ่งพาอาศัยพ่อแม่ทุกอย่าง เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะเพิ่มมากยิ่งขึ้น เด็กจำก็เป็นที่จะต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูกจึงอยู่ในลักษณะที่พ่อแม่ต้องสั่งสอนลูกของตน และเมื่อเด็กสามารถพึ่งตนเองได้มีวุฒิภาวะที่ใกล้เคียงกับพ่อแม่ เด็กก็ต้องการความเป็นเพื่อน ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และลูกต้องเปลี่ยนไปตามลักษณะของการยอมรับความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความพึงพอใจและมีความรักไว้วางใจในตัวลูก จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ดำเนินไปด้วยดีเพราะพ่อแม่ได้ทำการสนองความต้องการของลูกได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

นอกจากนั้น สัมพันธภาพภายในครอบครัวยังมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะครอบครัวที่มีความสุขคือ ครอบครัวที่มีความรักใคร่ ผูกพันกัน และมีความเข้าใจซึ่งกันและกันซึ่งแสดงถึงการมีสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว ในทางตรงกันข้ามถ้าครอบครัวที่มีวิกฤตการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาการนอกใจของกลุ่มสมรส ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาความตึงเครียดหรือปัญหาอื่นใดก็ตามก็ย่อมจะส่งผลทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข ซึ่งสาเหตุเกิดจากสัมพันธภาพที่ไม่ดีภายในครอบครัวก่อนที่จะให้เกิดความไม่เข้าใจต่อกัน และทำให้ส่งผลของความรักกลายเป็นความริ้วฉานได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ฟน แสงสิงแก้ว ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ด้วยว่า ความผูกพันรักใคร่ใน ครอบครัวเป็นรากฐานของความสุขแห่งชีวิต เป็นรากฐานของความเป็นปึกแผ่นของสังคมของบ้านเมือง ของประเทศชาติบ้านเมือง และของโลกในที่สุด ชีวิตสังคมย่อมตั้งต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัว แตกแยก หรือครอบครัวขาดความรักใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคมจะแตกแยกประจวบตามตัว ครอบครัวที่เป็นสุข เป็นครอบครัวมีความอบอุ่นในครอบครัว และมีความเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัวดี จะช่วยส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจของบุคคลในครอบครัว แต่ถ้าครอบครัวไม่สงบสุข ขาดความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว จะ

ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของบุคคลทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนหน้าที่การงานต่างๆ ที่ตามมาจะแปรปรวนไปในทางที่ไม่ดีด้วย^{๕๐}

ดังนั้น ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี นอกจากจะช่วยให้ครอบครัวมีความสุขแล้ว ได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมพันธภาพในครอบครัว

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่มีความคุณภาพของสังคมและประเทศชาติได้ เพราะครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี เด็กจะได้รับความรักความอบอุ่น มีความมั่นคงทางจิตใจ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์อันมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและคุณภาพชีวิตของเด็ก ยังจะช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี แม้ปัญหานั้นๆ จะหนักหนาสาหัสเพียงไร ส่วนครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ค่อยดีนั้น ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวไม่สามารถแก้ไขได้ แม้ว่าปัญหานั้นๆ จะเป็นปัญหาเล็กน้อยก็ตาม จะกลับกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงถึงขั้นทำให้ครอบครัวแตกสลายได้^{๕๑}

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

สมนึก แกระหัน ได้ทำการศึกษาถึงพฤติกรรมในเชิงจริยธรรมของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ด้านความสามัคคี ด้านความเมตตากรุณา ด้านการมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียรและความเสียสละ พบว่า นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพของสังคมไทย ครอบครัวและผู้ใหญ่มักให้ความสนใจในการอบรมบุตรหลานที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายนอกจากนี้ค่านิยมในสังคมไทยยังมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของเพศหญิงที่เบี่ยงเบนไปจากคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์จะทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับและทำให้ได้รับความอับอาย^{๕๒}

โสภภาพรณ เวียงเพิ่ม ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติต่อบทบาททางเพศ สัมพันธภาพในครอบครัว กับบทบาททางเพศของนักเรียนวัยรุ่นในจังหวัดหนองคาย จำนวน ๓๗๑ คน พบว่านักเรียนวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกันมีบทบาททางเพศ แตกต่างกันอย่าง

^{๕๐} ฝน แสงสิงแก้ว, **บทบรรณาธิการ: ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว**. (วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๓). หน้า ๕.

^{๕๑} สมิธ วุฒิสวีสิทธิ์, “การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒”, **สารนิพนธ์ สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗ - ๓๘.

^{๕๒} สมนึก แกระหัน, “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร”, **ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๒.

มีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ ๐.๐๕ นอกจากนี้ยังพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาททางเพศ ซึ่งหมายถึง ถ้านักเรียนวัยรุ่นมีสัมพันธภาพในครอบครัวดี นักเรียนวัยรุ่นจะแสดงบทบาททางเพศที่เหมาะสมกับตนเอง^{๘๓}

อมราวดี ณ อุบล ได้ศึกษาสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน วัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๔๐๐ คน พบว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี มีสุขภาพจิตดีกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มี สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๘๔}

สุมาลี วงษ์สุวรรณ ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความเอื้ออาทร และมีผลปรากฏว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองมี ความสัมพันธ์กับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๘๕}

นงลักษณ์ ปรีชาติแรก ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรึกษา พุดคุยระหว่างมารดากับบุตรในครอบครัวไทย และพบว่า ความสัมพันธ์ทั่วไประหว่างมารดากับบุตรมี อิทธิพลต่อระดับการปรึกษาพุดคุยระหว่างมารดากับบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยพบว่า ในทุกกลุ่มอายุของมารดา ค่าเฉลี่ยคะแนนการปรึกษาพุดคุยระหว่างมารดากับบุตรจะสูงขึ้น ตามระดับความสัมพันธ์โดยทั่วไปที่เพิ่มขึ้นระหว่างมารดากับบุตร และพบว่า การทำกิจกรรมในวันหยุดด้วยกันของสมาชิกในครอบครัวมีผลต่อระดับการปรึกษาพุดคุยระหว่างมารดากับบุตรอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยพบว่า ในกลุ่มอายุ ๓๕-๓๙ ปี และกลุ่มอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป มารดาที่ทำกิจกรรมในวันหยุดร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยการปรึกษาพุดคุยระหว่างมารดากับบุตรสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับมารดาที่อยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิกต่างคนต่างทำกิจกรรมในวันหยุด และมารดาที่อยู่ในครอบครัวที่สมาชิกไม่มีวันหยุดหรือทำงานทวัน^{๘๖}

^{๘๓} โสภภาพรรณ เวียงเพิ่ม, “ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติต่อบทบาททางเพศ สัมพันธภาพในครอบครัว กับบทบาททางเพศของนักเรียนวัยรุ่น ในจังหวัดหนองคาย”, หน้า ๘๘ – ๑๐๐.

^{๘๔} อมราวดี ณ อุบล, “สุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน”, หน้า ๑๑๐ – ๑๑๔.

^{๘๕} สุมาลี วงษ์สุวรรณ, ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนกุหลาบวัฒนา เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙.

มุสส์ และคองเกอร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อ พัฒนาการของเด็ก พบว่า พฤติกรรมพื้นฐานของเด็ก ได้แก่ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ถ้าทุกคนในบ้านมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันก็จะแสดงพฤติกรรมที่ดีเป็นมิตรสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นด้วย^{๘๗}

แอนเดอร์สัน แลเฟลมมิง ได้ทำการศึกษา กระบวนการสร้างเอกลักษณ์แห่งตน (Ego Identity) ของนิสิตวัยรุ่นจำนวน ๙๓ คน โดยให้รายงาน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวซึ่งก็มีผลปรากฏว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวในลักษณะที่แน่นแฟ้นกับการสร้างเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่น^{๘๘}

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะมีผลต่อการพัฒนาการของบุคคลในทุกๆด้าน ซึ่งสัมพันธภาพในครอบครัวที่บุคคลเคยได้รับในช่วงพัฒนาการต่างๆของชีวิต จากวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่น และผ่านไปถึงวัยผู้ใหญ่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาบุคลิกภาพ และเสริมสร้างแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน

รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนที่ Wubbels, Creton และ Hooymayers ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดแรกเริ่มของ Leary นั้น^{๘๙} ได้ก่อให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนในหลายระดับและในหลายสาขาวิชา จากรูปแบบเชิงทฤษฎีของพฤติกรรมสัมพันธภาพ ซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่แยกพฤติกรรมได้ออกเป็น ๒ มิติ คือ มิติการใช้อำนาจควบคุม (Influence Dimension) กับมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension)^{๙๐} Brekelmans, Wubbels และ Creton พบว่าการรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูผู้สอนมีความสัมพันธ์กับมิติการบังคับควบคุม ผลวิจัยที่ชัดเจนมาก คือ การศึกษาในกลุ่มเด็กที่

^{๘๖} นงลักษณ์ ปรีชาดิเรก, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรึกษาพูดคุยระหว่างมารดากับบุตรในครอบครัวไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ประชากรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๔ – ๖๕.

^{๘๗} Mussen, P. H., Conger, J. J., and Kagan J., **Child development and personality**. New York: Harper and Row, (1969). P.250.

^{๘๘} Anderson,S.A.; & W.M.Fleming, **Late Adolescent Identify Formation : Individuation From The Family of Orijin, Adolescence**. Xxi,(1987). (84) : p.785-796.

^{๘๙} Leary, T., **An interpersonal diagnosis of personality**, New York : Ronald Press Company,(1957).

^{๙๐} Wubbels,Th, & Levy, J., **A comparison of interpersonal behavior of Dutch and American Teachers**, International Journal of Intercultural Relations,(1991). 15, p.1 – 18.

เรียนวิชาฟิสิกส์ ซึ่งพบว่าอิทธิพลของครูเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดตัวแปรหนึ่งในระดับชั้นเรียน (Class Level) ตัวแปรอื่นๆในระดับชั้นเรียน ได้แก่ วัสดุหลักสูตร จำนวนของบทเรียนต่อสัปดาห์ ขนาดของชั้นเรียน ประเภทของการศึกษา และร้อยละของเพศชายในชั้นเรียน ผลการศึกษาอื่นๆที่พบผลแตกต่างกับออกไป คือ มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำของครู กับความสามารถด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) ของผู้เรียน^{๙๑}

สำหรับมิติความใกล้ชิด ก็มีผลการวิจัยหลายเรื่องที่พบคล้ายๆ กัน เช่น Evan, Goh และ Henderson พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับมิติความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในด้านการช่วยเหลือเป็นมิตร และในด้านการเข้าอกเข้าใจ นอกจากนี้ยังพบว่า หากผู้สอนถูกผู้เรียนรับรู้ว่าเป็นผู้มีลักษณะร่วมมือสูง คะแนนของผู้เรียนด้านพุทธิพิสัยก็จะสูงมากขึ้นด้วย ซึ่งจะตรงข้ามกับอีกข้อหนึ่ง คือ ข้อของการต่อต้าน (Opposition) ที่ได้พบว่าพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูผู้สอนที่มีลักษณะไม่อยู่กับร่องกับรอย (uncertain) ลักษณะไม่พึงพอใจ (dissatisfied) และลักษณะชอบตักเตือน (admonishing) จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผลการเรียนทางด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียนต่ำลง^{๙๒}

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของครูด้านความใกล้ชิด กับผลการเรียนด้านพุทธิปัญญา ไม่เป็นเชิงเส้นตรงเสมอไป Rawnsley รายงานว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในมิติความใกล้ชิดกับผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยมีความสัมพันธ์กันแบบเส้นโค้ง กล่าวคือ เขาพบว่าการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในมิติความใกล้ชิดต่ำก็จะมีผล การเรียนต่ำ การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในมิติความใกล้ชิดระดับกลางๆ จะมีผลการเรียนระดับสูงสุด และการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระดับสูงจะมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนต่ำลง^{๙๓} ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ den Brok นอกจากนี้ Rawnsley ยังพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงลบของ ครู เช่น ลักษณะ

^{๙๑} Goh, S.C., *Interpersonal teacher behavior, classroom climate and student outcomes in primary mathematics classes in Singapore.* (Ph.D. Dissertation). Curtin University of Technology,(1994).

^{๙๒} Henderson, D.G., *A study of the classroom and laboratory environments and student attitude and achievement in senior secondary biology classes* (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology, (1995).

^{๙๓} Rawnsley, D.G., *Associations between classroom learning environments, Teacher interpersonal behavior and student outcomes in secondary mathematics classrooms.* (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology,(1997).

แบบไม่พึงพอใจและแบบชอบตักเตือน มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้าน พุทธิพิสัยต่ำ ขณะเดียวกันก็พบว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงบวกของครู เช่น ลักษณะแบบเป็นมิตรและช่วยเหลือ และแบบเข้าอกเข้าใจมีความสัมพันธ์ต่ำกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือผลการเรียนด้านพุทธิพิสัยเช่นกัน การรายงานนี้นับว่าแตกต่างและขัดแย้งกับงานวิจัยของคนอื่นๆ จึงทำให้ข้อสรุปผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่ชัดเจนนัก^{๙๔}

นอกจากการศึกษาในแถบประเทศตะวันตกแล้ว ก็ได้มีการศึกษาในแถบเอเชียด้วยเช่นกัน Wei & Den Brok ได้ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูสอนภาษาอังกฤษสำหรับชาวต่างชาติ (English as a Foreign Language (EFL) ในระดับมัธยมศึกษาในประเทศจีน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในแถบตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ ซึ่งเขาได้ประเมินพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูด้วยแบบสอบถาม QTI เครื่องมือนี้ได้มีการหาค่าคุณภาพด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามแนวของครอนบัค และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสนับสนุนกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศตะวันตก พบว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแบบไม่อยู่กับร่องกับรอยมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือสามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์โดยรวมเอาตัวแปรพื้นฐาน (เช่น เพศ อายุ และระดับชั้นเรียน) เข้าไปเป็นตัวพยากรณ์ร่วมด้วย คะแนนพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือ กลับไม่สามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้^{๙๕}

ในส่วนของตนจิตพิสัย (affective) ของผู้เรียนนั้น ก็มีคำถามว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนหรือไม่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีผลการวิจัยยืนยันว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนและผู้เรียน มีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดกับผู้เรียนด้านจิตพิสัยที่คงเส้นคงวามากกว่าด้านพุทธิพิสัย นอกจากนี้ ยังพบว่าพฤติกรรมของผู้สอนทั้งในมิติการใช้อำนาจควบคุมและมิติความใกล้ชิดต่างก็มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับผลที่เกิดในด้านจิตพิสัยของผู้เรียน โดยเฉพาะแรงจูงใจในการเรียน และยังพบว่า พฤติกรรมในมิติความใกล้ชิด จะส่งผลต่อแรงจูงใจ มากกว่ามิติการใช้อำนาจบังคับ Brekelmans พบว่า ในห้องเรียนวิชาฟิสิกส์ พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนในมิติความใกล้ชิดกับ

^{๙๔} Den Brok, P., Brekelmans, M. &Wubbels, T., **Interpersonal teacher behavior and student outcomes.** School Effectiveness and School improvement,(2004). 15 (3/4), p.407-442.

^{๙๕} Wei, M., Den Brok, P. & Zhou, Y., **Teacher interpersonal behavior and student achievement in English as a Foreign Language Classrooms in China.** Learning Environment Research,(2009). 12, p.157-174.

แรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียน จะมีความสัมพันธ์ทางบวกที่ชัดเจน คือ ยิ่งผู้เรียนมีการรับรู้พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูสอนในมิติความใกล้ชิดมาก ผู้เรียนก็จะยิ่งมีแรงจูงใจในการเรียนสูงมากยิ่งขึ้นไปด้วย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่องอื่นที่สนับสนุนผลการศึกษานี้ เช่นพบว่าพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูประเภทที่คอยช่วยเหลือเป็นมิตร และมีความเข้าอกเข้าใจผู้เรียนของผู้สอน จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ความรู้สึกพึงพอใจ ความเชื่อมั่น ความเพียรพยายามของผู้เรียน^{๙๖}

ผลการศึกษาน่าสนใจอื่นๆ มีอีกหลายเรื่องที่พบผลที่สอดคล้องกัน พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูแบบความเป็นผู้นำ การช่วยเหลือเป็นมิตร กับผลที่เกิดด้านจิตพิสัยของผู้เรียน ในขณะที่เดียวกันก็พบความสัมพันธ์ทางลบระหว่างพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแบบตักเตือน แบบไม่พึงพอใจและแบบเข้มงวดกวดขันของครู กับจิตพิสัยที่เกิดกับผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีความสัมพันธ์ ระหว่างพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูกับแรงจูงใจในการเรียนวิชานั้นๆ ของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านตัวแปรอื่นๆ เช่น กระบวนการวางกฎระเบียบในการเรียน เป็นต้น^{๙๗}

งานวิจัยที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ การศึกษาของ Telli, Den Brok และ Cakiroglu ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูกับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เรียนวิทยาศาสตร์ในประเทศตุรกี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับเกรด ๙-๑๑ จำนวน ๒,๓๔๒ คน โดยกลุ่มจากโรงเรียนรัฐบาลในเมือง ๓ เมืองใหญ่ จำแนกตามเขตทางภูมิศาสตร์ ข้อมูลที่ได้เป็นเด็กจาก B1 ห้องเรียนที่เรียนวิชา ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา มีครูสอน ๔๐ คน ซึ่งเป็นครูที่มีประสบการณ์สอน ๕-๒๕ ปี เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม QTI และ แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ TOSHA (Test of Science Related Attitudes) ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในมิติการใช้อำนาจบังคับมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกสนุกในการเรียนและความสนใจในวิทยาศาสตร์ ส่วนพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในมิติความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติ ๔ ด้าน คือ ด้านการสืบเสาะหาความรู้ ความสนุกในการเรียน ความสนใจในวิทยาศาสตร์และความสนใจทางอาชีพ แต่อย่างไรก็ตาม

^{๙๖} Brekelmans, J.M.G., Wubbels Th., & Creton, H.A, **A study of student perception of physics teacher behavior**, Journal of Research in Science Teaching,(1990). 2, p.335-30.

^{๙๗} Evans, H.M., **A study of students' cultural background and teacher student interpersonal behavior in secondary science classrooms in Australia.** (Doctoral Dissertation). Curtin University of Technology,(1998).

เขาพบว่า มีเพียงเฉพาะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในมิติความใกล้ชิดเท่านั้นที่สามารถพยากรณ์เจตคติของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๙๘}

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูกับนักศึกษาในลักษณะข้ามวิชา (ที่สอนโดยครูคนละคน) นั้น มีไม่มากนัก เช่น Levy, Wubbels, & Brekelmans และ Van Amelavoort ที่พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูที่สอนภาษากับวิชาอื่น และพบว่าผลการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในมิติการใช้อำนาจบังคับจะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ามิติความใกล้ชิดสำหรับครูสอนภาษา เมื่อเทียบกับวิชาอื่นๆ Den Brok, Brekelmans และ Wubbels ได้ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูกับผลการเรียนรู้ของเด็กมัธยมศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่เรียนวิชาฟิสิกส์ และกลุ่มที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศ เครื่องมือวัดเป็นใช้แบบสอบถาม QTT ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในมิติใช้อำนาจบังคับ และมิติความใกล้ชิด ต่างก็มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการเรียนทั้งทางพุทธิพิสัยและจิตพิสัย พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการเรียนรู้ได้ทั้งด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย โดยพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูสามารถอธิบายผลการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของกลุ่มวิชาฟิสิกส์ได้ร้อยละ ๑๔.๗-๖๗ และสามารถอธิบายผลการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ของกลุ่มวิชาภาษาระหว่างร้อยละ ๓.๕-๕๐^{๙๙}

จากงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครู กับผลการเรียนของผู้เรียนตามที่กล่าวมา สรุปได้ว่ามีหลายเรื่องพบผลสอดคล้องกัน แต่งานวิจัยหลายเรื่องก็มีข้อจำกัด และมีข้อนำสังเกตหลายประการ เช่น งานวิจัยเกือบทั้งหมดไม่มีการศึกษาที่ใช้เทคนิคทุกระดับ แต่ใช้การวิเคราะห์ หาความสัมพันธ์หรือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มในระดับเดียว นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องได้ออกค่าความรู้ที่ดีแต่ก็มีจุดอ่อน เพราะ เป็นเทคนิคที่ให้ผลที่การประมาณค่าสูงเกินไป (overestimated) เนื่องจากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเหล่านั้นมักตั้งอยู่บนข้อตกลงเบื้องต้นว่า กลุ่มตัวอย่างต้องได้มาจากการสุ่มเด็กเป็นรายคนจากกลุ่ม แต่การศึกษาจริงมักเลือกศึกษากับเด็กทั้งชั้น โดยการสุ่มกลุ่มเรียน ซึ่งคำตอบของเด็กจากการสุ่มชั้นเรียนมาจะได้ข้อมูลที่คล้ายกันมากกว่าการถามเด็กที่สุ่มมาเป็นรายคนจากหลายกลุ่ม เด็กในกลุ่มเดียวกันมักได้ประสบการณ์คล้ายๆ กันและให้ข้อมูล

^{๙๘} Telli, S, Den Brok, P. & Cakiroglu, **Teacher-student interpersonal Behavior in Secondary Science Classes in Turkey.** Journal of Classroom Interaction,(2007-2008). 42 (2). P.31-40.

^{๙๙} Van Amelvoort, J., **Perspective on instruction, motivation, and self regulation** Doctoral dissertation, Radboud University,(1999).

คล้ายๆ กัน ดังนั้นการดำเนินการเช่นนี้ ค่าสหสัมพันธ์ที่ได้จะสูงเกินจริง แต่อย่างไรก็ตาม ผลสรุปจากการวิจัยที่ได้นำเสนอมานี้ สอดคล้องและเป็นไปตามแนวคิดพื้นฐานเชิงทฤษฎีที่ Chiew (n.d.) ได้สรุปไว้ว่า ลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงบวกของผู้สอน จะส่งผลให้เกิดการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ในทางตรงข้าม นักเรียนในชั้นเรียนของครูที่มีลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงลบ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติเชิงลบต่อการเรียนและจะส่งผลทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน^{๑๐๐}

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน มีส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น เนื่องจาก ครูสามารถเป็นผู้ชี้แนะ ให้คำปรึกษา และรับฟังปัญหาของนักเรียนได้

๒.๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน

ความหมายของสัมพันธภาพกับเพื่อน

ซิคเกอร์ริง ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง การที่บุคคลมีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งการอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ ความสามารถยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นได้ และการมีน้ำใจ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การให้และการรับ เป็นต้น^{๑๐๑}

เกย์ กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระหว่างบุคคล โดยกระบวนการนี้ จะเกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยอย่างต่อเนื่อง และรวมเข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบของกระบวนการของความคุ้นเคยและบุคคลที่เกี่ยวข้องจะอยู่ในฐานะบุคคลอันเป็นที่รักของกันและกัน^{๑๐๒}

^{๑๐๐} ประสาท อิศรปริดา และธีรประภา ทองวิเศษ, พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน: รูปแบบเชิงทฤษฎีการวัด และปริทัศน์งานวิจัย, วารสารครุศาสตร์, ปีที่ ๔๕, ฉบับที่ ๓ (๒๕๖๐): ๒๑๔ – ๒๑๗.

^{๑๐๑} Chickering, S.W., **Education and Identity**. Sanfrancisco : Jossey Bass.(1993), p.90.

^{๑๐๒} มณี ดีประสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล อัตมโนทัศน์สัมพันธ์ภาพเชิงช่วยเหลือของพยาบาลประจำการกับความสามารถในการตัดสินใจทางการพยาบาล อุดมเงินของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

จากความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดังกล่าว สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ระหว่างบุคคล เพื่อทำความรู้จักกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ ความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันของบุคคลรวมทั้งสังคม ทำให้เกิดการปรับตัวทางสังคม ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพในสิทธิผู้อื่นรู้จักการให้และการยอมรับ ฟังพาทซึ่งกันและกัน^{๑๐๓}

ทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนั้นมีหลายทฤษฎี ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีสามิติ ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (FIRO – Fundamental Interpersonal Relation Orientation) โดยวิลเลียม ชูทซ์ ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงความต้องการระหว่างบุคคลทั้งในระดับพฤติกรรมและความรู้สึก ซึ่งจำเป็นและเพียงพอที่จะอธิบายการแสดงออกของบุคคลเมื่อมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในกลุ่มได้ โดยความต้องการระหว่างบุคคลในระดับพฤติกรรมประกอบด้วย ๓ มิติ^{๑๐๔} คือ

มิติที่ ๑ การเข้ากลุ่ม (Inclusion) เป็นมิติการเข้า – ออก (In-Out) หมายถึง ขอบเขตการติดต่อของมนุษย์ บางคนชอบการเข้ากลุ่มมาก ชอบที่จะไปงานเลี้ยงต่างๆและทำสิ่งต่างๆ ร่วมกับกลุ่ม ชอบที่จะเป็นผู้เริ่มต้นการสนทนากับคนแปลกหน้าก่อน ในขณะที่บางคนชอบที่จะอยู่คนเดียว ชอบความเป็นส่วนตัว และหลีกเลี่ยงงานต่างๆ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ มีตั้งแต่ระดับ Over Social (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์เมื่ออยู่ตามลำพัง) จนถึง Under Social (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์เมื่อมีบุคคลอื่นปรากฏอยู่ด้วย)

มิติที่ ๒ การควบคุม (Control) เป็นมิติของการอยู่เหนือกว่าหรืออยู่ใต้กว่า (Top-Bottom) หมายถึง ขอบเขตของอำนาจการควบคุมและมีอิทธิพล บางคนมีความสุขเมื่อได้รับมอบหมายให้ดูแลบุคคลอื่น ชอบที่จะเป็นเจ้านาย เป็นผู้ให้คำสั่งหรือเป็นผู้ทำการตัดสินใจสำหรับตนเองและผู้อื่น แต่บางคนชอบที่จะไม่ต้องควบคุมหรืออยู่เหนือบุคคลอื่น พอใจที่จะไม่เคยบอกให้ใครทำอะไรและพยายามค้นหาสภาพที่จะไม่ต้องรับผิดชอบอะไร มนุษย์มีความแตกต่างกันในความปรารถนาที่จะ

^{๑๐๓} สุเมธ พงษ์เกตุรา, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนสารสาสน์เอกตรา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาณิพนธ์ สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

^{๑๐๔} Schultz, William C, *FIRO : A three diminution theory of Interpersonal Behavior*, New York : Rinihart,(1966), p.59.

ควบคุมบุคคลอื่น หรือเป็นอิสระจากการควบคุมบุคคลอื่น ตั้งแต่ Autocratic (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์เมื่อไม่ได้เป็นผู้ควบคุม) จนถึง Abdicratic (สภาพที่บุคคลรู้สึกเป็นทุกข์ขณะที่ควบคุมบุคคลอื่น)

มิติที่ ๓ ความรักใคร่ผูกพัน (Affection) เดิมชูทส์ใช้คำว่า “Affection” ซึ่งแสดงถึงมิติของการอยู่ใกล้ – ไกล (Near-Far) หมายถึง ขอบเขตของการใกล้ชิดสนิทสนมกับบุคคลอื่น แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาหลายที การใช้แบบวัดไฟโร-บี แสดงให้เห็นว่าการใช้คำว่า Affection ทำให้ผู้ตอบสับสนแยกไม่ออกระหว่างความชอบพอที่เป็นความรู้สึกและความชอบที่เป็นพฤติกรรม ดังนั้น ชูทส์ จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า “Openness” แทนความเปิดเผย (Openness) เป็นมิติของการเปิด – ปิด (Open-Close) หมายถึง ขอบเขตของการเปิดเผยของมนุษย์ บางคนได้รับความพอใจจากการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งเขาสามารถพูดคุยเกี่ยวกับความรู้สึกของเขา ความลับและความคิดภายในตัวเขา ชอบที่จะมีคนที่เขาไว้วางใจได้หนึ่งหรือสองคนหรือมากกว่านั้น แต่บางคนพอใจกับการหลีกเลี่ยงจากการเปิดเผยกับบุคคลอื่นและค่อนข้างที่จะรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นให้อยู่ในระดับที่คุ้นเคยมากกว่าระดับการเป็นเพื่อนสนิท

ส่วนความต้องการระหว่างบุคคลในระดับความรู้สึกประกอบด้วย ๓ มิติ คือ

มิติที่ ๑ ความสำคัญ (Significance) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่รู้สึกว่าตนเองนั้นมีความสำคัญกับบุคคลอื่นและรู้สึกว่าบุคคลอื่นนั้นมีความสำคัญ มีความหมายกับตนเอง

มิติที่ ๒ ความสามารถ (Competence) เป็นความรู้สึกถึงความสามารถของบุคคล เมื่อความสามารถคือการตัดสินใจในสิ่งต่างๆหรือแก้ปัญหาต่างๆด้วยความสามารถของตนเอง

มิติที่ ๓ ความน่าคบ (Likability) เป็นความรู้สึกน่าคบกับบุคคลอื่น บุคคลส่วนมากอาจจะมีความสามารถ มีความสำคัญแต่ไม่น่าคบ เช่น อาชญากรที่ประสบความสำเร็จหรือจอมเผด็จการผู้กดขี่ นอกจากนี้ ชูทส์ ยังได้แบ่งความเข้ากันได้ของบุคคล (Compatability) ออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑. Atmosphere Compatability เป็นความเข้ากันได้ของบุคคลซึ่งเกิดจากความต้องการที่เหมือนกัน เช่น ชอบสังคมเหมือนกัน

๒. Role Compatability เป็นความเข้ากันได้ของบุคคลซึ่งเกิดจากความต้องการที่ต่างกันหรือตรงกันข้ามกัน เช่น บุคคลที่ต้องการควบคุมบุคคลอื่น จะเข้ากันได้กับบุคคลที่ต้องการให้ บุคคลอื่นควบคุมตนเอง

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของซัลลิแวน ซึ่ง ฮอลล์ และลินเชย์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลโดยมีความเห็นว่า พฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์เป็นผลมาจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคล บุคคลไม่สามารถแยกความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้เลยนับตั้งแต่เกิด มนุษย์นั้นเป็นผลผลิตของการมีความสัมพันธ์กันทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาเป็น เครื่องบ่งชี้ความต้องการของบุคคลและบอกทิศทางของการเจริญเติบโต

๑. ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มีความเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน ๒ ประการ คือ

๑.๑ ความต้องการความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นความต้องการทางสรีระวิทยา เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคง (Security) เป็นความต้องการด้านจิตสังครวมถึงความสุขสบายใจ การมีความคิดและค่านิยมที่อยู่บนกรอบกับการยอมรับของสังคม สิ่งเหล่านี้ จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยที่บุคคลจะได้รับความอบอุ่นใจเพราะมีเพื่อน ซึ่งเพื่อนในที่นี้หมายถึง ผู้หนึ่งผู้ใดที่บุคคลนั้นสนิทสนมพอที่จะยอมรับทุกข้อร้อนได้ ไม่ว่าจะอยู่ในวัยเดียวกันหรือไม่ก็ตาม บุคคลที่มีเพื่อนแม้หนึ่งคนย่อมไม่เป็นโรคจิตประสาท

๒. โครงสร้างบุคลิกภาพ ซึ่งชัลลิแวนได้อธิบายว่า โครงสร้างบุคลิกภาพมีหลากหลาย เป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสามารถแบ่งได้ ๓ ประการ^{๑๐๕} คือ

๒.๑ กระบวนการปรับเปลี่ยนพลังงาน (Dynamism) คือ พฤติกรรมที่เป็นความเคยชินในด้านความสัมพันธ์กับคนอื่น เช่น ชอบรับใช้ช่วยเหลือบุคคล ชอบเอาเปรียบ ชอบบ่นเพื่อให้ใครๆ เห็นอกเห็นใจ ฯลฯ ศูนย์กลางของกระบวนการปรับเปลี่ยนพลังงาน คือ ระบบตัวตน (Self System) เป็นกระบวนการที่พัฒนามาจากวิธีการป้องกันตนเอง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้อื่นดำเนินไปอย่างราบรื่น

๒.๒ กระบวนการสร้างสร้างภาพบุคคล (Personification) คือ มโนภาพที่บุคคลวาดเป็นภาพตัวเอง เป็นภาพคนอื่นที่มีสัมพันธภาพกับตน โดยจะมีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งซึ่งกับความรู้สึก เจตคติ และความคิดที่บุคคลมีขึ้น เนื่องจากได้รับประสบการณ์ทางด้านความพึงพอใจและความวิตกกังวล และจะมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของบุคคลที่เคยได้รับจากบุคคลอ้างอิง และสร้างภาพบุคคลตามประสบการณ์ที่ได้รับได้ผลิต อันจะทำให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและบุคคลอื่น นั่นก็คือ บุคคลสามารถที่จะประเมินตนได้ ดังนั้นภาพก็จะเกิดขึ้น

๒.๓ กระบวนการคิด (Cognitive Process) ชัลลิแวนเชื่อว่า กระบวนการคิดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างบุคลิกภาพ ซึ่งมี ๓ ลักษณะใหญ่ๆ คือ

๒.๓.๑ ประสบการณ์โปรโตแทกซิก (Prototaxic) เป็นประสบการณ์ที่ยังมิได้พัฒนาปรับปรุงเป็นความคิดระดับทารกเกี่ยวกับการรับรู้ทางด้านประสาทสัมผัส ความรู้สึก ซึ่งเกิดขึ้นทันทีทันใดโดยปราศจากการเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม และในที่สุดบุคคลไม่สามารถรำลึกได้อีก

^{๑๐๕} ศรีเรือน แก้วกังวาน, **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

๒.๓.๒ ประสบการณ์พาราแทกซิค (Parataxic) เป็นประสบการณ์ที่ต่อเนื่องจากประสบการณ์โปรโตแทกซิค บุคคลเริ่มเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมให้มีความสัมพันธ์เป็นประสบการณ์ได้ แยกได้ว่าสิ่งใดคือตนเอง สิ่งใดไม่ใช่ตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะเข้าใจสัมพันธ์ภาพระหว่างสิ่งต่างๆ

๒.๓.๓ ประสบการณ์ซินแทกซิค (Syntactic) เป็นประสบการณ์ขั้นสูงสุด บุคคลเริ่มเรียนรู้ติดต่อโดยใช้ภาษา คำพูด สัญลักษณ์ มีผลให้บุคคลสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างมั่นคง

สรุปได้ว่า ซัลลิแวน เน้นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในสังคม เพราะจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้น เขาเน้นความมั่นคงและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ดี เพื่อสภาพจิตสังคมสมบูรณ์ การมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ไม่ดีจะก่อให้เกิดปัญหามากมาย อันเป็นผลมาจากขาดความพึงพอใจ^{๑๐๖}

นอกจากทฤษฎีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของไฟโรและซัลลิแวนแล้ว ยังมีทฤษฎีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของเพปพลาว ที่มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีสาระสำคัญตอนหนึ่งที่เน้นในเรื่องบุคคลที่มีความเชื่อว่า บุคคลแต่ละคนประกอบด้วยลักษณะและความต้องการทางเคมีสรีระวิทยา และด้านสัมพันธ์ภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลนี้ มีพื้นฐานของการพัฒนาของบุคลิกภาพตงแต่วัยทารกตลอดจนช่วงชีวิต พัฒนาการนี้ เป็นไปเพื่อให้ชีวิตที่มีความสุขและมีประโยชน์ บุคคลทุกคนมีความต้องการเฉพาะตน เมื่อความต้องการไม่ได้รับการตอบสนอง เป็นผลให้เกิดความไม่พอใจ ความคับข้องใจ เครียดและกังวล ความรู้สึกเหล่านี้เกี่ยวข้องกับระดับของความปรารถนาที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ และเมื่อนั้นบุคคลจะต้องจัดการกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นและรู้สึกมั่นคงมากขึ้น^{๑๐๗}

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ชไนเดอร์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลไว้ดังนี้ คือ

๑. ความพอใจร่วมมือ (Mutuality) หมายถึง การที่บุคคลคบหาสมาคมกันนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึกและความพอใจของทั้งสองฝ่ายเป็นเบื้องต้น ต่างฝ่ายพอใจคบหาสมาคม ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่พอใจที่จะคบหาสมาคมต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็จะไม่ยืดยาวต่อไป อาจจะเป็นการรู้จักกันอย่างผิวเผินเท่านั้น

^{๑๐๖} มณี ดิประสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล อัตมโนทัศน์สัมพันธ์ภาพเชิงช่วยเหลือของพยาบาลประจำการกับความสามารถในการตัดสินใจทางการพยาบาล จุกฉินของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, หน้า ๒๘.

^{๑๐๗} สุเมธ พงษ์เกตุรา, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนสารสาสน์เอกตรา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร”, หน้า ๑๔.

๒. การรู้จักและไว้วางใจกัน (Knowledge and Trust) เมื่อบุคคลพอใจที่จะคบหาสมาคมกันแล้ว ก็ต้องทำความรู้จักกัน ต้องศึกษารายละเอียดและประวัติส่วนตัวของฝ่ายตรงข้าม หาโอกาสสนทนากันแล้ววิเคราะห์ดูว่า บุคคลนั้นๆมีทัศนคติหรือรสนิยมแบบเดียวกับตนหรือไม่ การที่จะให้ผู้อื่นไว้วางใจตนเองนั้น บางคนจะใช้วิธีเปิดเผยตนเอง แสดงความบริสุทธิ์ใจเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามรู้จักคุ้นเคยหรือไว้วางใจรวดเร็วขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่จะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจ สนับสนุนกันเป็นอย่างดี

๓. ปทัสถานส่วนบุคคล (Personal Norms) สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ได้แก่ ปทัสถานส่วนบุคคลที่แต่ละบุคคลยึดมั่นและแสดงออก อันมีผลกระทบต่อผู้อื่น เช่น การแสดงกิริยามารยาท ความประพฤติส่วนตัว อุปนิสัยใจคอ และบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เป็นต้น ถ้าบุคคลมีปทัสถานส่วนบุคคลดี ก็เป็นเสน่ห์ของบุคคลนั้น ทำให้บุคคลนั้นเป็นที่รักใคร่และชื่นชอบของบุคคลอื่น อันจะเป็นปัจจัยในการสร้างสัมพันธ์ภาพหรือมิตรภาพที่ดีต่อกันได้

๔. การลงทุนส่วนตัว (Self Investment) เมื่อบุคคลเข้าไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นใดก็ตาม บุคคลอาจจะได้กำไรหรือขาดทุน กำไรในที่นี้หมายถึง ความพอใจ ความสำเร็จ ความร่าเริงและความสุขใจ ส่วนขาดทุน หมายถึง ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจ ความอับอายและ ความกระวนกระวายใจ ดังนั้น การที่บุคคลจะคบกับใครนั้น แต่ละบุคคลจะต้องพิจารณาถึงกำไรและขาดทุนไว้ในใจและยอมลงทุนโดยเสียบางส่วนเพื่อแลกกับบางอย่างที่พอใจ

คาร์คัพ และเบเร็นสัน ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลไว้ดังนี้^{๑๐๘}

๑. ความสัมพันธ์แบบเปิด หมายถึง การเปิดเผยความรู้สึก เต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเปิดเผยเพื่อความเข้าใจอันดี และก่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่มั่นคง

๒. มีความรู้สึกร่วม หมายถึง สามารถมีความเข้าใจบุคคลอื่น รับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น

๓. เคารพและยอมรับในบุคคลอื่น หมายถึง ยอมรับบุคคลอื่นโดยไม่ตัดใจว่าถูกหรือผิด ไม่ประเมินบุคคลอื่น เคารพในบุคคลอื่นว่า รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น

๔. การยอมรับโดยไม่ต้องเห็นด้วย หมายถึง การเป็นผู้ฟังที่ดีที่จะพยายามทำความเข้าใจโดยไม่ประเมินบุคคลอื่น แต่ให้ความสนใจในบุคคลอื่น

นอกจากนี้ ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ไม่มีใครที่จะเป็น “ผู้รับ” หรือ “ผู้ให้” อยู่ฝ่ายเดียวได้ การฟังพาทซึ่งกันและกัน เป็นพฤติกรรมสังคมที่จะต้องมีการตอบสนองกันอยู่ตลอดเวลา พฤติกรรมสังคมนี้ เป็นศิลปะที่เรียนรู้ได้ แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพื้นฐานอันละเอียดอ่อนในจิตใจ

^{๑๐๘} Carkhuff, R.R. and Berenson, B.G., *Beyond Counseling and Therapy*. 2nd ed, (New York: Holl, Printchart and Winston, 1977), p.203 – 207.

ของแต่ละบุคคลบางตนสามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นได้ไว และสามารถ “ให้” สิ่งที่คุณนั้นต้องการได้ ถูกต้อง ผลที่เกิดขึ้นคือ ความพอใจอันนำไปสู่ไมตรีจิตและมิตรภาพ แต่บางคนพื้นฐานทางจิตใจยังไม่ละเอียดอ่อนนัก จึงไม่สามารถอ่านความรู้สึกหรือความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่งได้ การตอบสนองจึงอาจจะไม่ถูกต้อง ผลที่เกิดขึ้นนั้นก็คือ ความไม่พึงพอใจซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้ง นอกจากนี้ปัจจัยที่แฝงอยู่เป็นเครื่องส่งเสริมให้มิตรภาพดำเนินไปอย่างราบรื่น คือ ความจริงใจที่เกิดขึ้นทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับ^{๑๐๙}

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับเพื่อน

งานวิจัยในต่างประเทศ

สมาร์ท ได้ทำการศึกษาเด็กที่ปรับตัวได้ดี จำนวน ๔๐๐ คน ซึ่งมีอายุระหว่าง ๕-๒๐ ปี พบว่าเด็กที่ปรับตัวได้ดี เป็นเด็กที่ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน ครู และสามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ดี

กรอนลันด์ ได้กล่าวว่า เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนเริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ประสบการณ์การเข้าสังคมย่อมกว้างขวางออกไปตามลำดับ หากทุกอย่างได้พัฒนาไปตามปกติ กล่าวคือ เมื่อถึงวัยเข้าโรงเรียน เด็กได้มีโอกาสมีความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน เด็กจะรับรู้บทบาทของตนว่าควร ปฏิบัติอย่างไรเมื่อต้องการอยู่กับเพื่อน การที่เด็กอยู่ร่วมกับเพื่อนได้จะทำให้รู้สึกอบอุ่นใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อสามารถอยู่กับเพื่อนได้อย่างมีความสุข ย่อมปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป ประสบการณ์ในการเข้าสังคมจะเพิ่มขึ้นทุกวัน เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ชีวิตในสังคมจะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี^{๑๑๐}

อาห์มาตและฮูต ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของมหาวิทยาลัยไอโอวา ปีการศึกษา ๑๙๗๗-๑๙๘๑ กลุ่มตัวอย่าง ๑,๙๖๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสำรวจสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ไมน์และเจนเซน แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ ความอดทนและ

^{๑๐๙} สุเมธ พงษ์เกตุรา, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนสารสาสน์เอกตรา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร”, หน้า ๑๘.

^{๑๑๐} อุไรวรรณ พันธุ์สุจริต, “การเปรียบเทียบผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางพลัด กรุงเทพมหานคร”, **ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๕๐.

คุณภาพของสัมพันธภาพ ผลปรากฏว่านักศึกษามีการพัฒนาของสัมพันธภาพระหว่าง บุคคลเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร^{๑๑๑}

งานวิจัยในประเทศ

อารีย์ ลิลา ได้ศึกษาผลของการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่มีต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านน้ำรอบ จังหวัดอุทัยธานี การศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก มีการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนดีขึ้นกว่าก่อนได้รับการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก^{๑๑๒}

เปรมปรี พงษ์ประสิทธิ์ ได้ศึกษาผลของการวิเคราะห์การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีต่อการปฏิบัติตนกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนวิสุทธิรังสี อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่นักเรียนได้รับการฝึกวิเคราะห์การติดต่อระหว่างบุคคล นักเรียนสามารถปฏิบัติตนกับเพื่อนได้ดีขึ้น สามารถใช้ถ้อยคำและภาษาท่าทางในการปฏิบัติตนกับเพื่อนได้อย่างเหมาะสมในด้านต่าง ๆ^{๑๑๓}

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน มีส่วนสำคัญต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น เนื่องจาก เพื่อนจะมีอิทธิพลอย่างมากกับวัยรุ่น เพราะ เป็นช่วงวัยที่มักทำตามเพื่อน ติดเพื่อน และเห็นว่าเพื่อนมีอิทธิพลในชีวิต จึงกล่าวได้ว่า เพื่อนมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น

^{๑๑๑} Ahmad, Raza Riahincjed and Albert B. Hood, “The Development of Interpersonal Relationship in Collage.”, (Journal of Collage Student Personal, 1984), p.498 – 502.

^{๑๑๒} อารีย์ ลิลา, “ผลของการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่มีต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี”, หน้า ๖๒.

^{๑๑๓} เปรมปรี พงษ์ประสิทธิ์, “ผลของการฝึกวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อการปฏิบัติตนกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนวิสุทธิรังสี อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี”, **ปริญญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘), หน้า ๗๕.

๒.๓ หลักธรรมอิทธิบาท ๔

๒.๖.๑ ความหมายของหลักอิทธิบาท ๔

คำว่า อิทธิ เมื่ออธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท เมื่ออธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญูณขันธของบุคคลผู้เป็นอยุ่อย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท เมื่ออธิบายว่า ฝึกุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ ๔ ประการ^{๑๑๔} ดังนี้

ฉันทอิทธิบาท ฝึกุเสพเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าฝึกุเสพทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ฝึกุเสพนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภัยโยภภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อฉันทสมาธิและปธาน สังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

วิริยอิทธิบาท ฝึกุเสพเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าฝึกุเสพทำวิริยะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ฝึกุเสพนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภัยโยภภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อวิริยสมาธิและปธาน สังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าวิริยสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

จิตตอิทธิบาท ฝึกุเสพเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าฝึกุเสพทำจิตให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมาธิ ฝึกุเสพนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

^{๑๑๔} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๓๔๒ - ๓๔๙/๙.

สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
 สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
 สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภัยโย
 ภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อจิตต
 สมานีและ ปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าจิตตสมานีและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

วิมังสีธิบาท ฝึกขุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้า
 ฝึกขุทำวิมังสาให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมาธิ ฝึกขุนี้สร้างฉันทะ
 พยายาม ปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น
 สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
 สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
 สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภัยโย
 ภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อวิมังสา
 สมานีและ ปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกันจึงนับได้ว่าวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการ
 ฉะนี้

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อิทธิบาทแยกเป็น อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่า ฐาน
 เจริญง ดังนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี ๔ อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ
 วิมังสา^{๑๑๕}

พระธรรมปิฎก ได้ให้ความหมายว่า อิทธิบาท ๔ ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จมี ๔
 อย่าง คือ ฉันทะ มีความพอใจ มีใจรัก คือ พอใจที่จะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็น
 ผลสำเร็จอย่างดี แห่งกิจกรรมหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือ
 ผลกำไร วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่น ประกอบหมั่น กระทำสิ่งนั้น ด้วยความพยายามเข้มแข็ง
 อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำนั้นด้วยความคิดไม่
 ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลือนลอย ใช้ความคิดเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่น ใช้
 ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็น
 ต้น แปลให้ง่ายตามลำดับว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝัก ใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวน”^{๑๑๖}

^{๑๑๕} พุทธทาสภิกขุ, **การทำงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

^{๑๑๖} พระธรรมปิฎก, **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๒.

พุทธสูตร เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะเจริญอิทธิบาท ๔ เหล่านี้ อธิบาท ๔ เป็นไฉน ภิภษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทประกอบด้วยฉันทสมาธิ และ ปธานสังขาร ย่อมเจริญอิทธิบาทประกอบด้วยวิริยสมาธิ จิตตสมาธิ วิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ๔ เหล่านี้แล เพราะได้เจริญ ได้กระทำให้มาก ซึ่งอิทธิบาท ๔ เหล่านี้แล เขาจึงเรียกตถาคตว่าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ญาณสูตร พระพุทธเจ้าเจริญอิทธิบาท ๔ ๔ ๔ ๔ จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี่เป็นอิทธิบาทอันประกอบด้วย ฉันทสมาธิและปธานสังขารอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนั้นนั่นแล อันเราควร เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนั้นนั่นแล อันเราเจริญแล้ว^{๑๑๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท ๔ ว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี ๔ อย่าง^{๑๑๘} คือ

๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำให้ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย

๓) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ

๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหา เหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิเคราะห์แก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

จารุมาศ เรื่องสุวรรณ ได้สรุปหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า เป็นหลักแห่งการประกอบกิจการงานใดๆ ให้สำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจและรักที่จะทำในงานนั้นๆ วิริยะ คือ ความ พากเพียร ในทำงานอย่างไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ จิตตะ คือ การตั้งใจทำงานหมั่นตรวจตรางานอยู่เสมอ เอาใจใส่

^{๑๑๗} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๒๗๑ - ๒๗๓/๖.

^{๑๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๐/๒๓๑.

ในสิ่งที่ทำไม่เอาใจไปคิดในเรื่องอื่น วิมังสา คือ การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับงานที่ทำ ใช้สติปัญญาคิดใคร่ครวญข้อดีข้อเสีย และปรับแก้อย่างมีเหตุผล^{๑๑๙}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ให้คำแปลของอิทธิบาท ๔ ไว้ ๒ ทาง คือ หนึ่ง แปลว่า ข้อปฏิบัติที่ให้อริยธรรม (Basic of Psychic Power) อีกอย่างหนึ่งแปลว่า ข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึงความสำเร็จ (Law of Success) และสุชีพ ปุญญานุภาพ (2539: 676) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท ๔ ไว้อีกว่า เป็นคุณให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่าง ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน^{๑๒๐}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย หรือหนทางแห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุข นอกจากนี้ อิทธิบาทยังเป็นธรรมที่อนุโลมได้ว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานของ บุคคล เช่น ประสบความสำเร็จทางด้านการศึกษา การประกอบอาชีพการดำรงชีวิต เป็นต้น^{๑๒๑}

ปริญญา จงวัฒนา กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรม ๔ ประการที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้^{๑๒๒}

- ๑) ฉันทะ ความพอใจ ความพึงใจที่จะกระทำกิจใดๆ เพื่อที่ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา
- ๒) วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันหมั่น เพียรที่จะกระทำกิจใดๆ ที่ได้ตั้งปรารถนาไว้แล้ว และได้มีความพอใจ พึงใจ กระทำแล้วให้สำเร็จลุล่วงตามปรารถนา
- ๓) จิตตะ จิตจดจ่อ คือ มีสติ มีสมาธิ ในการที่จะกระทำกิจใดๆ ที่ตั้งปรารถนาไว้แล้วได้มีความพอใจ พึงใจก่อกิจกรรมนั้นแล้วได้ใช้ความเพียรพยายามแล้ว ก็ต้องใช้กำลังใจ กำลังความคิด กำลังสติปัญญา และสมาธิ ไม่หันเหไปทางอื่น การกระทำกิจนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามปรารถนา

^{๑๑๙} พันเอกจรรมาศ เรืองสุวรรณ, “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก”, **ปริญญาคุชฎิบัณฑิต ปรัชญาคุชฎิบัณฑิต.อาชีวศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^{๑๒๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

^{๑๒๑} ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, **สารนิพนธ์พุทธ ศาสตรบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕๕๐), หน้า ๒๓๘.

^{๑๒๒} ปริญญา จงวัฒนา, **พุทธธรรมเพื่อภักษณมิตร**, (กรุงเทพมหานคร: บจก. ศิลปสยามบรรณกิจและการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๔ – ๑๔๕.

๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง พิสูจน์พิจารณา เมื่อกระทำการสิ่งใดๆ แล้วย่อม ประสบ ปัญหาใหญ่บ้างเล็กบ้าง ก็ต้องใช้การใคร่ครวญพิจารณาถึงปัญหาต่างๆเหล่านั้นด้วยอุบาย ปัญญา ตั้งข้อสมมติฐานเป็นเหตุ เพื่อที่จะหาปัจจัยองค์ประกอบในสิ่งที่ตนรู้มาเป็นข้อเปรียบเทียบเชิง กระทบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และทำการทดสอบทดลอง สามารถให้ผลได้จริงตามที่ตั้งข้อสมมติหรือไม่ กระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนมีความแน่ใจ จนสามารถประสบกับความสำเร็จได้ตามปรารถนาตั้งใจ

๒.๖.๒ ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

พระเมธีธรรมาภรณ์ กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า “ยสส กสสจि อานนท จตตารโ อธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนท อิทธิบาท 4 บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็น พื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนาก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกัปหรือเกินกว่ากัป ” พระอรุณกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกับ หมายถึงมีชีวิตอยู่ได้ จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ ๑๐๐ ปีหรือมากกว่านั้น ^{๑๒๓}

วัตสันต์ (Watson อ้างอิงจาก พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งกระตุ้นให้นักเรียนมีความ ต้องการเรียนรู้ มีอิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้ให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียน ภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการ เรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความยากลำบาก คือ ตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และ การหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จ การศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า ^{๑๒๔}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย อิทธิบาท ๔ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็ เพราะว่า การฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท ๔ นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและ กระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่า การทำงานของตนยังบกพร่องอยู่

^{๑๒๓} พระเมธีธรรมาภรณ์, “อิทธิปาทกถา” พุทธจักร โลกธรรมยืนดับเชื้อได้ด้วยศาสนา , (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

^{๑๒๔} พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, **พฤติกรรมกลุ่ม**, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอน งานที่ลงมือทำแล้ว นั้นได้ผลเป็นขั้นๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ หรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนา ก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุงตามกระบวนการอิทธิบาท ๔ นั้น^{๑๒๕}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าความสำคัญของอิทธิบาท ๔ ว่า มีความสำคัญต่อการเรียน การศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดหลักอิทธิบาท ๔ แล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่ประสบความสำเร็จ เพราะอิทธิบาท ๔ จะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัตินั้น เกิดสร้าง ความพอใจในหน้าที่การงาน ของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่น เพียร เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน และกลับมาทบทวนไตร่ตรองหา ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป

๒.๖.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔

๒.๖.๓.๑ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุนาวิน

ดวงเดือน พันธุนาวิน ได้ศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง สามารถ สรุปออกมาในรูปของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม^{๑๒๖} ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่ามีองค์ประกอบทางจิตเกี่ยวข้องอยู่ ๘ จิตลักษณะ โดยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ จิตลักษณะที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ ด้านและลักษณะที่เป็น สาเหตุทางจิตอีก ๕ ด้าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน เมื่อนำไปประกอบเป็นภาพต้นไม้ จะแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้ ๒) ส่วนลำต้นของต้นไม้ ๓) ส่วนรากของต้นไม้ มีรายละเอียดดังนี้

๑. ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้ คือ พฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของ คนดีคนเก่ง พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมการกระทำความดีและละเว้นความชั่ว พฤติกรรมที่ เอื้อเพื่อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ผลที่ ออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆที่น่าปรารถนานี้ มีสาเหตุมาจากสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนของต้นไม้ และ ลักษณะทางพื้นฐานทางจิตใจที่เป็นส่วนของรากต้นไม้

๒. ส่วนลำต้นของต้นไม้ คือ สาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน ได้แก่

๑) การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ประเทศชาติมนุษยชาติและหลักการ มากกว่าประโยชน์ส่วนตน

^{๑๒๕} ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, สารนิพนธ์พุทธ ศาสตร์บัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๙.

^{๑๒๖} ดวงเดือน พันธุนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: องค์การ สงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔).

๒) จิตลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน คือ รู้จักคาดการณ์ไกล รู้จักควบคุมตัวเอง ได้ สามารถอดได้รอได้ มีความภูมิใจในการทำมาดี แม้จะไม่มีคนอื่นเห็น

๓) ความเชื่ออำนาจในตน คือ เชื่อว่าผลที่เกิดกับตนมาจากการกระทำของตนเอง ไม่ใช่ เกิดจากความบังเอิญ หรือโชคเคราะห์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุคคลอื่นบันดาลให้

๔) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ มีความมุ่งมั่นในการที่จะทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย โดยไม่ย่อท้อ

๕) ทศนครี คุณธรรม ค่านิยม คือ (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม หรือ ค่านิยมนั้นๆ) คือ มองเห็น และเข้าใจในคุณค่า ประโยชน์ ความดีของการปฏิบัติหน้าที่เกิดความพึงพอใจ มีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

๓. ส่วนรากของต้นไม้ คือ ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของพฤติกรรม ประกอบด้วย จิตลักษณะ ๓ ด้าน ได้แก่

๑) สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดมีการรู้คิดที่เหมาะสมกับอายุเมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้น สูงได้ กล่าวคือ คิดแบบเป็นระบบได้เมื่อเป็นผู้ใหญ่

๒) มีสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ มีความสุขในการทำงาน มีการปรับตัวที่ดี มีความวิตกกังวล น้อยเหมาะสมกับเหตุการณ์ มีอารมณ์มั่นคง มีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของการทำงาน

๓) มีประสบการณ์ทางสังคมสูง คือ การเข้าใจมนุษย์และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้รับประสบการณ์อย่างเพียงพอเหมาะสมตามอายุ

ถ้าบุคคลมีลักษณะทางจิตใจ ๓ ด้าน ที่เป็นส่วนรากของต้นไม้ในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่บ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม ก็จะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาทางจิตลักษณะทั้ง ๕ ด้าน อันเป็นสาเหตุ ทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ได้

๒.๖.๓.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพค

เพค ได้แบ่งขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรม^{๑๒๗}ไว้ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ไม่มีจริยธรรมอะไรเลยขาดความรู้ ความสำนึกกว่าสิ่งใดก็ตามที่ตัวเองกระทำลงไปนั้นมีผลดีหรือผลเสียต่อบุคคลอื่นอย่างไร ผู้มีจริยธรรมอยู่ในขั้น นี้ได้แก่ ทารก ในหมู่นักเรียนอาจมีอยู่บ้างแต่ก็น้อย

^{๑๒๗} Peck R.F. & R.J., Harigurst, The Psychology of Character Development, (New York: Wiley, 1960), p.79-80.

ขั้นที่ ๒ เป็นการกระทำด้วยตนเอง เอาใจใส่ในเรื่องของตนเองว่า ตนเองมีความต้องการอะไรบ้าง ทำตามอารมณ์หรือความพอใจของตนเองฝ่ายเดียว ทั้งๆที่รู้ว่าสิ่งที่ตนพอนั้นคนอื่นไม่พอใจ

ขั้นที่ ๓ เป็นการกระทำตามเพื่อฝูง หรือทำตามแบบแผนที่หมู่คณะเขาปฏิบัติกันโดยไม่ใคร่ไตร่ตรองว่าสิ่งที่ทำนั้นดีหรือเลว เป็นผลเสียแก่บุคคลอื่นไหม

ขั้นที่ ๔ เป็นการกระทำตามระเบียบแต่ขาดความเข้าใจในเรื่องเหตุผลว่าทำไมต้องทำสิ่งนั้น

ขั้นที่ ๕ เป็นการกระทำอย่างมีเหตุผลและมีสติสัมปชัญญะ ขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุด เป็นการปฏิบัติที่เป็นผลดีต่อทุกคน แม้ว่าบางครั้งจะละเมิดระเบียบแบบแผนหรือผิดไปจากหลักการปฏิบัติตามหมู่คณะก็ตาม

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psychoanalytic theory) ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ ธรรมชาติของมนุษย์มีความเลวติดตัวมาตั้งแต่เกิด พฤติกรรมต่างๆเกิดจากสัญชาตญาณ ซึ่งมี ๒ ชนิด คือสัญชาตญาณทางเพศและสัญชาตญาณความก้าวร้าว นอกจากนี้ยังเกิดจากระบบของจิต ๓ ประการ คือ อิด (id) , อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (super ego)^{๑๒๘}

ฟรอยด์ (Freud) เป็นชาวออสเตรีย เป็นคนแรกที่เห็นความสำคัญของ พัฒนาการในวัยเด็ก ถือว่าเป็นรากฐานของ พัฒนาการของบุคลิกภาพตอนวัยผู้ใหญ่ สนับสนุนคำกล่าวของนักกวี Wordsworth ที่ว่า "The child is father of the man" และมีความเชื่อว่า ๕ ปีแรกของชีวิตมีความสำคัญมาก เป็นระยะวิกฤติของพัฒนาการของชีวิตบุคลิกภาพของผู้ใหญ่ มักจะเป็นผลรวมของ ๕ ปีแรก ฟรอยด์เชื่อว่า บุคลิกภาพของผู้ใหญ่ที่แตกต่างกัน ก็เนื่องจากประสบการณ์ของแต่ละคน เมื่อเวลาอยู่ในวัยเด็ก และขึ้นอยู่กับว่าเด็กแต่ละคนแก้ปัญหาของความขัดแย้งของแต่ละวัยอย่างไร ทฤษฎีของฟรอยด์มีอิทธิพลทางการรักษาคนไข้โรคจิต

วิธีการนี้เรียกว่า จิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) โดยให้คนไข้ระบายปัญหาให้จิตแพทย์ฟัง ทฤษฎีของฟรอยด์อาจจะกล่าวหลักโดยย่อดังต่อไปนี้ ฟรอยด์ได้แบ่งจิตของมนุษย์ออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑. จิตสำนึก (Conscious)
๒. จิตก่อนสำนึก (Pre-conscious)
๓. จิตไร้สำนึก (Unconscious)

^{๑๒๘} Freud, ทฤษฎีจิตวิเคราะห์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.novabizz.com/NovaAce/Personality/Theory_Freud.html [๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

เนื่องจากระดับจิตสำนึก เป็นระดับที่ผู้แสดงพฤติกรรมทราบ และรู้ตัว ส่วนเนื้อหาของระดับจิตก่อนสำนึก เป็นสิ่งที่จะดึงขึ้นมาอยู่ในระดับจิตสำนึกได้ง่าย ถ้าหากมีความจำเป็น หรือต้องการระดับจิตไร้สำนึกเป็นระดับที่อยู่ในส่วนลึกภายในจิตใจ จะดึงขึ้นมาถึงระดับจิตสำนึกได้ยากแต่สิ่งที่อยู่ในระดับไร้สำนึกก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ฟรอยด์เป็นคนแรก ที่ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับ แรงผลักดันไร้สำนึก (Unconscious drive) หรือแรงจูงใจไร้สำนึก (Unconscious motivation) ว่าเป็นสาเหตุสำคัญของพฤติกรรม และมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของมนุษย์

ฟรอยด์ กล่าวว่า มนุษย์เรามีสัญชาตญาณติดตัวมาแต่กำเนิด และได้แบ่งสัญชาตญาณออกเป็น ๒ ชนิดคือ

๑. สัญชาตญาณเพื่อการดำรงชีวิต (Life instinct)
๒. สัญชาตญาณเพื่อความตาย (Death instinct)

สัญชาตญาณบางอย่าง จะถูกเก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก ฟรอยด์ได้อธิบายเกี่ยวกับสัญชาตญาณเพื่อการดำรงชีวิตไว้อย่างละเอียด ได้ตั้งสมมติฐานว่ามนุษย์เรามีพลังงานอยู่ในตัวตั้งแต่เกิด เรียกพลังงานนี้ว่า "Libido" เป็นพลังงานที่ทำให้คนเราอยากมีชีวิตอยู่ อยากสร้างสรรค์ และอยากจะมีความรัก มีแรงขับทางด้านเพศ หรือกามารมณ์ (Sex) เพื่อจุดเป้าหมาย คือความสุขและความพึงพอใจ (Pleasure) โดยมีส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ไวต่อความรู้สึก และได้เรียกส่วนนี้ว่า อีโรจีเนียสโซน (Erogenous Zones) แบ่งออกเป็นส่วนต่างดังนี้

- ส่วนปาก ช่องปาก (Oral)
- ส่วนทางทวารหนัก (Anal)
- และส่วนทางอวัยวะสืบพันธุ์ (Genital Organ)

ฉะนั้น ฟรอยด์กล่าวว่าความพึงพอใจในส่วนต่างๆ ของร่างกายนี้ เป็นไปตามวัย เริ่มตั้งแต่วัยทารก จนถึงวัยผู้ใหญ่ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ชั้น คือ

๑. ชั้นปาก (Oral Stage)
๒. ชั้นทวารหนัก (Anal Stage)
๓. ชั้นอวัยวะเพศ (Phallic Stage)
๔. ชั้นแฝง (Latence Stage)
๕. ชั้นสนใจเพศตรงข้าม (Genital Stage)

๑) ชั้นปาก (๐-๑๘ เดือน) ฟรอยด์เรียกชั้นนี้ว่า เป็นชั้นออโรล เพราะความพึงพอใจอยู่ที่ช่องปาก เริ่มตั้งแต่เกิด เด็กอ่อนจนถึงอายุราวๆ ๒ ปี หรือวัยทารก เป็นวัยที่ความพึงพอใจ เกิดจากการดูดนมแม่ นมขวด และดูดนิ้ว เป็นต้น ในวัยนี้ความคับข้องใจ จะทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า "การติดตรึงอยู่กับที่" (Fixation) ได้และมีปัญหาทางด้านบุคลิกภาพ เรียกว่า "Oral Personality" มีลักษณะที่

ชอบพูดมาก และมักจะติดบุหรี เหล้า และชอบดูด หรือกัตอยู่เสมอ โดยเฉพาะเวลาที่มีความเครียด บางครั้งจะแสดงด้วยการดูดนิ้ว หรือดินสอ ปากกามีลักษณะแบบนี้อาจจะชอบพูดจาถากถาง เห็นับ แนน เสียดีผู้อื่น

๒) ขั้นทวารหนัก (๑๘ เดือน – ๓ ปี) พรอยด์กล่าวว่า เด็กวัยนี้ได้รับความพึงพอใจทาง ทวารหนัก คือ จากการขับถ่ายอุจจาระ และในระยะซึ่งเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง และความคับข้องใจ ของเด็กวัยนี้ เพราะพ่อแม่มักจะหัดให้เด็กใช้กระโถน และต้องขับถ่ายเป็นเวลา เนื่องจากเจ้าของ ความต้องการของผู้ฝึก และความต้องการของเด็ก เกี่ยวกับการขับถ่ายไม่ตรงกันของเด็ก คือความ อยากรที่จะถ่ายเมื่อไรก็ควรจะทำได้ เด็กอยากจะทำเวลาที่มีความต้องการ กักับการที่พ่อแม่หัดให้ ขับถ่ายเป็นเวลา บางทีเกิดความขัดแย้งมาก ทำให้เกิดมีบุคลิกภาพนี้เรียกว่า "Anal Personality" ผู้ที่มี พฤติกรรมแบบนี้ อาจจะเป็คนที่ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นพิเศษ และค่อนข้างประหยัด มัธยัสถ์ หรืออาจมีบุคลิกภาพตรงข้าม คืออาจจะเป็คนที่ใจกว้าง และไม่มีความเป็นระเบียบ เห็นได้ จากห้องทำงานส่วนตัวจะรกไม่เป็นระเบียบ

๓) ขั้นอวัยวะเพศ (๓-๕ ปี) ความพึงพอใจของเด็กวัยนี้อยู่อวัยวะสืบพันธุ์ เด็กมักจะจับต้อง ลูกคล้ออวัยวะเพศ ระยะนี้ พรอยด์กล่าวว่า เด็กผู้ชายมีปมเอ็ดดิปัส (Oedipus Comple) พรอยด์ อธิบายการเกิดของปมเอ็ดดิปัสว่า เด็กผู้ชายติดแม่และรักแม่มาก และต้องการที่จะเป็นเจ้าของแม่แต่ เพียงคนเดียว และต้องการร่วมรักกับแม่ แต่ขณะเดียวกันก็ทราบว่ามีแม่และพ่อรักกัน และก็รู้ว่าตน ด้อยกว่าพ่อทุกอย่าง ทั้งด้านกำลังและอำนาจ ประกอบกับความรักพ่อ และกลัวพ่อ ฉะนั้นเด็กก็ พยายามที่จะเก็บกดความรู้สึก ที่อยากเป็นเจ้าของแม่แต่คนเดียว และพยายามทำตัวให้เหมือนกับพ่อ ทุกอย่าง พรอยด์เรียกกระบวนการนี้ว่า "Resolution of Oedipal Comple" เป็นกระบวนการที่เด็กชาย เลียนแบบพ่อ ทำตัวให้เหมือน "ผู้ชาย" ส่วนเด็กหญิงมีปมอีเล็คตรา (Electra Comple) ซึ่งพรอยด์ ก็ได้ความคิดมาจากนิยายกรีก เหมือนกับปมเอ็ดดิปัส พรอยด์อธิบายว่า แรกทีเดียวเด็กหญิงก็รักแม่ มากเหมือนเด็กชาย แต่เมื่อโตขึ้นพบว่าตนเองไม่มีอวัยวะเพศเหมือนเด็กชาย และมีความรู้สึกอิจฉาผู้ที่ มีอวัยวะเพศชาย แต่เมื่อทำอะไรไม่ได้ก็ยอมรับ และโกรธแม่มาก ถอนความ รักจากแม่มารักพ่อ ที่มี อวัยวะเพศที่ตนปรารถนาจะมี แต่ก็รู้ว่าแม่และพ่อรักกัน เด็กหญิงจึงแก้ปัญหา ด้วยการใช้กลไก ป้องกันตน โดยเก็บความรู้สึกความต้องการของตน (Represtion) และเปลี่ยนจาก การโกรธเกลียด แม่ มาเป็นรักแม่ (Reaction Formation) ขณะเดียวกันก็อยากทำตัวให้เหมือนแม่ จึงเลียนแบบ สรูป ได้ว่าเด็กหญิงมีความรักพ่อ แต่ก็รู้ว่าแย่งพ่อมาจากแม่ไม่ได้ จึงเลียนแบบแม่ คือ ถือแม่เป็นแบบฉบับ หรือต้นแบบของพฤติกรรมของ "ผู้หญิง"

๔) ขั้นแฝง (Latency Stage) เด็กวัยนี้อยู่ระหว่างอายุ ๖-๑๒ ปี เป็นระยะที่ فروยด์ กล่าวว่า เด็กเก็บกดความต้องการทางเพศ หรือความต้องการทางเพศสงบลง (Quiescence Period) เด็กชายมักเล่น หรือจับกลุ่มกับเด็กชาย ส่วนเด็กหญิง ก็จะเล่น หรือจับกลุ่มกับเด็กหญิง

๕) ขั้นสนใจเพศตรงข้าม (Genital Stage) วัยนี้เป็นวัยรุ่นเริ่มตั้งแต่อายุ ๑๒ ปีขึ้นไป จะมีความต้องการทางเพศ วัยนี้มีความสนใจในเพศตรงข้าม ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของวัยผู้ใหญ่

فروยด์ กล่าวว่า ถ้าเด็กโชคดี และผ่านวัยแต่ละวัย โดยไม่มีปัญหา ก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพปกติ แต่ถ้าเด็กมีปัญหาในแต่ละขั้นของพัฒนาการ ก็จะมีบุคลิกภาพผิดปกติ ซึ่ง فروยด์ ได้ตั้งชื่อ ตามแต่ละวัย เช่น "Oral Personalities" ในวัยทารกจนถึง ๒ ปี ผู้ใหญ่ที่มี Oral Personality เป็นผู้ที่มีความต้องการที่จะหาความพึงพอใจ ทางปากอย่างไม่จำกัด เช่น สูบบุหรี่ กัดนิ้ว ดูดนิ้ว รับประทาน มาก มีความสุขในการกิน และชอบดื่ม คนที่มี Oral Personality อาจจะเป็นผู้ที่เห็นโลกในทางดี (Optimist) มากเกินไป จนถึงกับเป็นคนที่ไม่ยอมรับความจริงของชีวิต หรืออาจจะเป็นคน ที่แสดงตน ว่าเป็นคนเก่ง ไม่กลัวใคร และใช้ปากเป็นเครื่องมือ เช่น ชอบพูดเยาะเย้ย ถากถาง และกระแนะกระแหนผู้อื่น เกิดในระยะที่ ๒ ของชีวิต คือ อายุราวๆ ๒-๓ ปี จะทำให้บุคคลนั้นมีบุคลิกภาพแบบ Anal Personality ซึ่งอาจจะมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑) เป็นคนเจ้าสะอาดมากเกินไป (Obsessively Clean) และเรียบร้อยเจ้าระเบียบ เข้มงวด และเป็นที่ต้องทำอะไรตามกฎเกณฑ์เปลี่ยนแนวไม่ได้

๒) อาจจะมีลักษณะตรงข้ามเลยคือ รุ้งรังไม่เป็นระเบียบ

๓) อาจจะเป็นคนสุรุษสุร่าย หรือตระหนี่ก็ได้ ผู้ชายที่แต่งงานก็คิดว่า ตนเป็นเจ้าของ "ผู้หญิง" ที่เป็นภรรยาเก็บไว้แต่ในบ้าน หึงหวงจนทำให้ภรรยาไม่มีความสุข ผู้หญิงที่มี analpersonality ก็จะมี หึงหวงสามีมาก จนทำให้ชีวิตสมรสไม่มีความสุข

บุคลิกภาพ : Id Ego และ Superego

Id เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่ติดตัวเรามาตั้งแต่เกิด แต่เป็นส่วนที่จิตไร้สำนึก มีหลักการที่จะสนองความต้องการของตนเองเท่านั้น เอาแต่ได้อย่างเดียว และจุดเป้าหมายก็คือ หลักความพึงพอใจ (Pleasure Principle) Id จะผลักดันให้ Ego ประกอบในสิ่งต่างๆ ตามที่ Id ต้องการ Ego เป็นส่วนของบุคลิกภาพ ที่พัฒนามาจากการที่ทารกได้ติดต่อ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก บุคคลที่มีบุคลิกภาพปกติ คือ บุคคลที่ Ego สามารถที่ปรับตัวให้เกิดสมดุลระหว่างความต้องการของ Id โลกภายนอก และ Superego หลักการที่ Ego ใช้คือหลักแห่งความเป็นจริง (Reality Principle) Superego เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นในระยะที่ ๓ ของพัฒนาการที่ชื่อว่า "Phallic Stage" เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่ตั้งมาตรฐานของพฤติกรรมให้แต่ละบุคคล โดยรับค่านิยมและมาตรฐานจริยธรรมของบิดามารดาเป็นของตน โดยตั้งเป็นมาตรฐานความประพฤติ มาตรฐานนี้จะเป็นเสียงแทน

บิดา มารดา คอยบอกว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ มาตรการของพฤติกรรมโดยมากได้มาจากกฎเกณฑ์ต่างๆที่พ่อแม่สอน และมักจะเป็นมาตรฐานจริยธรรม และค่านิยมต่างของพ่อแม่

ฟรอยด์กล่าวว่าเป็น ผลของการปรับของ Oedipus และ Electra Comple ซึ่งนอกจากทำให้เด็กชายเลียนแบบพฤติกรรมของ "ผู้ชาย" จากบิดา และเด็กหญิงเลียนแบบพฤติกรรมของ "ผู้หญิง" จากมารดาแล้ว ยังยึดถือหลักจริยธรรม ค่านิยมของบิดามารดา เป็นมาตรการของพฤติกรรมด้วย Superego แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ

๑. "Conscience" ซึ่งคอยบอกให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

๒. "Egoideal" ซึ่งสนับสนุนให้มีความประพฤติดี

"Conscience" มักจะเกิดจากการชู้ว่าจะทำโทษ เช่น "ถ้าทำอย่างนั้นเป็นเด็กไม่ดี ควรจะละอายแก่ใจที่ประพฤติเช่นนั้น" ส่วน "Ego ideal" มักจะเกิดจากการให้แรงเสริมบวก หรือการยอมรับ เช่น แม่รักหนู เพราะหนูเป็นเด็กดี ฟรอยด์ถือว่าความต้องการทางเพศเป็นแรงขับ และไม่จำเป็นจะอยู่ในระดับจิตสำนึกเสมอไป แต่จะอาจอยู่ในระดับจิตไร้สำนึก (Unconscious) และมีพลังงานมาก ความคิดของฟรอยด์ เกี่ยวกับแรงขับระดับจิตไร้สำนึกเป็นประโยชน์ในการเข้าใจพฤติกรรมของคน ซึ่งปัจจุบันนี้นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ ยอมรับความคิดของฟรอยด์เกี่ยวกับ Unconsciousmotivation แม้ว่าจะไม่รับหลักการของฟรอยด์ทั้งหมด

ฟรอยด์กล่าวว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะชั้นวัย ทารก วัยเด็ก และวัยรุ่น ระบบทั้ง ๓ ของบุคลิกภาพ คือ Id, Ego และ Superego จะทำงานประสานกันดีขึ้น เนื่องจากเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือโลกภายนอกมากขึ้น ยิ่งโตขึ้น Ego ก็ยิ่งแข็งแกร่งขึ้น และสามารถที่จะควบคุม Id ได้มากขึ้น

องค์ประกอบที่มีส่วนพัฒนาการทางบุคลิกภาพมีหลายอย่างซึ่งฟรอยด์ได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

๑. วุฒิภาวะ ซึ่งหมายถึงขั้นพัฒนาการตามวัย

๒. ความคับข้องใจที่เกิดจากความสมหวังไม่สมหวัง เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก

๓. ความคับข้องใจ เนื่องมาจากความขัดแย้งภายใน

๔. ความไม่พร้อมของตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านเขาวนปัญญา และการขาดประสบการณ์

๕. ความวิตกกังวล เนื่องมาจากความกลัว หรือความไม่กล้าของตนเอง

ฟรอยด์เชื่อว่า ความคับข้องใจ เป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ แต่ต้องมีจำนวนพอเหมาะที่จะช่วยพัฒนา Ego แต่ถ้ามีความคับข้องใจมากเกินไป ก็จะเกิดมีปัญหา และทำให้เกิดกลไกในการป้องกันตัว (Defense Mechanism) ซึ่งเป็นวิธีการปรับตัวในระดับจิตไร้สำนึก กลไก

ในการป้องกันตัว มักจะเป็นสิ่งที่คนทั่วไปนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของบุคคลปกติทุกวัย ตั้งแต่อนุบาลจนถึงวัยชรา

กลไกในการป้องกันตัว (Defense Mechanism) ฟรอยด์และบุตรีแอนนา ฟรอยด์ ได้แบ่งประเภทกลไกในการป้องกันตัวดังต่อไปนี้

๑. การเก็บกด (Repression) หมายถึง การเก็บกดความรู้สึกไม่สบายใจ หรือความรู้สึกผิดหวัง ความคับข้องใจไว้ในจิตใต้สำนึก จนกระทั่งลืมกลไกป้องกันตัวประเภทนี้มีอันตราย เพราะถ้าเก็บกดความรู้สึกไว้มากจะมีความวิตกกังวลใจมาก และอาจทำให้เป็นโรคประสาทได้

๒. การป้ายความผิดให้แก่ผู้อื่น (Projection) หมายถึง การลดความวิตกกังวล โดยการป้ายความผิดให้แก่ผู้อื่น ตัวอย่าง ถ้าตนเองรู้สึกเกลียด หรือไม่ชอบใครที่ตนควรจะชอบก็อาจจะบอกว่าคนนั้นไม่ชอบตน เด็กบางคนทีโง่งในเวลาสอบ ก็อาจจะป้ายความผิด หรือใส่โทษว่าเพื่อโง่ง

๓. การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) หมายถึง การปรับตัว โดยการหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง โดยให้คำอธิบายที่เป็นที่ยอมรับสำหรับคนอื่น ตัวอย่างเช่น พ่อแม่ที่ตีลูก มักจะบอกว่าการตีทำเพื่อเด็ก เพราะเด็กต้องได้รับการทำโทษเป็นบางครั้งจะได้เป็นคนดี พ่อแม่จะไม่ยอมรับว่าตีเพราะโกรธลูก นักเรียนที่สอบตกก็อาจจะอ้างว่าไม่สบาย แทนที่จะบอกว่าไม่ได้ดูหนังสือ บางครั้งจะใช้เหตุผลแบบ "อ๋อ... เบรี๊ยว" เช่น นักเรียนอยากเรียนแพทยศาสตร์ แต่สอบเข้าไม่ได้ ได้วิศวกรรมศาสตร์ อาจจะบอกว่าเข้าแพทย์ไม่ได้ก็ดีแล้ว เพราะอาชีพแพทย์เป็นอาชีพที่เหน็ดเหนื่อย ไม่มีเวลาของตนเอง เป็นวิศวกรดีกว่า เพราะเป็นอาชีพอิสระ "การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง" แตกต่างกับการโกหก เพราะผู้แสดงพฤติกรรมไม่รู้สึกว่าตนเองทำผิด

๔. การถดถอย (Regression) หมายถึง การหนีกลับไปอยู่ในสภาพอดีตที่เคยทำให้ตนมีความสุข ตัวอย่างเช่น เด็ก ๒-๓ ขวบ ที่ช่วยตนเองได้ มีน้องใหม่ เห็นแม่ให้ความเอาใจใส่กับน้อง มีความรู้สึกว่ามีแม่รัก และไม่สนใจตนเท่าที่เคยได้รับ จะมีพฤติกรรมถดถอยไปอยู่ในวัยทารกที่ช่วยตนเองไม่ได้ ต้องให้แม่ทำให้ทุกอย่าง

๕. การแสดงปฏิกิริยาตรงข้ามกับความปรารถนาที่แท้จริง (Reaction Formation) หมายถึง กลไกป้องกันตน โดยการทุ่มเทในการแสดงพฤติกรรมตรงข้ามกับความรู้สึกของตนเอง ที่ตนเองคิดว่าเป็นสิ่งที่สังคมอาจจะไม่ยอมรับ ตัวอย่างแม่ที่ไม่รักลูกคนใดคนหนึ่ง อาจจะมีพฤติกรรมตรงข้าม โดยการแสดงความรักมากอย่างผิดปกติ หรือเด็กที่มีอคติต่อนักเรียนต่างชาติที่อยู่โรงเรียนเดียวกัน การจะแสดงพฤติกรรมเป็นเพื่อนที่ดีต่อนักเรียนผู้นั้น โดยทำตนเป็นเพื่อนสนิท เป็นต้น

๖. การสร้างวิมานในอากาศ หรือการฝันกลางวัน (Fantasy หรือ Day dreaming) กลไกป้องกันตัวประเภทนี้ เป็นการสร้างจินตนาการ หรือมโนภาพ เกี่ยวกับสิ่งที่ตนมีความต้องการ แต่เป็นไปได้ ฉะนั้นจึงคิดฝัน หรือสร้างวิมานในอากาศขึ้น เพื่อสนองความต้องการชั่วขณะหนึ่ง เป็นต้น

ว่า นักเรียนที่เรียนไม่ดี อาจจะมีฝันว่าตนเรียนเก่ง มีมีโนภาพว่าตนได้รับรางวัล มีคนปรบมือให้เกียรติ เป็นต้น

๗. การแยกตัว (Isolation) หมายถึง การแยกตนให้พ้นจากสถานการณ์ที่นำความคับข้องใจมาให้ โดยการแยกตนออกไปอยู่ตามลำพัง ตัวอย่างเช่น เด็กที่คิดว่าพ่อแม่ไม่รัก อาจจะมีพฤติกรรม ปิดประตูอยู่คนเดียว

๘. การหาสิ่งมาแทนที่ (Displacement) เป็นการระบายอารมณ์โกรธ หรือคับข้องใจต่อคนหรือสิ่งของ ที่ไม่ได้เป็นต้นเหตุของความคับข้องใจ เป็นต้นว่า บุคคลที่ถูกนายข่มขู่ หรือทำให้คับข้องใจ เมื่อกลับบ้านอาจจะมีภรรยาหรือลูกๆ เป็นแพะรับบาป เช่น อาจจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวต่อภรรยาและลูกๆ นักเรียนที่โกรธครู แต่ทำอะไรครูไม่ได้ ก็อาจจะเลือกสิ่งของ เช่น โต๊ะเก้าอี้เป็น สิ่งแทนที่ เช่น โต๊ะ เก้าอี้

๙. การเลียนแบบ (Identification) หมายถึง การปรับตัวโดยการเลียนแบบบุคคลที่ตนนิยมยกย่อง ตัวอย่างเช่น เด็กชายจะพยายามทำตัวให้เหมือนพ่อ เด็กหญิงจะทำตัวให้เหมือนแม่ ในพัฒนาการขั้นพอลลิคของ فروยด์ การเลียนแบบนอกจากจะเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมือนบุคคลที่ตนเลียนแบบ แม้ยังจะยึดถือค่านิยม และมีความรู้สึกร่วมกับผู้ที่เราเลียนแบบในความสำเร็จ หรือล้มเหลวของบุคคลนั้น การเลียนแบบไม่จำเป็นจะต้องเลียนแบบจากบุคคลจริงๆ แต่อาจจะเลียนแบบจากตัวเอกในละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โดยมีความรู้สึกร่วมกับผู้แสดง เมื่อประสบความสำเร็จ ความเศร้าโศกเสียใจ หรือเมื่อมีความสุขก็จะพลอยเป็นสุขไปด้วย

กลไกในการป้องกันตัว เป็นวิธีการที่บุคคลใช้ในการปรับตัว เมื่อประสบปัญหาความคับข้องใจ การใช้กลไกป้องกันจะช่วยยืดเวลาในการแก้ปัญหา เพราะจะช่วยให้ผ่อนคลายความเครียด ความไม่สบายใจ ทำให้คิดหาเหตุผลหรือแก้ไขปัญหาคิดได้

สรุปแล้วทฤษฎีของ فروยด์ เป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลมากทั้งทางตรง และทางอ้อม ผู้ที่มีความเชื่อและเลื่อมใสในทฤษฎีของ فروยด์ ก็ได้นำหลักการต่างๆ ไปใช้ในการรักษาคนที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพ ซึ่งได้ช่วยคนมากกว่ากึ่งศตวรรษ ส่วนนักจิตวิทยาที่ไม่ใช่หลักจิตวิเคราะห์ ก็ได้นำความคิด ของ فروยด์ ไปทำงานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ และนำมาใช้ในการพัฒนาการกำหนดอนาคตชีวิตได้

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสมคิด โครธา ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า การใช้อิทธิบาท ๔ ของพระนิสิตโดยรวมและที่เป็นรายด้าน ๔ ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ ๑ ถึง ชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๓๘๔ รูป พระนิสิตมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับ

มาก พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนโดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๒๙}

พันเอกจรรุมาศ เรืองสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการ กองทัพบกพบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างจากการสอนแบบปกติมากที่สุด จากการเปรียบเทียบการจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ กับการสอนหลังจากปรับอิทธิพลตัวแปรร่วมออกแล้ว พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๓๐}

เสกสันต์ บุญยะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต ๔ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีพฤติกรรมการใช้อิทธิบาท ๔ ดังนี้ ด้านฉันทะ มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในเรื่องมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหารบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษาในเรื่องมีอัยยาศัยและมีน้ำใจที่ดีต่อทุกคน และมีการใช้อิทธิบาท ๔ ในระดับปานกลาง ในเรื่อง การใช้คำพูดที่เหมาะสมในการตักเตือนผู้ร่วมงานทุกคน มีความห่วงใยในผู้ร่วมงานทุกคน และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษา ด้านวิริยะ มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในเรื่องไม่ใช้อำนาจหน้าที่บังคับให้ทำงานเกินกำลังความสามารถ และมีการใช้อิทธิบาท ๔ ในระดับดีมากในเรื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษานำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารงาน เอาใจ ใส่ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และส่งเสริมในการให้ความรู้แก่บุคลากร ผู้ปกครอง และนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิต ด้านจิตตะ มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในระดับดีมากในเรื่องเป็นมิตรกับผู้ร่วมงานทุกคนและ รักษาความลับของทางราชการและของ ผู้ร่วมงาน และมีการใช้อิทธิบาท ๔ ในเรื่องชื่นชมผลงาน การปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความ บริสุทธิ์ใจ เอาใจใส่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้ผู้ร่วมงานเสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ด้านวิมังสา มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องปฏิบัติงานด้วยความ

^{๑๒๙} พระมหาสมคิด โครธา, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาลงกรณ์ราชวิทยาลัย”, **ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

^{๑๓๐} พันเอกจรรุมาศ เรืองสุวรรณ, “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก”, **ปริญญาตฺษฎิบัณฑิต ปร.ด. อาชีวศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕๓.

ซื่อสัตย์สุจริต และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องอดทนต่อปัญหาต่างๆ ในที่ทำงาน อุทิศเวลา ในการทำงานอย่างเต็มที่ และข่มใจ รักษาอารมณ์ของตนเองได้อย่างมั่นคง^{๑๓๑}

นายไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= ๔.๑๘) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด (= ๔.๒๗) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= ๔.๐๙) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน)^{๑๓๒}

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในด้านงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังต้องเสียค่าที่จอด ความล่าช้าด้านเอกสาร การให้คำปรึกษาก็คงไม่ค่อยดีเท่าที่ควร และเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ

กัญญ์วฬารณ์ กลิ่นนิมมวล ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัด พิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔^{๑๓๓} ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (=๔.๑๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ

^{๑๓๑} เสกสันต์ บุญยะ, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔”, **ปริญญานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๙), หน้า ๗๓-๗๔.

^{๑๓๒} ไพบุลย์ ตั้งใจ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **ปริญญานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๑๑๘.

^{๑๓๓} กัญญ์วฬารณ์ กลิ่นนิมมวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, **ปริญญานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๓-๑๔๗.

อยู่ในระดับมากที่สุด (=๔.๒๖) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติของบุคลากร ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร สำนักงาน จังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ พรารถนาที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความขยัน หมั่นประกอบกิจการงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดถอย ต้องตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ไคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องในงานนั้นๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

สถิต รัชปต์ย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน ของนักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{๑๓๔} พบว่า นักศึกษาได้ประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนครั้งนี้ด้านฉันทะ ในการเรียนทุกครั้งจะเริ่มต้นด้วยการชอบ ในเนื้อหาวิชาที่เรียนก่อนเพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนมีความสุข สนุกสนาน ศึกษาถึงข้อสงสัยเนื้อหาวิชาที่เรียน คำนึงถึงเป้าหมายที่ตนเองต้องการ คือความสำเร็จการศึกษา ไม่มีอคติต่อครูผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้น และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันของตนเอง เมื่อมีความชอบใจแล้ว ความเพียรพยายามก็จะทำให้ตนเองประสบความสำเร็จตามที่ตนเองตั้งใจไว้ก็คงไม่ยากเกินไป ด้านวิริยะ ในการสร้างความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำนั้น จะต้องทำตนเองให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความกระตือรือร้นในเนื้อหาวิชาที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด ไม่ทิ้งหรือทอดถอยกลางคันทั้งที่ไม่รู้ว่าตนเองทำเต็มที่แล้วหรือยัง เข้าเรียนสม่ำเสมอตรงต่อเวลา ไม่ซักช้าเอาเปรียบเพื่อนร่วมชั้นคนอื่นๆ หากมีภาระงานเป็นกลุ่มก็ทำงานช่วยเหลือกัน

^{๑๓๔} สถิต รัชปต์ย์, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด”, *ปริญญานิพนธ์ การศึกษา(การบริหารการศึกษา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔), หน้า ๔๑-๔๘.

แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ไม่เกียจคร้านในการศึกษาเล่าเรียน ด้านจิตตะ มุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษาอย่างเต็มความสามารถ หรือเต็มศักยภาพที่ตนมี เอาใจใส่และจดจ่ออยู่กับเนื้อหาวิชาที่เรียนในระหว่างที่อาจารย์บรรยาย เอาใจใส่ที่จะปฏิบัติกิจกรรมใดๆ ที่จัดขึ้นอย่างเต็มอกเต็มใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ หรือเลือกที่ชอบหรือไม่ชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่เพื่อร่วมชั้น จะฝึกหัดด้านสมาธิอยู่เสมอๆ มีจิตใจที่แน่วแน่มีสติตั้งใจและจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ สร้างความผ่อนคลายควบคู่กับการศึกษาด้วย เพื่อให้ตนเองตั้งเครียดกับการศึกษาเล่าเรียน ด้านวิมังสา ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่น ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน หากพบปัญหา ก็จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือปรึกษาอาจารย์ผู้สอนในการเรียน ต้องมีอุปสรรคและปัญหาอยู่เสมอ ไม่ละทิ้งและท้อถอย จะต่อสู้กับปัญหานั้นๆ โดยพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ นอกจากนี้แล้วยังมีการจับกลุ่มทำงานกันเป็นทีม การแก้ไขอุปสรรคต่างๆ มีความคิดหลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

บุญมี บุญเยี่ยม ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานการควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด^{๑๓๕} พบว่าพนักงานศูนย์ การควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด มีระดับการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานโดยภาพรวมและองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก และพนักงานที่มีประวัติการ การ ผ่านการฝึกอบรมต่างกัน มีระดับการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานโดยภาพรวมและองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า พนักงานที่มีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีการนำไปใช้ในระดับน้อยขึ้นอยู่กัลักษณะของงานที่ทำ นอกจากนี้ การนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ยังขึ้นอยู่กับแรงจูงใจภายนอกอีกด้วย เช่น เงินเดือนสวัสดิการ เป็นต้น

วิชญาภา เมธีวรฉัตร ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์^{๑๓๖} ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย

^{๑๓๕} บุญมี บุญเยี่ยม, “การศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานการควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”, **ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต(สังคมศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า ๔๑-๑๑๖.

^{๑๓๖} วิชญาภา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, **ปริญญาานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๗-๑๑๒.

คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๖๙ มีอายุต่ำกว่า ๓๑ ปี คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๘๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๒๔ และมีตำแหน่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๘ การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน แนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ บุคลากรต้องยึดหลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจ ใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ ผลก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมี ประสิทธิภาพมากขึ้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และตัวบุคลากรเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในอนาคต

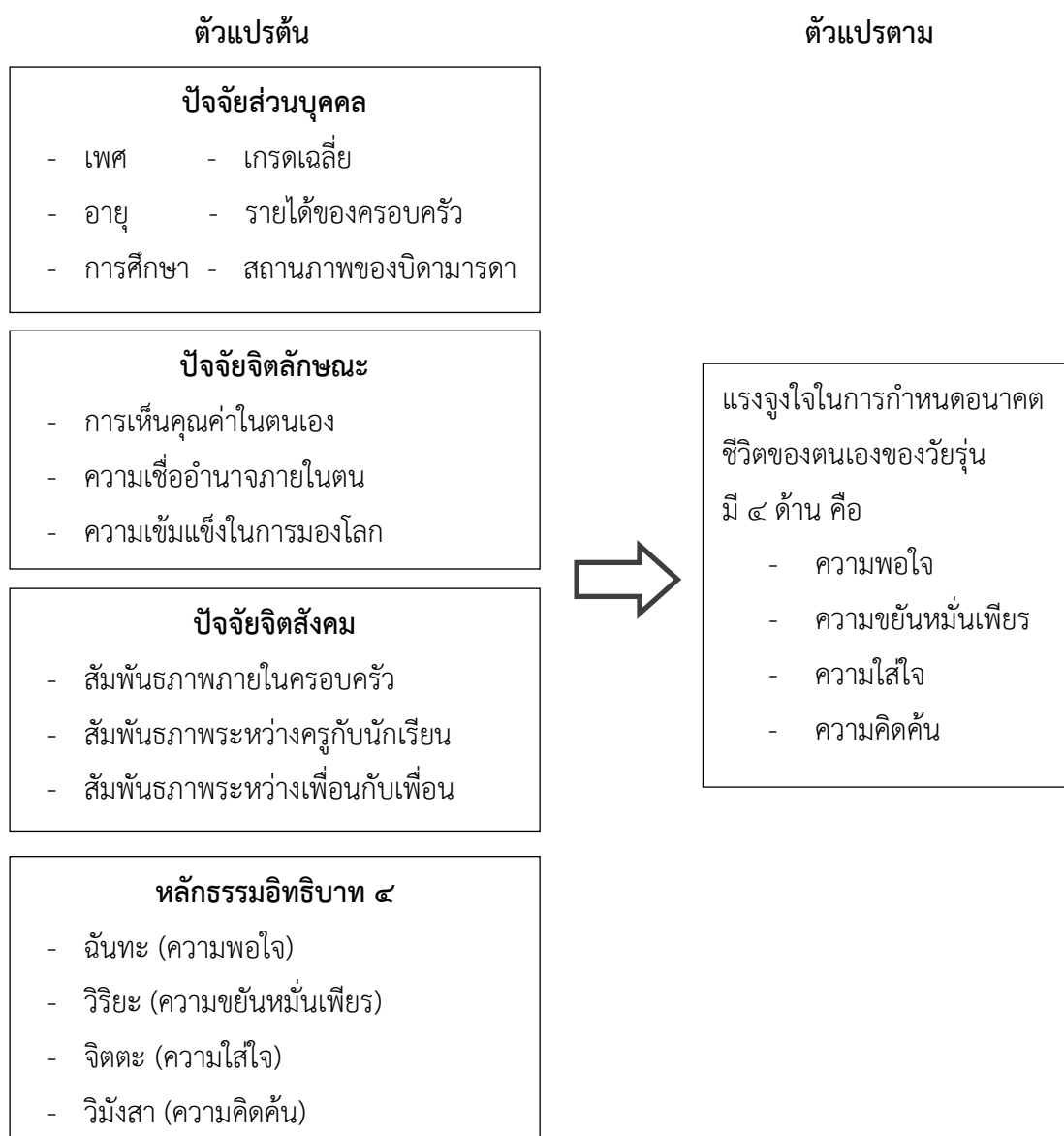
จากเอกสารงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ สามารถทำให้ผู้ทีนำไปปฏิบัติ มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้รับมอบหมาย ไม่ว่าจะในด้านการเรียน และในด้านอื่นๆ ที่ตนเองได้รับ ทำหน้าที่นั้น บรรลุจุดประสงค์ตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่าหลักอิทธิบาท ๔ สามารถนำไปพัฒนาการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่นในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีได้ ผู้วิจัยจึงมีประสงค์ที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนาการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่นต่อไป

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว สถานภาพของบิดามารดา และปัจจัยจิตสังคมที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ กรอบปัจจัยจิตสังคมที่สัมพันธ์กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๒. การสร้างเครื่องมือที่ใช้และการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ
๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๔. การจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๓๗ คน

กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง ใช้ตารางสำเร็จรูปคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซี (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) มีดังนี้

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร ได้แก่ วัยรุ่น (อายุ ๑๖ – ๑๘ ปี) ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ทั้งหมด ๒๓๗ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซี (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๑๗ คน และเพื่อป้องกันการเก็บข้อมูลได้ไม่สมบูรณ์ หรือไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยได้เก็บเพิ่มเติมอีกจำนวน ๒๐ คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ทั้งหมด ๒๓๗ คน โดยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๓.๒ ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตัวแปร ดังนี้

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว และสถานภาพของบิดามารดา
๒. ปัจจัยจิตลักษณะ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่ออำนาจภายในตน และความเข้มแข็งในการมองโลก
๓. ปัจจัยจิตสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพของครูกับนักเรียน และสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน
๔. หลักอภิปิพาท๔ ได้แก่ ฉันทะ(ความพอใจ) วิริยะ(ความเพียร) จิตตะ(ความใส่ใจ) และวิมังสา (ความคิดค้น)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว และสถานภาพของบิดามารดา

ตัวอย่าง

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ถูก ลงใน () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

๑. เพศ

() ชาย () หญิง

๒. อายุ.....ปี

๓. กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่.....

๔.เกรดเฉลี่ยของท่านในภาคการศึกษาที่ผ่านมา

() ต่ำกว่า ๒.๐๐ () ๒.๐๐-๓.๐๐ () สูงกว่า ๓.๐๐

๕. รายได้ของครอบครัวโดยประมาณต่อเดือน

() น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๕,๐๐๐ บาท () ๕,๐๐๑- ๑๐,๐๐๐ บาท

() ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท () มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท

๖. สถานภาพของบิดามารดา

() อยู่ร่วมกัน () แยกกันอยู่ () หย่าร้าง () หม้าย

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามปัจจัยจิตลักษณะ และปัจจัยจิตสังคม

แบบสอบถามปัจจัยจิตลักษณะ แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่

- แบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเอง
- แบบสอบถามความเชื่ออำนาจภายในตน
- แบบสอบถามความเข้มแข็งในการมองโลก

แบบสอบถามปัจจัยจิตสังคมแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่

- แบบสอบถามสัมพันธภาพภายในครอบครัว
- แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน

ตัวอย่าง

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง

คำชี้แจง ๑. ในการตอบแบบสอบถาม โปรดทำเครื่องหมาย ถูก ในช่อง () ในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

๒. ข้อความต่อไปนี้เป็นการถามถึงการมองชีวิตในแง่มุมต่างๆของท่าน โดยในแต่ละข้อคำถามจะมีตัวเลขให้ท่านเลือกตอบ

ตอนที่ ๑ การเห็นคุณค่าในตัวเอง (๑๐ ข้อ)

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
การเห็นคุณค่าในตัวเอง					
๑. ข้าพเจ้าชอบทำความรู้จักเพื่อนใหม่ๆ					
๒. ข้าพเจ้าเลือกทำงานที่ยากที่สุดเพื่อทดสอบความสามารถของตัวเอง					
๓. ข้าพเจ้าชอบเปลี่ยนแปลงให้ตนเองดูดี					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมี ๒ ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑
ข้อความทางลบ	๑	๒	๓	๔	๕

ข้อคำถามที่เป็นข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อคำถามที่ ๖ ๗ ๘ ๙ และ ๑๐ ข้อคำถามที่เหลือเป็นข้อความทางบวก

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเอง แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๓.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ต่ำมาก-ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๐๑-๔.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ปานกลาง-สูง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๐๑-๕.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง สูง-สูงมาก

ตอนที่ ๒ ความเชื่ออำนาจภายในตน (๑๐ ข้อ)

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความเชื่ออำนาจภายในตน					
๑. ข้าพเจ้าเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวข้าพเจ้าเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง					
๒. ถ้าข้าพเจ้าใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ จะสามารถทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้					
๓. ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสามารถเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมี ๒ ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑
ข้อความทางลบ	๑	๒	๓	๔	๕

ข้อความที่เป็นข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อความที่ ๕ ๖ ๙ และ ๑๐ ข้อความที่เหลือเป็นข้อความทางบวก

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามความเชื่ออำนาจภายในตนแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๓.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตน ต่ำมาก-ปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๐๑-๔.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตน ปานกลาง-สูง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๐๑-๕.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตน สูง-สูงมาก

ตอนที่ ๓ ความเข้มแข็งในการมองโลก (๑๐ ข้อ)

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความเข้มแข็งในการมองโลก					
๑. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกที่สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่มีความหมาย					
๒. เมื่อเผชิญความยากลำบาก ข้าพเจ้ามักจะ ลี้กเลียง					
๓. ข้าพเจ้ามีบุคคลที่สามารถไว้วางใจได้					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมี ๒ ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑
ข้อความทางลบ	๑	๒	๓	๔	๕

ข้อความที่เป็นข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อความที่ ๑ ๒ ๕ ๗ ๘ และ ๑๐ ข้อความที่เหลือเป็นข้อความทางบวก

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามความเข้มแข็งในการมองโลก แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๓.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับความเข้มแข็งในการมองโลก ต่ำมาก-ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๐๑-๔.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับความเข้มแข็งในการมองโลก ปานกลาง-สูง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๐๑-๕.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับความเข้มแข็งในการมองโลก สูง-สูงมาก

ตอนที่ ๔ สัมพันธภาพภายในครอบครัว (๑๐ ข้อ)

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
สัมพันธภาพภายในครอบครัว					
๑. ข้าพเจ้าทำตามหน้าที่ ที่รับผิดชอบในครอบครัว					
๒. ครอบครัวของข้าพเจ้า แบ่งหน้าที่กันตามความเหมาะสม					
๓. ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้า ต่างรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมี ๒ ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑
ข้อความทางลบ	๑	๒	๓	๔	๕

ข้อความที่เป็นข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อความที่ ๙ ข้อความที่เหลือเป็นข้อความทางบวก เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามสัมพันธภาพภายในครอบครัว แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๓.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัว ต่ำมาก-ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๐๑-๔.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัว ปานกลาง-สูง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๐๑-๕.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัว สูง-สูงมาก

ตอนที่ ๕ สัมพันธภาพของครูกับนักเรียน (๑๐ ข้อ)

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
สัมพันธภาพของครูกับนักเรียน					
๑. ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนขณะครูสอน					
๒. ข้าพเจ้าให้ความเคารพครู					
๓. ข้าพเจ้าส่งงานตามกำหนด					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมี ๒ ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑
ข้อความทางลบ	๑	๒	๓	๔	๕

ข้อความที่เป็นข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อความที่ ๘ ข้อความที่เหลือเป็นข้อความทางบวก เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๓.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน ต่ำมาก-ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๐๑-๔.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน ปานกลาง-สูง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๐๑-๕.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน สูง-สูงมาก

ตอนที่ ๖ สัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน (๑๐ ข้อ)

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
สัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน					
๑. ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาเรื่องเรียนกับเพื่อนได้					
๒. ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่เข้าใจบทเรียน					
๓. ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนในเรื่องเรียน					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมี ๒ ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑
ข้อความทางลบ	๑	๒	๓	๔	๕

ข้อความที่เป็นข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อความที่ ๔ ๗ ๘ และ ๙ ข้อความที่เหลือเป็นข้อความทางบวก

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๓.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน ต่ำมาก-ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๐๑-๔.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน ปานกลาง-สูง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๐๑-๕.๐๐ คือ กลุ่มที่มีระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน สูง-สูงมาก

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลักอิทธิบาท ๔

ตัวอย่าง

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลักอิทธิบาท ๔

คำชี้แจง ๑. ในการตอบแบบสอบถาม โปรดทำเครื่องหมาย ถูก ในช่อง () ในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

๒. ข้อความต่อไปนี้เป็นคำถามถึงการมองชีวิตในแง่มุมต่างๆของท่าน โดยในแต่ละข้อคำถามจะมีตัวเลขให้ท่านเลือกตอบ

ตอนที่ ๑ การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) (๑๐ ข้อ)

ข้อความคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ)					
๑. ข้าพเจ้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ					
๒. ข้าพเจ้ายินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
๓. ข้าพเจ้าพัฒนาตนเองอยู่เสมอ					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมีลักษณะเดียว คือ ข้อความทางบวก เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับต่ำมาก

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในปานกลาง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับ สูง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๔.๕๐-๔.๐๐ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับ สูงมาก

ตอนที่ ๒ การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) (๑๐ ข้อ)

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร)					
๑. ข้าพเจ้ามีความขยัน บากบั่น ไม่เกียจคร้าน					
๒. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งด้วยความเพียร แม้จะมีอุปสรรค					
๓. ข้าพเจ้าหมั่นฝึกฝนวิชาที่ไม่ถนัด					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมีลักษณะเดียว คือ ข้อความทางบวก เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) อยู่ในระดับต่ำมาก

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) อยู่ในระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) อยู่ในปานกลาง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) อยู่ในระดับ สูง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๔.๕๐-๔.๐๐ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) อยู่ในระดับ สูงมาก

ตอนที่ ๓ การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ) (๑๐ ข้อ)

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ)					
๑. ข้าพเจ้ารับผิดชอบในสิ่งที่ทำ					
๒. ข้าพเจ้าสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยไม่เกิดการขัดแย้ง					
๓. ข้าพเจ้าจดจ่อกับสิ่งที่ทำ					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมีลักษณะเดียว คือ ข้อความทางบวก เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ) อยู่ในระดับต่ำมาก

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ) อยู่ในระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ) อยู่ในปานกลาง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ) อยู่ในระดับ สูง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ) อยู่ในระดับ สูงมาก

ตอนที่ ๔ การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมมังสา (ความคิดค้น) (๑๐ ข้อ)

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมมังสา (ความคิดค้น)					
๑. ข้าพเจ้าตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำเสมอ					
๒. ข้าพเจ้าคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล					
๓. ข้าพเจ้านำประสบการณ์ในอดีต มาปรับปรุงอนาคต					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความสร้างมีลักษณะเดียว คือ ข้อความทางบวก เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อคำถาม	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้อความทางบวก	๕	๔	๓	๒	๑

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังกสา (ความคิดค้น) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังกสา (ความคิดค้น) อยู่ในระดับต่ำมาก

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังกสา (ความคิดค้น) อยู่ในระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังกสา (ความคิดค้น) อยู่ในปานกลาง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังกสา (ความคิดค้น) อยู่ในระดับ สูง

ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังกสา (ความคิดค้น) อยู่ในระดับ สูงมาก

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปโรงเรียนประสาทรัฐประชากิจ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง ๒๓๗ คน จากนั้นกำหนดเก็บแบบสอบถามคืน

๒. คณะผู้วิจัย ได้นำแบบสอบถาม มาพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ

๓. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

๔. นำผลการวิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะ และนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามลำดับเสร็จแล้วจัดทำเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์นำเสนอผลการวิจัยที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อเตรียมตัวขอสอบเป็นอันดับสุดท้าย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ดังนี้

๑. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบให้คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์

๒. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

๓. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายตัวแปรต่างๆ ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ตามลักษณะตัวแปร

การคำนวณค่าสถิติพื้นฐานของคะแนน^๑ มีดังนี้

ก. หาค่าร้อยละ ใช้สูตร

$$\text{ร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น}}{\text{ความถี่ทั้งหมด}} \times ๑๐๐$$

ข. ค่าเฉลี่ย ใช้สูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ X แทน คะแนนดิบ

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

N แทน จำนวนนักเรียน

\sum แทน ผลรวม

ค. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)^๒ โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนดิบของนักเรียน

^๑ ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, **หลักการวิจัยทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: ศึกษาการ, ๒๕๓๑), หน้า ๕๙.

^๒ ชูศรี วงศ์รัตน์, **สถิติเพื่อการวิจัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญพร, ๒๕๓๔), หน้า ๗๔.

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนดิบของนักเรียนแต่ละคน
 N แทน จำนวนนักเรียน

๒. สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ตามลักษณะตัวแปรอิสระเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ก. การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test one-way ANOVA) ใช้ในการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า ๒ กลุ่ม ที่ไม่เกี่ยวข้องกัน (Independent Sample)

โดยใช้สูตร $F = \frac{MS_B}{MS_W}$

เมื่อ F แทน ค่าสถิติเอฟ

MS_B แทน ความแปรปรวนระหว่าง

MS_W แทน ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

ข. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ในการคำนวณหาค่า r สามารถคำนวณได้หลายวิธี ดังนี้

$$r = \frac{\sum (Z_x Z_y)}{N}$$

เมื่อ R คือ ค่าสัมประสิทธิ์ที่ต้องการ

Z คือ คะแนนมาตรฐาน

N คือ จำนวนตัวอย่าง

ข้อมูลหรือตัวแปรจะมี ๒ ชุดคือชุด x กับชุด y

เป็นสูตรที่คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้คะแนนมาตรฐาน โดยตัดแปลงคะแนน X และ Y จากคะแนนดิบให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (Z_x, Z_y) เสียก่อน

$$r = \frac{n \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[n \sum X^2 - (\sum X)^2][n \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

$$\text{โดย } SS_{(x)} = \sum X^2 - \frac{(\sum X)^2}{n}$$

$$SS_{(y)} = \sum Y^2 - \frac{(\sum Y)^2}{n}$$

$$SS_{(xy)} = \sum XY - \frac{(\sum X)(\sum Y)}{n}$$

เมื่อคำนวณค่า r แล้วผู้วิจัย ต้องทราบว่าค่าสหสัมพันธ์ที่คำนวณได้นั้นมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่สามารถทำได้โดยนำค่า r ไปคำนวณเป็นค่าสถิติ t (t-test)

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}$$

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๗ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนนักเรียนที่เป็นแหล่งข้อมูล
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงมาตรฐานของค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบที (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F - distribution)
Df	แทน	ชั้นความเป็นอิสระ (degree of freedom)
SS	แทน	ค่าผลบวกยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยยกกำลังสอง (Mean Square)
P	แทน	ค่าความน่าจะเป็น (Propability) ของค่าสถิติที่ใช้สถิติใช้ทดสอบ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

๔.๒.๑ ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลส่วนบุคคล มาวิเคราะห์แจกแจงจำนวนและร้อยละ ปรากฏดังตารางที่ ๔.๒.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว และสถานภาพครอบครัว

ผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๘๒	๓๔.๖๐
หญิง	๑๕๕	๖๕.๔๐
อายุ		
๑๕ ปี	๔๖	๑๙.๔๑
๑๖ ปี	๖๔	๒๗.๐๑
๑๗ ปี	๙๔	๓๙.๖๖
๑๘ ปี	๓๓	๑๓.๙๒
ระดับชั้นเรียน		
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๙๔	๓๙.๖๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๖๒	๒๖.๑๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๘๑	๓๔.๑๘
เกรดเฉลี่ย		
ต่ำกว่า ๒.๐๐	๑๖	๖.๗๕
๒.๐๐ - ๓.๐๐	๑๓๐	๕๔.๘๕
สูงกว่า ๓.๐๐	๙๑	๓๘.๔๐
รายได้ของครอบครัว		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๕,๐๐๐ บาท	๓๔	๑๔.๓๕
๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๑๙	๕๐.๒๑
๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๕๕	๒๓.๒๑
มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท	๒๙	๑๒.๒๓

สถานภาพของบิดามารดา		
อยู่ร่วมกัน	๑๔๖	๖๑.๖๑
แยกกันอยู่	๒๖	๑๐.๙๗
หย่าร้าง	๓๘	๑๖.๐๓
หม้าย	๒๗	๑๑.๓๙

๔.๒.๒ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีโดยรวม และรายด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน ความเข้มแข็งในการมองโลก สัมพันธภาพภายในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒.๑ – ๔.๒.๑๒

ตารางที่ ๔.๒.๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น ๖ ด้าน	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
การเห็นคุณค่าในตนเอง	๒.๘๒	๐.๙๘๐	ปานกลาง	๖
ความเชื่ออำนาจภายในตน	๒.๙๕	๑.๐๒๗	ปานกลาง	๔
ความเข้มแข็งในการมองโลก	๒.๙๒	๑.๐๑๘	ปานกลาง	๕
สัมพันธภาพในครอบครัว	๓.๓๐	๑.๑๒๕	ปานกลาง	๑
สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน	๓.๑๗	๑.๐๓๗	ปานกลาง	๒
สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน	๓.๐๕	๑.๑๑๕	ปานกลาง	๓
ภาพรวม	๓.๐๔	๑.๐๕๐	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๑ พบว่า ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง ($\bar{X} = ๒.๘๒$) ความเชื่ออำนาจในตน ($\bar{X} = ๒.๙๕$) ความเข้มแข็งในการมองโลก ($\bar{X} = ๒.๙๒$)

สัมพันธ์ภาพภายในครอบครัว ($\bar{X} = 3.30$) สัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน ($\bar{X} = 3.17$)

สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ($\bar{X} = 3.05$)

ตารางที่ ๔.๒.๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ($n = 237$)

ความคิดเห็นด้าน การเห็นคุณค่าในตัวเอง	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้าชอบทำความรู้จักเพื่อนใหม่ๆ	3.26	0.809	ปานกลาง	2
ข้าพเจ้าเลือกทำงานที่ยากที่สุดเพื่อทดสอบ ความสามารถของตัวเอง	3.04	0.734	ปานกลาง	4
ข้าพเจ้าชอบเปลี่ยนแปลงให้ตนเองดูดี	3.40	0.991	ปานกลาง	1
ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจในตนเอง	3.02	0.717	ปานกลาง	5
ข้าพเจ้าพูดคุยกับคนที่ไม่รู้จักได้อย่างคุ้นเคย	2.45	0.952	น้อย	9
ข้าพเจ้ามักรู้สึกเศร้าบ่อยๆ	2.63	1.142	ปานกลาง	6
เมื่อข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งใดผิดก็จะไม่รับฟังเหตุผล ใดๆ อีก	2.51	0.917	ปานกลาง	7
ข้าพเจ้าไม่ชอบให้ใครมาตำหนิ	3.11	0.969	ปานกลาง	3
ข้าพเจ้าสามารถบังคับให้ผู้อื่นทำตามคำสั่ง ของข้าพเจ้า	2.35	0.784	น้อย	10
เมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้ามักควบคุม อารมณ์ไม่ได้	2.49	1.009	น้อย	8
ภาพรวม	2.82	0.980	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๒ พบว่า ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีความคิดเห็นด้านการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 10 ข้อ เรียงจากมากไปน้อย คือ ข้าพเจ้าชอบเปลี่ยนแปลงให้ตนเองดูดี ($\bar{X} = 3.40$) ข้าพเจ้าชอบทำความรู้จักเพื่อนใหม่ๆ ($\bar{X} = 3.26$) ข้าพเจ้าไม่ชอบให้ใครมาตำหนิ ($\bar{X} = 3.11$) ข้าพเจ้าเลือกทำงานที่ยากที่สุดเพื่อทดสอบความสามารถของตัวเอง ($\bar{X} = 3.04$) ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจในตนเอง ($\bar{X} = 3.02$) ข้าพเจ้ามักรู้สึกเศร้าบ่อยๆ ($\bar{X} = 2.63$) เมื่อข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งใดผิดก็จะไม่รับฟังเหตุผลใดๆ อีก ($\bar{X} = 2.51$) เมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้ามักควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ($\bar{X} = 2.49$) ข้าพเจ้าพูดคุยกับคนที่ไม่รู้จักได้อย่างคุ้นเคย ($\bar{X} = 2.45$) ข้าพเจ้าสามารถบังคับให้ผู้อื่นทำตามคำสั่งของข้าพเจ้า ($\bar{X} = 2.35$)

ตารางที่ ๔.๒.๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านความเชื่ออำนาจภายในตน (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นด้าน ความเชื่ออำนาจภายในตน	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้าเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวข้าพเจ้า เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง	๓.๑๘	๐.๗๑๓	ปานกลาง	๔
ถ้าข้าพเจ้าใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ จะสามารถทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้	๓.๘๐	๐.๗๓๐	มาก	๑
ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสามารถเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้	๓.๕๑	๐.๙๐๘	มาก	๓
ความสำเร็จในชีวิตเป็นผลมาจากการกระทำของข้าพเจ้าเอง	๓.๗๓	๐.๗๙๖	มาก	๒
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการที่คนอื่นทำอะไรแล้วได้ดี เกิดจากการที่เขาดวงดี	๒.๔๐	๐.๘๓๙	น้อย	๑๐
ข้าพเจ้าเชื่อว่าเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นในชีวิต เป็นผลจากกรรมเก่าในชาติก่อน	๒.๕๐	๐.๘๗๐	ปานกลาง	๘
ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสามารถลิขิตสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชีวิตของตนเองได้	๒.๗๕	๑.๐๐๘	ปานกลาง	๕
ข้าพเจ้าเป็นคนโชคดี	๒.๗๓	๑.๐๐๙	ปานกลาง	๖
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าชีวิตผู้อื่นดีกว่าตนเอง เพราะบุคคลนั้นโชคดี	๒.๔๒	๐.๙๒๓	น้อย	๙
ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะวางแผนล่วงหน้า เพราะ หลายสิ่งขึ้นอยู่กับโชคชะตา	๒.๕๑	๐.๙๗๑	ปานกลาง	๗
ภาพรวม	๒.๙๕	๑.๐๒๗	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๓ พบว่า ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีความเห็นด้านความเชื่ออำนาจภายในตน อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๒.๙๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑๐ ข้อ เรียงจากมากไปน้อย คือ ถ้าข้าพเจ้าใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ จะสามารถทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้ (\bar{X} = ๓.๘๐) ความสำเร็จในชีวิตเป็นผลมาจากการกระทำของข้าพเจ้าเอง (\bar{X} = ๓.๗๓) ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสามารถเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ (\bar{X} = ๓.๕๑) ข้าพเจ้าเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวข้าพเจ้าเป็นผลมา

จากการกระทำของตนเอง ($\bar{X} = ๓.๑๘$) ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชีวิตของตนเองได้ ($\bar{X} = ๒.๗๕$) ข้าพเจ้าเป็นคนโชคดี ($\bar{X} = ๒.๗๓$) ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะวางแผนล่วงหน้า เพราะ หลายสิ่งขึ้นอยู่กับโชคชะตา ($\bar{X} = ๒.๕๑$) ข้าพเจ้าเชื่อว่าเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นในชีวิตเป็นผลจากกรรมเก่าในชาติก่อน ($\bar{X} = ๒.๕๐$) ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณอื่นดีกว่าตนเอง เพราะ บุคคลนั้นโชคดี ($\bar{X} = ๒.๔๒$) ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคนที่คนอื่นทำอะไรแล้วได้ดี เกิดจากการที่เขาดวงดี ($\bar{X} = ๒.๔๐$)

ตารางที่ ๔.๒.๔ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านความเข้มแข็งในการมองโลก (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นด้าน ความเข้มแข็งในการมองโลก	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตไม่มี ความหมาย	๒.๓๑	๐.๘๓๓	น้อย	๙
เมื่อเผชิญความยากลำบาก ข้าพเจ้ามักจะรู้สึก เลื่อง	๒.๕๑	๐.๗๙๙	ปานกลาง	๗
ข้าพเจ้ามีบุคคลที่สามารถไว้วางใจได้	๓.๓๔	๐.๙๙๖	ปานกลาง	๒
ข้าพเจ้าสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง	๓.๔๔	๐.๙๖๕	ปานกลาง	๑
ข้าพเจ้ากลัวการเปลี่ยนแปลงในอนาคต	๓.๒๔	๐.๙๕๖	ปานกลาง	๓
ข้าพเจ้ารู้สึกดีเมื่อนึกถึงเรื่องราวในชีวิตของ ตนเอง	๓.๒๔	๐.๘๐๘	ปานกลาง	๓
ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าชีวิตไม่ยุติธรรม	๒.๔๓	๐.๘๔๒	น้อย	๘
ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สนใจเมื่อเพื่อนชักชวนให้หนี เรียน	๓.๑๕	๑.๒๕๓	ปานกลาง	๔
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าบุคคลอื่น ไม่เข้าใจที่ข้าพเจ้าพูด	๒.๘๑	๐.๘๖๑	ปานกลาง	๕
ข้าพเจ้ามีความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง	๒.๗๕	๐.๙๖๙	ปานกลาง	๖
ภาพรวม	๒.๙๒	๑.๐๑๘	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๔ พบว่า ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีความคิดเห็นด้านความเข้มแข็งในการมองโลก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๙๒$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑๐ ข้อ เรียงจากมากไปน้อย คือ ข้าพเจ้าสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง ($\bar{X} = ๓.๔๔$) ข้าพเจ้ามีบุคคลที่สามารถไว้วางใจได้ ($\bar{X} = ๓.๓๔$) ข้าพเจ้ากลัวการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ($\bar{X} = ๓.๒๔$) ข้าพเจ้า

รู้สึกดีเมื่อนึกถึงเรื่องราวในชีวิตของตนเอง ($\bar{X} = 3.24$) ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สนใจเมื่อเพื่อนชักชวนให้หนีเรียน ($\bar{X} = 3.15$) ข้าพเจ้ารู้สึกว่าบุคคลอื่น ไม่เข้าใจที่ข้าพเจ้าพูด ($\bar{X} = 2.81$) ข้าพเจ้ามีความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง ($\bar{X} = 2.75$) เมื่อเผชิญความยากลำบาก ข้าพเจ้ามักจะหลีกเลี่ยง ($\bar{X} = 2.51$) ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าชีวิตไม่ยุติธรรม ($\bar{X} = 2.43$) ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตไม่มีความหมาย ($\bar{X} = 2.31$)

ตารางที่ ๔.๒.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพภายในครอบครัว (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นด้าน สัมพันธภาพภายในครอบครัว	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้าทำตามหน้าที่ ที่รับผิดชอบในครอบครัว	3.52	0.814	มาก	3
ครอบครัวของข้าพเจ้า แบ่งหน้าที่กันตามความเหมาะสม	3.51	0.788	มาก	4
ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้า ต่างรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3.65	0.871	มาก	1
สมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้า พุดคุยกันอย่างชัดเจน ไม่อ้อมค้อม	3.61	0.960	มาก	2
ข้าพเจ้าสามารถระบายความไม่สบายใจให้คนในครอบครัวฟังได้	3.35	1.197	ปานกลาง	7
ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าสนิทสนมกัน	3.88	1.084	มาก	5
ทุกคนในครอบครัวสนับสนุนงานที่ข้าพเจ้าทำ	3.48	0.962	ปานกลาง	6
เมื่อมีปัญหาทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าจะช่วยกันแก้ปัญหา	3.35	1.043	ปานกลาง	7
ครอบครัวของข้าพเจ้า อยู่แบบต่างคนต่างอยู่	1.87	1.007	น้อย	9
ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าต้องทำตามกฎที่ตกลงกันได้	2.79	1.038	ปานกลาง	8
ภาพรวม	3.30	1.125	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๕ พบว่า ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพภายใน

ครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑๐ ข้อ เรียงจากมากไปน้อย คือ ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าสนิทสนมกัน ($\bar{X} = 3.88$) ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้า ต่างรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 3.65$) สมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้า พุดคุยกันอย่างชัดเจน ไม่อ้อมค้อม ($\bar{X} = 3.61$) ข้าพเจ้าทำตามหน้าที่ ที่รับผิดชอบในครอบครัว ($\bar{X} = 3.52$) ครอบครัวของข้าพเจ้า แบ่งหน้าที่กันตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.51$) ทุกคนในครอบครัวสนับสนุนงานที่ข้าพเจ้าทำ ($\bar{X} = 3.48$) ข้าพเจ้าสามารถระบายความไม่สบายใจให้คนในครอบครัวฟังได้ ($\bar{X} = 3.35$) เมื่อมีปัญหาทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าจะช่วยกันแก้ปัญหา ($\bar{X} = 3.35$) ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าต้องทำตามกฎที่ตกลงกันไว้ ($\bar{X} = 2.79$) ครอบครัวของข้าพเจ้า อยู่แบบต่างคนต่างอยู่ ($\bar{X} = 1.87$)

ตารางที่ ๔.๒.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน

(n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นด้าน สัมพันธภาพของครูกับนักเรียน	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนขณะครูสอน	3.41	0.835	ปานกลาง	5
ข้าพเจ้าให้ความเคารพครู	3.94	0.730	มาก	1
ข้าพเจ้าส่งงานตามกำหนด	3.30	0.768	ปานกลาง	6
ข้าพเจ้าปฏิบัติตนถูกระเบียบ	3.50	0.884	มาก	4
ข้าพเจ้าเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู	3.71	0.798	มาก	2
ข้าพเจ้าซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน	2.93	0.974	ปานกลาง	7
ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับครู	2.33	1.019	น้อย	9
ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจเมื่อถูกครูตักเตือน	2.26	0.940	น้อย	10
ข้าพเจ้ามีโอกาสดแสดงความคิดเห็นกับครู	2.73	0.829	ปานกลาง	8
ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือ เมื่อครูให้ทำกิจกรรม	3.57	0.891	มาก	3
ภาพรวม	3.17	1.037	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๖ พบว่า ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีความเห็นด้านสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑๐ ข้อ เรียงจากมากไปน้อย คือ ข้าพเจ้าให้ความเคารพครู ($\bar{X} = 3.94$) ข้าพเจ้าเชื่อฟังคำสั่ง

สอนของครู ($\bar{X} = 3.71$) ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือ เมื่อครูให้ทำกิจกรรม ($\bar{X} = 3.57$) ข้าพเจ้าปฏิบัติตน
 ถูกระเบียบ ($\bar{X} = 3.50$) ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนขณะครูสอน ($\bar{X} = 3.41$) ข้าพเจ้าส่งงานตามกำหนด ($\bar{X} =$
 3.30) ข้าพเจ้าซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน ($\bar{X} = 2.93$) ข้าพเจ้ามีโอกาสแสดงความคิดเห็นกับครู
 ($\bar{X} = 2.73$) ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับครู ($\bar{X} = 2.33$) ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจเมื่อถูกครูตักเตือน
 ($\bar{X} = 2.26$)

ตารางที่ ๔.๒.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพของ
 เพื่อนกับเพื่อน (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นด้าน สัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาเรื่องเรียนกับเพื่อนได้	๓.๕๒	๐.๙๑๗	มาก	๔
ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่เข้าใจบทเรียน	๓.๔๙	๐.๘๙๘	ปานกลาง	๕
ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนในเรื่อง เรียน	๓.๕๗	๐.๘๒๒	มาก	๓
ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนร่วมกับเพื่อนในห้อง เมื่อเพื่อนเกิดปัญหาด้านการเรียน ข้าพเจ้าคอย ให้กำลังใจ	๒.๑๐	๑.๐๘๖	น้อย	๑๐
ข้าพเจ้าทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนได้	๓.๗๗	๐.๘๘๖	มาก	๑
ข้าพเจ้าไม่พอใจ เมื่อเพื่อนแสดงความคิดเห็นที่ แตกต่างจากตน	๒.๒๘	๑.๐๖๔	น้อย	๙
ข้าพเจ้าชอบทำงานตามลำพัง	๒.๔๓	๑.๐๗๒	น้อย	๗
ข้าพเจ้าตำหนิเมื่อเพื่อนทำงานผิดพลาด	๒.๔๑	๐.๘๗๙	ปานกลาง	๘
ข้าพเจ้าเคารพในความคิดเห็นของเพื่อนในการ ทำงานกลุ่ม	๓.๖๗	๐.๘๗๓	มาก	๒
ภาพรวม	๓.๐๕	๑.๑๑๕	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๗ พบว่า ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิต
 ตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีความเห็นด้านสัมพันธภาพของเพื่อน
 กับเพื่อน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง
 จำนวน ๑๐ ข้อ เรียงจากมากไปน้อย คือ ข้าพเจ้าทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนได้ ($\bar{X} = 3.77$) ข้าพเจ้า
 เคารพในความคิดเห็นของเพื่อนในการทำงานกลุ่ม ($\bar{X} = 3.67$) ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ช่วยเหลือเพื่อน

ในเรื่องเรียน($\bar{X} = ๓.๕๗$) ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาเรื่องเรียนกับเพื่อนได้($\bar{X} = ๓.๕๒$) ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่เข้าใจบทเรียน($\bar{X} = ๓.๔๙$) เมื่อเพื่อนเกิดปัญหาด้านการเรียน ข้าพเจ้าคอยให้กำลังใจ($\bar{X} = ๓.๒๒$) ข้าพเจ้าชอบทำงานตามลำพัง($\bar{X} = ๒.๔๓$) ข้าพเจ้าตำหนิเมื่อเพื่อนทำงานผิดพลาด($\bar{X} = ๒.๔๑$) ข้าพเจ้าไม่พอใจ เมื่อเพื่อนแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน($\bar{X} = ๒.๒๘$) ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนร่วมกับเพื่อนในห้อง($\bar{X} = ๒.๑๐$)

ตารางที่ ๔.๒.๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม ($n = ๒๓๗$)

ความคิดเห็นต่อ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น ๔ ด้าน	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ด้านฉันทะ	๓.๖๐	๐.๘๓๔	มาก	๑
ด้านวิริยะ	๓.๒๘	๐.๗๗๔	ปานกลาง	๔
ด้านจิตตะ	๓.๕๔	๐.๘๒๗	มาก	๒
ด้านวิมังสา	๓.๔๖	๐.๘๓๒	ปานกลาง	๓
ภาพรวม	๓.๔๗	๐.๘๑๗	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๘ พบว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๗$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าวัยรุ่นมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านวิริยะ ด้านวิมังสา และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ

ตารางที่ ๔.๒.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔

ด้านฉันทะ (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ ในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ด้านฉันทะ				
ข้าพเจ้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๒	๐.๘๒๑	มาก	๒
ข้าพเจ้ายินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	๓.๗๖	๐.๘๘๑	มาก	๑
ข้าพเจ้าพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	๓.๕๙	๐.๗๕๖	มาก	๖
ข้าพเจ้ามีความสุข แม้จะเผชิญสิ่งที่ยาก ลำบาก	๓.๔๔	๐.๗๗๐	ปานกลาง	๑๐
ข้าพเจ้าทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสุด ความสามารถ	๓.๗๑	๐.๘๓๔	มาก	๓
ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งโดยไม่หวังผลตอบแทน	๓.๖๖	๐.๘๙๔	มาก	๔
ข้าพเจ้ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	๓.๖๐	๐.๘๑๔	มาก	๕
ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสุด ความสามารถ	๓.๕๕	๐.๗๙๒	มาก	๘
ข้าพเจ้ามีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ	๓.๕๗	๐.๗๙๐	มาก	๗
หากเกิดปัญหา ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแก้ไขปัญหา	๓.๔๖	๐.๙๐๗	ปานกลาง	๙
ภาพรวม	๓.๖๐	๐.๘๓๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒.๙ พบว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าวัยรุ่นมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีความสุข แม้จะเผชิญสิ่งที่ยากลำบาก หากเกิดปัญหา พร้อมที่จะแก้ไขปัญหา และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ การยินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ การทำทุกสิ่งโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การยินดีช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสุดความสามารถ และ มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ

ตารางที่ ๔.๒.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ **ด้านวิริยะ** (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ ในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง ด้านวิริยะ	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้ามีความขยัน บากบั่น ไม่เกียจคร้าน	๓.๑๖	๐.๗๓๑	ปานกลาง	๗
ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งด้วยความเพียร แม้จะมีอุปสรรค	๓.๕๑	๐.๗๒๑	มาก	๒
ข้าพเจ้าหมั่นฝึกฝนวิชาที่ไม่ถนัด	๓.๐๘	๐.๗๔๗	ปานกลาง	๙
ข้าพเจ้าฝึกฝนตนเอง ให้เกิดความชำนาญ	๓.๒๑	๐.๖๗๒	ปานกลาง	๕
ข้าพเจ้าทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ	๓.๔๖	๐.๙๑๑	ปานกลาง	๓
ข้าพเจ้าไม่ท้อถอย แม้จะเจอภาวะกดดัน	๓.๔๑	๐.๗๔๔	ปานกลาง	๔
ข้าพเจ้าปฏิบัติสิ่งที่ทำอย่างสม่ำเสมอ จนกว่าสิ่งนั้นจะสำเร็จ	๓.๕๓	๐.๘๐๙	มาก	๑
ข้าพเจ้ามีจิตใจจดจ่อ ไม่วอกแวก	๓.๐๗	๐.๗๖๐	ปานกลาง	๑๐
ข้าพเจ้าแนะนำผู้อื่นให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่ทำ	๓.๑๔	๐.๗๐๗	ปานกลาง	๘
ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งทันทีที่ได้รับมอบหมาย	๓.๑๙	๐.๗๒๕	ปานกลาง	๖
ภาพรวม	๓.๒๘	๐.๗๗๔	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๑๐ พบว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๘$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าวัยรุ่นมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความขยัน บากบั่น ไม่เกียจคร้าน การหมั่นฝึกฝนวิชาที่ไม่ถนัด การฝึกฝนตนเอง ให้เกิดความชำนาญ การทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ การไม่ท้อถอย แม้จะเจอภาวะกดดัน การมีจิตใจจดจ่อ ไม่วอกแวก การแนะนำผู้อื่นให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่ทำ การทำทุกสิ่งทันทีที่ได้รับมอบหมาย และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ทำทุกสิ่งด้วยความเพียร แม้จะมีอุปสรรค และ การปฏิบัติสิ่งที่ทำอย่างสม่ำเสมอ จนกว่าสิ่งนั้นจะสำเร็จ

ตารางที่ ๔.๒.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ **ด้านจิตตะ** (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง ด้านจิตตะ	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้ารำบผิดชอบในสิ่งที่ทำ	๓.๕๘	๐.๘๒๖	มาก	๔
ข้าพเจ้าสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยไม่เกิดการขัดแย้ง	๓.๕๑	๐.๙๒๑	มาก	๕
ข้าพเจ้าจดจ่อกับสิ่งที่ทำ	๓.๓๙	๐.๗๙๖	ปานกลาง	๘
ข้าพเจ้าเป็นมิตรกับผู้อื่น	๓.๗๑	๐.๘๑๔	มาก	๑
ข้าพเจ้าเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ	๓.๖๖	๐.๗๗๗	มาก	๒
ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแก้ไข หากตนเองผิดพลาด	๓.๖๕	๐.๗๗๙	มาก	๓
ข้าพเจ้าใส่ใจ ใฝ่รู้ในสิ่งที่ทำ	๓.๕๑	๐.๗๘๘	มาก	๕
ข้าพเจ้ามีจิตใจแน่วแน่ มั่นคง ในสิ่งที่ทำ	๓.๔๖	๐.๘๕๔	ปานกลาง	๖
ข้าพเจ้าใส่ใจในสิ่งที่ทำ ไม่ทำแบบฉาบฉวย	๓.๔๒	๐.๘๐๐	ปานกลาง	๗
ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งได้สำเร็จตามเป้าหมาย	๓.๕๑	๐.๘๔๐	มาก	๕
ภาพรวม	๓.๕๔	๐.๘๒๗	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒.๑๑ พบว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๔$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าวัยรุ่นมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจดจ่อกับสิ่งที่ทำ การมีจิตใจแน่วแน่ มั่นคง ในสิ่งที่ทำ การใส่ใจในสิ่งที่ทำ ไม่ทำแบบฉาบฉวย และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรำบผิดชอบในสิ่งที่ทำ ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยไม่เกิดการขัดแย้ง การเป็นมิตรกับผู้อื่น การเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ การพร้อมที่จะแก้ไข หากตนเองผิดพลาด การใส่ใจ ใฝ่รู้ในสิ่งที่ทำ การทำทุกสิ่งได้สำเร็จตามเป้าหมาย

ตารางที่ ๔.๒.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ตามหลักอิทธิบาท ๔ **ด้านวิมังกสา** (n = ๒๓๗)

ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง ด้านวิมังกสา	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
ข้าพเจ้าตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำเสมอ	๓.๒๔	๐.๘๓๖	ปานกลาง	๑๐
ข้าพเจ้าคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล	๓.๔๐	๐.๗๖๖	ปานกลาง	๘
ข้าพเจ้านำประสบการณ์ในอดีต มาปรับปรุงอนาคต	๓.๔๘	๐.๘๒๐	ปานกลาง	๕
ข้าพเจ้าทำความเข้าใจในสิ่งที่ทำ ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ	๓.๔๙	๐.๘๔๐	ปานกลาง	๔
ข้าพเจ้าขอหาประสบการณ์ใหม่ๆ	๓.๕๕	๐.๘๔๔	มาก	๒
ข้าพเจ้าพิจารณาข้อดี - ข้อเสียในตนเอง	๓.๔๑	๐.๘๗๕	ปานกลาง	๗
ข้าพเจ้านำประสบการณ์ใหม่ๆมาปรับใช้ในชีวิต	๓.๕๔	๐.๘๑๙	มาก	๓
ข้าพเจ้าพิจารณาในทุกสิ่งที่ทำ	๓.๔๔	๐.๗๔๒	ปานกลาง	๖
ข้าพเจ้าทบทวนในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในชีวิต	๓.๓๗	๐.๘๒๕	ปานกลาง	๙
ข้าพเจ้ารับฟังคำแนะนำของผู้อื่น	๓.๖๕	๐.๘๘๒	มาก	๑
ภาพรวม	๓.๔๖	๐.๘๓๒	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒.๑๒ พบว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังกสา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าวัยรุ่นมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำเสมอ การคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล การนำประสบการณ์ในอดีต มาปรับปรุงอนาคต การทำความเข้าใจในสิ่งที่ทำ ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ การพิจารณาข้อดี - ข้อเสียในตนเอง การพิจารณาในทุกสิ่งที่ทำ การทบทวนในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในชีวิต และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การขอหาประสบการณ์ใหม่ๆ การนำประสบการณ์ใหม่ๆมาปรับใช้ในชีวิต และ การรับฟังคำแนะนำของผู้อื่น

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเพศ (n = ๒๓๗)

	<i>n</i>	\bar{X}	<i>S.D.</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ชาย	๘๒	๓.๑๓	.๓๐๔	-๓.๓๘๖	.๐๐๑*
หญิง	๑๕๕	๓.๒๘	.๓๒๕		
รวม	๒๓๗				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑ พบว่า วัยรุ่นเพศชาย มีค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น (\bar{X}) เท่ากับ ๓.๑๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) เท่ากับ .๓๐๔ วัยรุ่นเพศหญิง มีค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น (\bar{X}) เท่ากับ ๓.๒๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) เท่ากับ .๓๒๕ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่า *Sig.* ที่คำนวณได้ เท่ากับ .๐๐๑ น้อยกว่า .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๑

สมมติฐานที่ ๒ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๒ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามอายุ (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๐๗๑	.๓๕๗	๓.๔๙๐	.๐๑๖*
ภายในกลุ่ม	๒๓๓	๒๓.๘๔๓	.๑๐๒		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๒ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๑๖ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่า วัยรุ่นที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๑๖

จากนั้น ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏ ดังตารางที่ ๔.๓.๓ ตารางที่ ๔.๓.๓ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นรายคู่ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)
(๑) ๑๕ ปี	๓.๓๐	-	.๑๖๒*	.๐๘๖	-.๐๒๒
(๒) ๑๖ ปี	๓.๑๔		-	-.๐๗๗	-.๑๘๕*
(๓) ๑๗ ปี	๓.๒๒			-	-.๑๐๘
(๔) ๑๘ ปี	๓.๓๓				-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๓ พบว่า วัยรุ่นกลุ่มที่มีอายุ ๑๕ ปี ($\bar{X} = ๓.๓๐$) กับกลุ่มที่มีอายุ ๑๖ ปี ($\bar{X} = ๓.๑๔$) มีค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มที่มีอายุ ๑๖ ปี ($\bar{X} = ๓.๑๔$) กับกลุ่มที่มีอายุ ๑๘ ปี ($\bar{X} = ๓.๓๓$) มีค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๓ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับชั้นแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๔ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับชั้น (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒	.๐๐๒	.๐๐๑	.๐๑๑	.๙๘๙
ภายในกลุ่ม	๒๓๔	๒๔.๙๑๒	.๑๐๖		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๔ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๙๘๙ มากกว่า .๐๕ สรุปได้ว่า วัยรุ่นที่ระดับชั้นแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่ระดับชั้นแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕

สมมติฐานที่ ๔ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๕ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเกรดเฉลี่ย (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๒๒๐	.๖๑๐	๖.๐๒๖	.๐๐๓*
ภายในกลุ่ม	๒๓๔	๒๓.๖๙๔	.๑๐๑		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๕ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๓ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่า วัยรุ่นที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๓

จากนั้น ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏ ดังตารางที่ ๔.๓.๖ **ตารางที่ ๔.๓.๖** แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นรายคู่ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	\bar{X}	(๑)	(๒)	(๓)
(๑) ต่ำกว่า ๒.๐๐	๓.๓๐	-	.๑๓๓	-.๐๑๓
(๒) ๒.๐๐ – ๓.๐๐	๓.๑๖		-	-.๑๔๖*
(๓) ๓.๐๐ ขึ้นไป	๓.๓๑			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๖ พบว่า วัยรุ่นกลุ่มที่มีเกรดเฉลี่ย ๒.๐๐ – ๓.๐๐ (\bar{X} = ๓.๑๖) กับกลุ่มที่มีเกรดเฉลี่ย ๓.๐๐ ขึ้นไป (\bar{X} = ๓.๓๑) มีค่าเฉลี่ยแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๗ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามรายได้ของครอบครัว (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓	.๔๙๓	.๑๖๔	๑.๕๖๙	.๑๙๘
ภายในกลุ่ม	๒๓๓	๒๔.๔๒๑	.๑๐๕		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๗ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๑๙๘ มากกว่า .๐๕ สรุปได้ว่า วัยรุ่นที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕

สมมติฐานที่ ๖ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่สถานภาพของบิดามารดาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๘ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสถานภาพของบิดามารดา (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๗๓๗	.๕๗๙	๕.๘๒๐	.๐๐๑*
ภายในกลุ่ม	๒๓๓	๒๓.๑๗๗	.๐๙๙		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๘ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๑ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่า วัยรุ่นที่สถานภาพของบิดามารดาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่สถานภาพของบิดามารดาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๑

จากนั้น ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการ LSD ผลปรากฏ ดังตารางที่ ๔.๓.๙ ตารางที่ ๔.๓.๙ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงงูใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นน รายคู่ จำแนกตามสถานภาพของบิดามารดา

สถานภาพของบิดามารดา	\bar{X}	(๑)	(๒)	(๓)	(๔)
(๑) อยู่ร่วมกัน	๓.๑๖	-	-.๒๑๖*	-.๑๔๕*	-.๑๖๘*
(๒) แยกกันอยู่	๓.๓๘		-	.๐๗๑	.๐๔๗
(๓) หย่าร้าง	๓.๓๑			-	-.๒๐๔
(๔) หม้าย	๓.๓๓				-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๙ พบว่า วัยรุ่นกลุ่มที่สถานภาพของบิดามารดาอยู่ร่วมกัน ($\bar{X} = ๓.๑๖$) กับกลุ่มที่สถานภาพของบิดามารดาแยกกันอยู่ ($\bar{X} = ๓.๓๘$) กับกลุ่มที่สถานภาพของบิดามารดาหย่าร้าง ($\bar{X} = ๓.๓๑$) และกลุ่มที่สถานภาพของบิดาหรือมารดาหม้าย ($\bar{X} = ๓.๓๓$) มีค่าเฉลี่ยแรงงูใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๗ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน มีแรงงูใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๐ การเปรียบเทียบแรงงูใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามการเห็นคุณค่าในตนเอง (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑๙	๘.๑๒๓	.๔๒๘	๕.๕๒๕	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๗	๑๖.๗๙๑	.๐๗๗		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๐ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน มีแรงงูใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน มีแรงงูใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๘ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๑ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามความเชื่ออำนาจภายในตน (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๒	๘.๔๐๒	.๓๘๒	๔.๙๕๐	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๔	๑๖.๕๑๒	.๐๗๗		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๑ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับความเชื่ออำนาจภายในแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับความเชื่ออำนาจภายในแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๙ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับความเข้มแข็งในการมองโลกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๒ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามความเข้มแข็งในการมองโลก (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๐	๑๑.๒๒๘	.๕๖๑	๘.๘๐๖	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๖	๑๓.๖๘๗	.๐๖๓		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๒ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับความเข้มแข็งในการมองโลกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับความเข้มแข็งในการมองโลกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๑๐ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๓ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสัมพันธภาพภายในครอบครัว (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๗	๑๒.๙๗๕	.๔๘๑	๘.๔๑๒	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๐๙	๑๑.๙๓๙	.๐๕๗		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๓ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๑๑ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๔ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๔	๑๖.๓๘๓	.๖๘๓	๑๖.๙๖๔	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๒	๘.๕๓๑	.๐๔๐		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๔ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๑๒ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๕ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑๙	๑๔.๙๓๘	.๗๘๖	๑๗.๑๐๒	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๗	๙.๙๗๖	.๐๔๖		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๕ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๑๓ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับฉันทะ(ความพอใจ)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๖ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับฉันทะ(ความพอใจ) (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๔	๑๗.๐๕๗	.๗๑๑	๑๙.๑๗๖	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๒	๗.๘๕๗	.๐๓๗		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๖ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับฉันทะ(ความพอใจ)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับฉันทะ(ความพอใจ)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๑๔ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับวิริยะ(ความเพียร) แตกต่าง
กัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๗ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอ
ศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับวิริยะ(ความเพียร) (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๒	๑๘.๔๑๑	.๘๓๗	๒๗.๕๐๔	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๔	๖.๕๐๓	.๐๓๐		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๗ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่า
วัยรุ่นที่ระดับวิริยะ(ความเพียร)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึง
ยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับวิริยะ(ความเพียร)
แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๑๕ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับจิตตะ(ความใส่ใจ) แตกต่าง
กัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๘ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอ
ศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับจิตตะ(ความใส่ใจ) (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๔	๑๗.๔๐๖	.๗๒๗	๒๐.๖๘๙	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๑๒	๗.๔๕๕	.๐๓๕		
รวม	๒๓๖	๒๔.๘๖๑			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๘ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่า
วัยรุ่นที่ระดับจิตตะ(ความใส่ใจ)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึง
ยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับจิตตะ(ความใส่ใจ)
แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

สมมติฐานที่ ๑๖ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับวิมังสา(ความคิดค้น) แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓.๑๙ การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับวิมังสา(ความคิดค้น) (n = ๒๓๗)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒๗	๑๙.๖๗๕	.๗๒๙	๒๙.๐๗๒	.๐๐๐*
ภายในกลุ่ม	๒๐๙	๕.๒๓๙	.๐๒๕		
รวม	๒๓๖	๒๔.๙๑๔			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓.๑๙ เนื่องจากค่าSig. ที่คำนวณได้เท่ากับ .๐๐๐ น้อยกว่า .๐๕ สรุปได้ว่าวัยรุ่นที่ระดับวิมังสา(ความคิดค้น) แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับวิมังสา(ความคิดค้น) แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๐๐

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี” ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) มีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ในด้านเพศของวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๔๐ เป็นเพศชาย จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖๐

ในด้านของอายุ ผู้วิจัย ทำการวิจัยวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง ๑๕ – ๑๘ ปี ดังนี้ อายุ ๑๕ ปี จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๔๑ อายุ ๑๖ ปี จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๑ อายุ ๑๗ ปี จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖๖ อายุ ๑๘ ปี จำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙๒

ในด้านระดับชั้นเรียนของวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่กำลังศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖๖ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑๖ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีจำนวน ๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๑๘

ในด้านระดับเกรดเฉลี่ยของวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า ๒.๐๐ จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๕ เกรดเฉลี่ย ๒.๐๐ – ๓.๐๐ จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘๕ เกรดเฉลี่ยสูงกว่า ๓.๐๐ มีจำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔๐

ในด้านรายได้ของครอบครัวของวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีรายได้ของครอบครัวน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓๕ มีรายได้ของครอบครัว ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๑ มีรายได้ของครอบครัว

๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๕๕ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๑ มีรายได้ของครอบครัวมากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๒๙ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๒๓

ในด้านของสถานภาพของบิดา มารดาของวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่สถานภาพของบิดามารดาอยู่ร่วมกัน จำนวน ๑๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๖๑ บิดา มารดา แยกกันอยู่ จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙๗ บิดา มารดาอย่าร้าง จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๓ บิดาหรือมารดาเป็นหม้าย จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓๙

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัจจัยทางจิตสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัจจัยทางจิตสังคม พบว่า

ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง ในระดับปานกลาง

ในด้านความเชื่ออำนาจภายในตนเองของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในระดับปานกลาง

ในด้านความเข้มแข็งในการมองโลกของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งในการมองโลก ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัจจัยทางจิตลักษณะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัจจัยทางจิตลักษณะ พบว่า

ในด้านสัมพันธภาพภายในครอบครัวของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพภายในครอบครัว ในระดับปานกลาง

ในด้านสัมพันธภาพของครูกับนักเรียนของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพของครูกับนักเรียน ในระดับปานกลาง

ในด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อนของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ในระดับปานกลาง

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านหลักอิทธิบาท ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านปัจจัยทางจิตสังคม พบว่า

ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านฉันทะ(ความพอใจ)ในระดับปานกลาง

ในด้านความเชื่ออำนาจภายในตัวของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านวิริยะ(ความเพียร) ในระดับปานกลาง

ในด้านความเข้มแข็งในการมองโลกของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านจิตตะ(ความใส่ใจ) ในระดับมาก

ในด้านความเข้มแข็งในการมองโลกของวัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านวิมังสา(ความคิดค้น) ในระดับมาก

๕.๑.๓ การทดสอบสมมติฐานทางสถิติ

วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน จากการวิจัยสามารถสรุปทดสอบสมมติฐานทางสถิติได้ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีเพศต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีเพศต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

สมมติฐานที่ ๒ วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีอายุต่างกันมีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีอายุต่างกัน (อายุ ๑๖ – ๑๘๕ ปี) มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๓ วัยรุ่นที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖) มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๔ วัยรุ่นที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกันมีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ วัยรุ่นที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกันมีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า วัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัด

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี มีค่าเฉลี่ยคะแนนในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๐$, $S.D. = ๐.๔๘๖$) เนื่องจากวัยรุ่นมีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ เกรดเฉลี่ย และสถานภาพของบิดามารดาแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยจิตลักษณะ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่ออำนาจภายในตน และความเข้มแข็งในการมองโลกแตกต่างกัน และด้านปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อนแตกต่างกัน และมีปัจจัยด้านอิทธิบาท๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสาแตกต่างกัน ทำให้มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน

๕.๒.๑ การศึกษาระดับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน

๑. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีเพศต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ ๑ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีเพศต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีกาญจน์ ไชยแก้ว และพรพิมล วรภูมิพุทธพงศ์ ในงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางจิตสังคมที่ทำนายการปรับตัวด้านสังคมของ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยทางจิตสังคมที่ทำนายการปรับตัวด้านสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ทางจิตสังคมที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๒. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำนายของปัจจัยทางจิตสังคมที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวทางสังคมของนักเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธภาพกับเพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๑๖๐ และมีความสัมพันธ์ทางลบกับสัมพันธภาพภายในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.๑๑๙ และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมองโลกในแง่บวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.๒๘๓ การมองโลกในแง่ดี สัมพันธภาพในครอบครัวและสัมพันธภาพกับเพื่อนสามารถร่วมกันทำนายความสามารถการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -.๒๘๓$, $\beta = -.๑๘๘$, $\beta = ๑๗๑$) ส่วนลำดับการ

เกิด ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ไม่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ได้^๑

๒. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีอายุต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานที่ ๒ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๓. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ ๓ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับชั้นแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๔. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานที่ ๔ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๕. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีรายได้ของครอบครัวต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ ๕ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีรายได้ของครอบครัว แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๖. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีสถานภาพของบิดามารดาต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานที่ ๖ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่สถานภาพของบิดามารดา แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๕.๒.๒ การศึกษาระดับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีปัจจัยจิตลักษณะแตกต่างกัน

^๑ ทวิกาญจน์ ไชยแก้ว และพรพิมล วรวิฑูรพวงศ์, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่ทำนายการปรับตัวด้านสังคมของ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

๑. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๗ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๒. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๘ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๓. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับความเข้มแข็งในการมองโลกแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๙ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับความเข้มแข็งในการมองโลกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๕.๒.๓ การศึกษาระดับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีปัจจัยจิตลักษณะแตกต่างกัน

๑. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัวแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๑๐ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัวแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ กฤตย์ตีวัฒน์ ฉัตรทอง และคณะ ในงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ และลักษณะทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการในนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖๐๐ คน แบ่งเป็นเพศชาย ๒๕๑ คน และเพศหญิง ๓๔๙ คน โดยใช้แบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าความเชื่อมั่น ๐.๘๙ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis : MRA) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าทั้งเพศชาย หญิง และกลุ่มรวม มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = ๔.๐๘, ๔.๑๐ และ ๔.๐๙ ตามลำดับ) ด้านลักษณะทางจิต และลักษณะทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างรวม พบว่า ทุกตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นตัวแปรตัวแบบด้านสุขภาพของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (Mean = ๔.๔๑)

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรลักษณะทางจิตสังคมกับพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการในกลุ่มตัวอย่างรวม พบว่า เจตคติต่อการรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการมีความสัมพันธ์สูงสุดกับพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ ($r = ๐.๖๒$) รองลงมา คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ($r = ๐.๔๗$) ตัวแบบด้านสุขภาพจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ($r = ๐.๔๖$) การรับรู้ข่าวสารด้านสุขภาพจากสื่อมวลชน ($r = ๐.๓๒$) อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน ($r = ๐.๒๗$) และการรับความรู้ทางด้านสุขภาพจากโรงเรียน ($r = ๐.๒๖$)

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในกลุ่มรวม พบว่า เจตคติต่อการรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการ และการรับความรู้ทางด้านสุขภาพจากโรงเรียน สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการได้ร้อยละ ๔๘.๐ ส่วนในกลุ่มตัวอย่างเพศชาย พบว่า เจตคติและการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการได้ร้อยละ ๗๑.๐ และในกลุ่มเพศหญิง พบว่า ตัวแบบด้านสุขภาพจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง เจตคติต่อการรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการ การรับความรู้ทางด้านสุขภาพจากโรงเรียน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน และการรับรู้ข่าวสารด้านสุขภาพจากสื่อมวลชนร่วมกันทำนายพฤติกรรมการรับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการได้ร้อยละ ๔๗.๐^๒

๒. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียนแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๑๑ ที่

^๒ กฤตย์วัฒน์ ฉัตรทอง และคณะ, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตเทศบาลเมืองชุมพร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐).

ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับสัมพันธภาพของครูกับนักเรียนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๓. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อนแตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๑๒ ที่ระบุว่า วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับสัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ชูฤทธิ์ เต็งไตรสรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดสุขภาวะองค์กรรวมเชิงพุทธกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบย่อย คือ ความพอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน และมีเหตุผล ภายใต้ ๒ เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ของประชาชนได้ทุกระดับ และมีตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จเป็นจำนวนมากที่นำไปประยุกต์ใช้ทั้งทางธุรกิจ สังคม และทางเกษตรกรรม หลักสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ ที่เสนอโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ใช้หลักการพัฒนาตนเองให้ครบ ๔ หมวดหลัก ตามหลักภาวนา ๔ คือ หมวดกายภาพ สังคม จิต และปัญญา สามารถแยกได้เป็น ๑๒ หมวดย่อย หมวดกายภาพประกอบด้วย ๔ หมวดย่อย คือ ๑. สิ่งแวดล้อม ๒. ปัจจัยสี่ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี ๓. การใช้อินเทอร์เน็ต และ ๔. สุขภาพร่างกาย หมวดสังคมประกอบด้วย ๓ หมวดย่อย คือ ๑. ปฏิสัมพันธ์ ๒. อาชีพ และ ๓. วินัย หมวดจิตประกอบด้วย ๓ หมวดย่อยคือ ๑. คุณภาพจิต ๒. สมรรถภาพจิต และ ๓. สุขภาพจิต และหมวดปัญญาประกอบด้วย ๒ หมวดย่อย คือ ๑. การปฏิบัติต่อความรู้ และ ๒. ระดับความรู้ สามารถนำหลักการนี้ไปพัฒนามนุษย์ได้ทุกกลุ่ม ได้ทั้งในระดับการดำเนินชีวิตประจำวันทั่วไป ไปจนถึงการพัฒนาตนเองในระดับสูงจนถึงพระนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธมีหลักการที่สอดคล้องกันเป็นองค์รวมสามารถนำไปใช้แบบบูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักไตรสิกขาทั้งในระดับพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และการใช้เหตุผลและความรู้ (ปัญญา) ส่วนประเด็นที่ต่างกัน พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นเรื่องการดำเนินชีวิตในระดับโลกียะตามหลักพระพุทธศาสนา แต่หลักสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธนั้นเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่สามารถใช้ได้ทั้งในระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ ขอบเขตการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีการประยุกต์ใช้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร และในระดับชาติ ส่วนการประยุกต์ใช้แนวคิดสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธนั้นพบว่า ยังมีการดำเนินการอยู่ในกลุ่มขนาดเล็กดังใน

กรณีศึกษาของโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจากการดำเนินการพบว่า มีแนวทางที่สอดคล้องกับหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ สามารถพัฒนาเป็นสถานบริการต้นแบบของโครงการศูนย์สมานิบำบัด กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก^๓

๕.๒.๔ การศึกษาระดับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีหลักอิทธิบาท๔แตกต่างกัน

๑. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับฉันทะ (ความพอใจ)แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๑๓ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับฉันทะ(ความพอใจ)แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๒. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับวิริยะ (ความเพียร)แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๑๔ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับวิริยะ(ความเพียร) แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๓. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับจิตตะ (ความใส่ใจ)แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๑๕ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับจิตตะ(ความใส่ใจ) แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

๔. ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีที่มีระดับวิมังสา (ความคิดค้น)แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม สมมติฐานที่ ๑๖ วัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีระดับวิมังสา(ความคิดค้น) แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองแตกต่างกัน

^๓ ชูฤทธิ์ เตังไตรสรณ์, “การศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดสุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

๕.๒.๕ การเสริมสร้างระดับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่น ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยแต่ละด้าน พบว่า ตัวแปรที่เสริมสร้างระดับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของวัยรุ่นได้ดีที่สุด คือ อิทธิบาท๔ เป็นธรรมแห่งหนทางสู่ความสำเร็จ ได้แก่ ฉันทะ(ความพอใจ) ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป, วิริยะ(ความเพียร) ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง , จิตตะ(ความใส่ใจ) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป , วิมังสา(ความคิดค้น) หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. นโยบายในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองภายในโรงเรียน คือ จัดอบรมให้กับบุคลากรภายในโรงเรียน เรื่องการให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของนักเรียน เพื่อให้บุคลากรภายในโรงเรียนเห็นแก่ความสำคัญของการเสริมสร้างแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิต ทำให้สามารถนำไปปลูกฝังแก่นักเรียนได้อย่างเข้าใจองแท้ และทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเอง

๒. นโยบายในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองภายในองค์กร คือ การจัดเสวนาในหัวข้อ การกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองสำคัญอย่างไร โดยให้ผู้ที่อยู่ในองค์กรสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เพื่อให้เกิดความคิดกว้างขวางขึ้นและสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาและดำเนินการเรื่องการเสริมสร้างแรงจูงใจในกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองให้มีประสิทธิภาพ

๓. นโยบายในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองภายในหน่วยงานต่างๆ การจัดสัมมนาในหัวข้อ หลักธรรมกับการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเอง โดยให้ผู้ที่อยู่ในหน่วยงาน เห็นความสำคัญของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยยกตัวอย่าง หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับ

การทำงาน เช่น อธิปไตย๔ โยนิโสมนสิการ เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตของผู้ที่อยู่ภายในหน่วยงาน และอภิปรายเรื่องการกำหนดอนาคตชีวิตของตนเองมีความสำคัญอย่างไร

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. จากการวิจัย พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อของวัยรุ่น ดั้งนั้นครอบครัว สถานศึกษา เพื่อน ชุมชน และวัยรุ่นเอง ควรส่งเสริมให้วัยรุ่นมีการเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่อภายในตน ความเข้มแข็งในการมองโลก การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักอภิปา๔ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองได้

๒. ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาปัจจัยเชิงพุทธิจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยที่ได้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวัดแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง และนำไปใช้กับกลุ่มวัยรุ่นต่อไป

๓. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือศึกษาปัจจัยเชิงพุทธิจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น จึงควรมีการนำแบบวัดดังกล่าวไปใช้ในการคัดกรองวัยรุ่น เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการดำเนินการเสริมสร้างและพัฒนาวัยรุ่นในสถานศึกษาต่างๆ หรือในกลุ่มตัวอย่างองค์กร หรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง หรือมีเป้าหมายในการพัฒนาวัยรุ่นต่อไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวัยรุ่น อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ดั้งนั้น อาจมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นที่อยู่ต่างจังหวัด เช่น วัยรุ่นในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีสภาพแวดล้อมและสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ

๒. ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาตัวแปรที่เป็นปัจจัยเชิงพุทธิจิตวิทยา ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่อภายในตน ความเข้มแข็งในการมองโลก การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักอภิปา๔ ดั้งนั้น อาจมีการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองจากตัวแปรอื่นๆ เช่น สัมพันธภาพระหว่างบุคคล เป็นต้น

๓. ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น นั่น อาจมีการศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นอื่น ๆ เช่น ประถมวัย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

จรูญ ทองถาวร. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.

ดวงเดือน พันธุนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: องค์การ สงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔.

ปริญญ์ ใจวัฒนา. **พุทธธรรมเพื่อกัลยาณมิตร**. กรุงเทพมหานคร: บจก. ศิลป์สยามบรรณภัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๕๐.

พุทธทาสภิกขุ. **การงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

พระธรรมปิฎก. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.

พระเมธีธรรมาภรณ์. “อิทธิบาทถา” พุทธจักร โลกธรรมเ็นดับเชื้อได้ด้วยศาสนา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ. **พฤติกรรมกลุ่ม**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์. **สัมพันธ์ภาพในครอบครัว**. ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๔๗.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุพัตรา สุภาพ. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

(๒) บทความ:

ธนารัฐ มีสว และคณะ. “การศึกษาการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล: กรณีศึกษาวิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.” **วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา**. (๒๕๕๓): ๖๕ – ๗๗.

ประสาธ อิศรปริดา และธีรประภา ทองวิเศษ. “พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน: รูปแบบเชิงทฤษฎีการวัด และปริทัศน์งานวิจัย”. **วารสารครุศาสตร์**. ปีที่ ๔๕. ฉบับที่ ๓. (๒๕๖๐): ๒๑๔ – ๒๑๗.

ฝน แสงสิงแก้ว. **บทบรรณาธิการ: ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว**. **วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย**. (๒๕๔๓): ๕.

รัชนี้ นามจันทรา และสมจิต หนูเจริญกุล. ความเข้มแข็งในการมองโลก: การวิเคราะห์แนวคิดทางทฤษฎีและทบทวนการวิจัย. **วารสารวิจัยทางการพยาบาล**. (๒๕๔๓): ๒๙๖ – ๓๑๒.

(๓) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย:

กัญแก้วพารณ ก्लीนนิมมวล. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”. **ปริญญาวิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

กุหลาบ รัตนสังข์ธรรม และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับปัญหาสุขภาพจิตและพฤติกรรมทางเพศของนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก. **วิทยานิพนธ์สาขาจิตวิทยาการแนะแนว ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

จรินทร์ รัตนวาณิชกุล. ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งในการมองโลกกับพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยวัณโรค. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ชั้นสูง**. มหาวิทยาลัยคริสเตียน, ๒๕๕๔.

จิรพัฒน์ ศรีสุข. “ความสัมพันธ์ระหว่างความนับถือตนเองกับความมุ่งมั่นในงานของตำรวจปราบปรามยาเสพติด กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ๒”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

จันทิมา ภูวประภาชาติ. ความเข้มแข็งในการมองโลกของผู้สูงอายุที่มีภาวะเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายที่มาใช้บริการโรงพยาบาลสวรรค์โลก จังหวัดสุโขทัย. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

- พันเอกจรรยา มาศ เรื่องสุวรรณ. “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก”. **ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต อาชีวศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- ทัดดาว ลิ้มพะสุต. แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตร และสัมพันธภาพในครอบครัว. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.
- นงลักษณ์ ปรีชาดิเรก. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรึกษาพูดคุยระหว่างมารดากับบุตรในครอบครัวไทย. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ประชากรศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- นันทิตา จุไรทัศนีย์. “ความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตน ความเชื่อด้านสุขภาพกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเด็กวัยรุ่น หน่วยตรวจกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลรามาริบัติ”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑.
- บุญมี บุญเยี่ยม. “การศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานการควบคุมการบิน ภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”. **ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต(สังคมศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.
- ปิยะดา ดำแก้ว. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนนาทวีวิทยาคม อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา”. **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.
- ปิยะวดี สิงห์พันธ์. “แนวทางการป้องกันปัญหาความขัดแย้งและการเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณี ครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่น (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์)”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- เปรมปรี พงษ์ประสิทธิ์. “ผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อการปฏิบัติตนกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนวิสุทธิรังสี อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี”. **ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘.
- พิลาสินี วงษ์นุช. “ผลการผสมผสานศิลปะกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และภาวะซึมเศร้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

เพ็ญญา กุลนภาดล. “การศึกษาและการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวใน ครอบครัวของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า”. **ปริญญาานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

พิมพ์ใจ ไผตรีเปรม. การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของพนักงานภาคธุรกิจ ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๓.

พระมหาสมคิด โครธา. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

ไพบูลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัทแอมพาสอนด์สตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **ปริญญาานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

วรวิทย์ เจริญวุฒิวิทยา. “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันยืนยันความภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีวิจัยการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

วิษญาภา เมธีวรฉัตร. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์”. **ปริญญาานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ศุภลักษณ์ พงศ์พิงศ์สิทธิ. สุขภาพจิตและพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง ศึกษากรณี:โรงเรียนบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

สมนึก แกระหัน. “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร”. **ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาสารคาม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

สถิต รัชปต์ย์. “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุท์สล์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด”. **ปริญญาานิพนธ์ การศึกษา(การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.

- สมิธ วุฒิสวีสต์. การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒. **สารนิพนธ์ สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.
- ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”. **สารนิพนธ์พุทธ ศาสตร์บัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕๕๐.
- สุธน ลิกชะไชย. “ผลของการใช้โปรแกรมต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ โรงเรียนลอยสายอนุสรณ์ สำนักงานเขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕.
- สุพัชรีย์ หนูใหญ่. “ความสัมพันธ์ในครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.
- สุมาลี วงษ์สุวรรณ. “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนกุหลาบวัฒนา เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.
- สุเมธ พงษ์เกตุรา. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนสารสาสน์เอกตรา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาานิพนธ์ สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.
- เสกสันต์ บุญยะ. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔”. **ปริญญาานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๙.
- โสภาพรรณ เวียงเพิ่ม. “ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติต่อบทบาททางเพศ สัมพันธภาพในครอบครัว กับบทบาททางเพศของนักเรียนวัยรุ่น ในจังหวัดหนองคาย”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.
- อมราวดี ณ อุบล. “สุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.
- อภิญา อภิสถิ์วิณิช. “บุคลิกภาพ มิตรภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสุข ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓.

อัญมณี สมตัว. “การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอนลูกเรื่องเพศและการคบเพื่อต่างเพศ : ศึกษาเฉพาะครอบครัวของ นักเรียนหญิงในโรงเรียนบางละมุง จังหวัดชลบุรี” การจัดการโครงการสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๔.

อุไรวรรณ พันธุ์สุจริต. “การเปรียบเทียบผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางพลัด กรุงเทพมหานคร”. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต(จิตวิทยาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

(๔) สื่อออนไลน์:

กัลป์ยามิตตตตา. อิทธิบาท ๔ คุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.oknation.nationtv.tv/blog/fangdhamma/2012/04/05/entry-1.html>[๒ มิถุนายน ๒๕๖๑].

อลิสา ทองหนู้อย. การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.t2sadao.ac.th/?name=research&file=readresearch&id=2>[๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

Freud, ทฤษฎีจิตวิเคราะห์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.novabizz.com/NovaAce/Personality/Theory_Freud.html [๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ :

Asadolah Khadivi et al, “Relationship between spiritual intelligence and self – esteem with student education improvement.” Pelagia Research Library,(2012). 2(6): 2408 – 2414.

Anderson,S.A.; & W.M.Fleming, Late Adolescent Identify Formation : Individuation From The Family of Orijin, Adolescence. Xxi,(1987). (84) : 785-796.

Ahmad, Raza Riahincjed and Albert B. Hood, “The Development of Interpersonal Relationship in Collage.”, (Journal of Collage Student Personal, 1984), 498 – 502.

Brekelmans, J.M.G., Wubbels Th., & Creton, H.A, A study of student perception of physics teacher behavior, Journal of Research in Science Teaching,(1990). 2, 335-30.

- Crandall, V.C., and B.W. Lacy (eds.), “**Children’s perspective of internal – external control in interlectaul academic situation and their embed fiure test performance.**”, Child Development,(1965). 38 (December): 328.
- Chickering, S.W., **Education and Identity**. Sanfrancisco : Jossey Bass,(1993), 90.
- Carkhuff, R.R. and Berenson, B.G., **Beyond Counseling and Therapy. 2nd ed**, (New York: Holl, Printchart and Winston, 1977), 203 – 207.
- Den Brok, P., Brekelmans, M. &Wubbels, T., **Interpersonal teacher behavior and student outcomes**. School Effectiveness and School improvement,(2004). 15 (3/4), 407-442.
- Eggland, Steven A, **Human Relation at Work**. Cincinnati, Ohio: South – Western Pub.
- Epstein, N.B., Bishop, D.S., **The McMaster Model of Family Functioning**. Journal of Marriage and Family Counseling,(1978). 4 : 19-31.
- Evans, H.M., **A study of students' cultural background and teacher student interpersonal behavior in secondary science classrooms in Australia**. (Doctoral Dissertation). Curtin University of Technology,(1998).
- Goldenberg, H. & Goldenberg, **Family Therapy. (4th ed) ,Pacific Grove**, (California: Brooks/Cole Publishing Company, 1996).
- Goh, S.C., **Interpersonal teacher behavior, classroom climate and student outcomes in primary mathematics classes in Singapore**. (Ph.D. Dissertation). Curtin University of Technology,(1994).
- Henderson, D.G., **A study of the classroom and laboratory environments and student attitude and achievement in senior secondary biology classes (Ph.D. Dissertation)**, Curtin University of Technology, (1995).
- Iqbal Ahmad et al, “**Relationship between Self – Esteem an Academic Achievements of Students: A Case of Government Secondary Schools in District Swabi, KPK, Pakistan.**” International J. Soc. Sci. & Education,(2013). 3(2): 361 – 369.
- Johnson, David W., **Reaching out: Interpersonal effectiveness and self-actualization**, (Boston: Pearson Education,2003). 295.

- Lefcourt, Herberge M, **Research with The Locos of Control Construct**, New York: Academic Press,(1981).
- Lowenstein, V., and J.M. Rinehart (eds.), “**Psychosocial factors related to health maintenance behaviors of pregnant woman.**” In Sydney D. Krampit. (ed.), *Reading for Nursing Research*,(1981). St.Louis: C.V.Mosby, 246 -258.
- Leary, T., **An interpersonal diagnosis of personality**, New York : Ronald Press Company,(1957).
- Muhlenkamp, A.F., and N.A. Broerman (ads.), “**Health beliefs, health value and positive health behavior.**”, *Western Journal of Nursing Research*,(1988). 10 (October): 637 – 646.
- Mussen, P. H., Conger, J. J., and Kagan J., **Child development and personality**. New York: Harper and Row, (1969). 250.
- Peck R.F. & R.J., **Harighurst, The Psychology of Character Development**, (New York: Wiley, 1960), 79-80.
- Platt, J.J., and R. Eisenman (ads.), “**Internal – external locus control of reinforcement, time perspective, adjustment, and anxiety.**” *Journal of General Psychology*,(1968). 79: 121 – 128.
- Rawnsley, D.G., **Associations between classroom learning environments, Teacher interpersonal behavior and student outcomes in secondary mathematics classrooms. (Ph.D. Dissertation)**, Curtin University of Technology,(1997).
- Rotter, J.B. (eds.), “**Generalized expectancies for internalversus external control of reinforcement.**” *Psychological Monographs: General and Applied*, (1966). 80 (Whole): 1 – 25.
- Robinson, J.P., and P.R., **Shaver (eds.), Measures of Social Psychological Attitudes**. 6 ed, Michigan: University of Michigan,(1980).
- Strickland, B.R, **Internal – External Control of Reinforcement, Personality Variables and Social and Behavior**, New York: John Wiley and Sons,(1977).

- Strickland, B.R. (eds.), “**Internal – external expectancies and health related behaviors.**”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*,(1978). 6 (December): 1192 – 1211.
- Skinner,H.A.,Steinhauer P.D., Santa-Barbara J., **Family Assessment Measure-III Canada.** Multi-Health System Inc,(1995). 1.
- Schultz, William C, **FIRO : A three diminution theory of Interpersonal Behavior**, New York : Rinihart,(1966), 59.
- Sullivan, G.C., “**Evaluating Antonovsky’s Salutogenic Model for Its Adaptability to Nursing.**”, *Journal of Advanced Nursing*,(1989). 14, 336 – 342.
- Sullivan, G.C., **Toward clarification of convergent concept: sense of coherence, will to meaning, locus of control, learned helplessness and hardiness**, *Journal of Advanced Nursing*,(1993). 18(11), 1772 1778.
- Shobhna Joshi and Rekha Srivastava, (2009), **Self – esteem and Academic Achievement of Adolescents**, [Online]. แหล่งที่มา: http://medind.nic.in/jak/t09/s1/jakt09s1_p33.pdf[May 15,2018].
- Telli, S, Den Brok, P. & Cakiroglu, **Teacher-student interpersonal Behavior in Secondary Science Classes in Turkey.** *Journal of Classroom Interaction*,(2007-2008). 42 (2). 31-40.
- Van Amelsvoort, J., **Perspective on instruction, motivation, and self regulation** **Doctoral dissertation**, Radboud University,(1999).
- Wallston, B.A., and K.A. Wallston, “**Locus of control and health: review of the literature.**” *Health Education Monographs*,(1978). 6 (Spring): 107 – 151.
- Wei, M., Den Brok, P. & Zhou, Y., **Teacher interpersonal behavior and student achievement in English as a Foreign Language Classrooms in China.** *Learning Environment Research*,(2009). 12, 157-174.
- Wubbels,Th, & Levy, J., **A comparison of interpersonal behavior of Dutch and American Teachers**, *International Journal of Intercultural Relations*,(1991). 15, 1 – 18.
- Wilma Vialle et al. n.d, **The relationship between self – esteem and academic academics achievement in high ability students: Evidence from the Wollongong Youth Study** [Online]. แหล่งที่มา:

<http://www.acceptandchange.com/wp-content/uploads/2011/08/vialle-heaven-ciarrochi-2005-jagu-relat-between-self-esteem-and-acad-achieve.pdf>[May 18,2018].

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่น ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจงแบบสอบถาม

๑. แบบสอบถามชุดนี้จะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีอิทธิพลกับแรงจูงใจ จำนวน ๖ ข้อ

ส่วนที่ ๒.แบบสอบถามความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๖๐ ข้อ

ส่วนที่ ๓. แบบสอบถามการความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ จำนวน ๔๐ ข้อ

๒. การตอบแบบสอบถามชุดนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อนักเรียน แต่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการกำหนดอนาคตของตนเอง

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ถูก ลงใน () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

๑. เพศ

() ชาย () หญิง

๒. อายุ.....ปี

๓. กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่.....

๔. เกรดเฉลี่ยของท่านในภาคการศึกษาที่ผ่านมา

() ต่ำกว่า ๒.๐๐ () ๒.๐๐-๓.๐๐ () สูงกว่า ๓.๐๐

๕. รายได้ของครอบครัวโดยประมาณต่อเดือน

() น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๕,๐๐๐ บาท () ๕,๐๐๑- ๑๐,๐๐๐ บาท

() ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท () มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท

๖. สถานภาพของบิดามารดา

() อยู่ร่วมกัน () แยกกันอยู่ () หย่าร้าง () หม้าย

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง

คำชี้แจง ๑. ในการตอบแบบสอบถาม โปรดทำเครื่องหมาย ถูก ในช่อง () ในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

๒. ข้อความต่อไปนี้เป็นการถามถึงการมองชีวิตในแง่มุมต่างๆของท่าน โดยในแต่ละข้อคำถามจะมีตัวเลขให้ท่านเลือกตอบ

- ๑ หมายถึง น้อยที่สุด
- ๒ หมายถึง น้อย
- ๓ หมายถึง ปานกลาง
- ๔ หมายถึง มาก
- ๕ หมายถึง มากที่สุด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด ๑	น้อย ๒	ปานกลาง ๓	มาก ๔	มากที่สุด ๕
การเห็นคุณค่าในตัวเอง					
๑. ข้าพเจ้าชอบทำความรู้จักเพื่อนใหม่ๆ					
๒. ข้าพเจ้าเลือกทำงานที่ยากที่สุดเพื่อทดสอบความสามารถของตัวเอง					
๓. ข้าพเจ้าชอบเปลี่ยนแปลงให้ตนเองดูดี					
๔. ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจในตนเอง					
๕. ข้าพเจ้าพูดคุยกับคนที่ไม่รู้จักได้อย่างคุ้นเคย					
๖. ข้าพเจ้ามักรู้สึกเศร้าบ่อยๆ					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด ๑	น้อย ๒	ปาน กลาง ๓	มาก ๔	มาก ที่สุด ๕
การเห็นคุณค่าในตัวเอง (ต่อ)					
๗. เมื่อข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งใดผิดก็จะไม่รับฟัง เหตุผลใดๆ อีก					
๘. ข้าพเจ้าไม่ชอบให้ใครมาตำหนิ					
๙. ข้าพเจ้าสามารถบังคับให้ผู้อื่นทำตามที่ คำสั่งของข้าพเจ้า					
๑๐. เมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้ามักควบคุม อารมณ์ไม่ได้					
ความเชื่ออำนาจภายในตน					
๑. ข้าพเจ้าเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวข้าพเจ้า เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง					
๒. ถ้าข้าพเจ้าใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ จะ สามารถทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้					
๓. ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสามารถเลือกวิถีชีวิตของ ตนเองได้					
๔. ความสำเร็จในชีวิตเป็นผลมาจากการ กระทำของข้าพเจ้าเอง					
๕. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการที่คนอื่นทำอะไรแล้วได้ ดี เกิดจากการที่เขาดวงดี					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
ความเชื่ออำนาจภายในตน (ต่อ)					
๖. ข้าพเจ้าเชื่อว่าเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นในชีวิต เป็นผลจากกรรมเก่าในชาติก่อน					
๗. ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสามารถลิขิตสิ่งที่จะ เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองได้					
๘. ข้าพเจ้าเป็นคนโชคดี					
๙. ข้าพเจ้ารู้สึกกว่าชีวิตผู้อื่นดีกว่าตนเอง เพราะ บุคคลนั้นโชคดี					
๑๐. ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะ วางแผนล่วงหน้า เพราะ หลายสิ่งขึ้นอยู่กับ โชคชะตา					
ความเข้มแข็งในการมองโลก					
๑. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่มีความหมาย					
๒. เมื่อเผชิญความยากลำบาก ข้าพเจ้ามักจะ ลี้กเลี้ยว					
๓. ข้าพเจ้ามีบุคคลที่สามารถไว้วางใจได้					
๔. ข้าพเจ้าสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
ความเข้มแข็งในการมองโลก (ต่อ)					
๕. ข้าพเจ้ากลัวการเปลี่ยนแปลงในอนาคต					
๖. ข้าพเจ้ารู้สึกดีเมื่อนึกถึงเรื่องราวในชีวิต ของตนเอง					
๗. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกที่ชีวิตไม่ยุติธรรม					
๘. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สนใจเมื่อเพื่อนชักชวนให้ หนีเรียน					
๙. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าบุคคลอื่น ไม่เข้าใจที่ ข้าพเจ้าพูด					
๑๐. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง					
สัมพันธภาพภายในครอบครัว					
๑. ข้าพเจ้าทำตามหน้าที่ ที่รับผิดชอบใน ครอบครัว					
๒. ครอบครัวของข้าพเจ้า แบ่งหน้าที่กันตาม ความเหมาะสม					
๓. ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้า ต่าง รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
๔. สมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้า พุดคุยกัน อย่างชัดเจน ไม่อ้อมค้อม					
๕. ข้าพเจ้าสามารถระบายความไม่สบายใจให้ คนในครอบครัวฟังได้					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
สัมพันธภาพภายในครอบครัว (ต่อ)					
๖. ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าสนิทสนม กัน					
๗. ทุกคนในครอบครัวสนับสนุนงานที่ข้าพเจ้า ทำ					
๘. เมื่อมีปัญหาทุกคนในครอบครัวของ ข้าพเจ้าจะช่วยกันแก้ปัญหา					
๙. ครอบครัวของข้าพเจ้า อยู่แบบต่างคนต่าง อยู่					
๑๐. ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าต้องทำ ตามกฎหมายที่ตกลงกันไว้					
สัมพันธภาพของครูกับนักเรียน					
๑. ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนขณะครูสอน					
๒. ข้าพเจ้าให้ความเคารพครู					
๓. ข้าพเจ้าส่งงานตามกำหนด					
๔. ข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎระเบียบ					
๕. ข้าพเจ้าเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู					
๖. ข้าพเจ้าซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน					
๗. ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับครู					
๘. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจเมื่อถูกครูตักเตือน					
๙. ข้าพเจ้ามีโอกาสแสดงความคิดเห็นกับครู					
๑๐. ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือ เมื่อครูให้ทำ					

กิจกรรม					
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด ๑	น้อย ๒	ปาน กลาง ๓	มาก ๔	มาก ที่สุด ๕
สัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน					
๑. ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาเรื่องเรียนกับเพื่อน ได้					
๒. ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่เข้าใจ บทเรียน					
๓. ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนใน เรื่องเรียน					
๔. ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนร่วมกับเพื่อนในห้อง					
๕. เมื่อเพื่อนเกิดปัญหาด้านการเรียน ข้าพเจ้า คอยให้กำลังใจ					
๖. ข้าพเจ้าทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนได้					
๗. ข้าพเจ้าไม่พอใจ เมื่อเพื่อนแสดงความ คิดเห็นที่แตกต่างจากตน					
๘. ข้าพเจ้าชอบทำงานตามลำพัง					
๙. ข้าพเจ้าตำหนิเมื่อเพื่อนทำงานผิดพลาด					
๑๐. ข้าพเจ้าเคารพในความคิดเห็นของเพื่อน ในการทำงานกลุ่ม					

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลัก

อิทธิบาท ๔

คำชี้แจง ๑. ในการตอบแบบสอบถาม โปรดทำเครื่องหมาย ถูก ในช่อง () ในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

๒. ข้อความต่อไปนี้เป็นคำถามถึงการมองชีวิตในแง่มุมต่างๆของท่าน โดยในแต่ละข้อคำถามจะมีตัวเลขให้ท่านเลือกตอบ

๑ หมายถึง น้อยที่สุด

๒ หมายถึง น้อย

๓ หมายถึง ปานกลาง

๔ หมายถึง มาก

๕ หมายถึง มากที่สุด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ)					
๑. ข้าพเจ้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ					
๒. ข้าพเจ้ายินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
๓. ข้าพเจ้าพัฒนาตนเองอยู่เสมอ					
๔. ข้าพเจ้ามีความสุข แม้จะเผชิญสิ่งที่ยากลำบาก					
๕. ข้าพเจ้าทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ					
๖. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งโดยไม่หวังผลตอบแทน					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) (ต่อ)					
๗. ข้าพเจ้ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น					
๘. ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสุด ความสามารถ					
๙. ข้าพเจ้ามีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ					
๑๐. หากเกิดปัญหา ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแก้ไข ปัญหา					
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร)					
๑. ข้าพเจ้ามีความขยัน บากบั่น ไม่เกียจคร้าน					
๒. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งด้วยความเพียร แม้จะมี อุปสรรค					
๓. ข้าพเจ้าหมั่นฝึกฝนวิชาที่ไม่ถนัด					
๔. ข้าพเจ้าฝึกฝนตนเอง ให้เกิดความชำนาญ					
๕. ข้าพเจ้ามีความหมั่นเพียรที่จะหา ประสบการณ์ใหม่ๆ					
๖. ข้าพเจ้าไม่ท้อถอย แม้จะเจอภาวะกดดัน					
๗. ข้าพเจ้าปฏิบัติสิ่งที่ทำอย่างสม่ำเสมอ จนกว่าสิ่งนั้นจะสำเร็จ					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร) (ต่อ)					
๘. ข้าพเจ้ามีจิตใจจดจ่อ ไม่ออกแวก					
๙. ข้าพเจ้าแนะนำผู้อื่นให้เห็นความสำคัญ ของสิ่งที่ทำ					
๑๐. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งทันทีที่ได้รับมอบหมาย					
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ)					
๑. ข้าพเจ้ารับผิดชอบในสิ่งที่ทำ					
๒. ข้าพเจ้าสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดย ไม่เกิดการขัดแย้ง					
๓. ข้าพเจ้าจดจ่อกับสิ่งที่ทำ					
๔. ข้าพเจ้าเป็นมิตรกับผู้อื่น					
๕. ข้าพเจ้าเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ					
๖. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแก้ไข หากตนเอง ผิดพลาด					
๗. ข้าพเจ้าใส่ใจ ใฝ่รู้ในสิ่งที่ทำ					
๘. ข้าพเจ้ามีจิตใจแน่วแน่ มั่นคง ในสิ่งที่ทำ					
๙. ข้าพเจ้าใส่ใจในสิ่งที่ทำ ไม่ทำแบบฉาบฉวย					
๑๐. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งได้สำเร็จตามเป้าหมาย					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับแรงจูงใจ				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังสา (ความคิดค้น)					
๑. ข้าพเจ้าตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำ เสมอ					
๒. ข้าพเจ้าคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วย เหตุผล					
๓. ข้าพเจ้านำประสบการณ์ในอดีต มา ปรับปรุงอนาคต					
๔. ข้าพเจ้าทำความเข้าใจในสิ่งที่ทำ ก่อนที่จะ ลงมือปฏิบัติ					
๕. ข้าพเจ้าชอบหาประสบการณ์ใหม่ๆ					
๖. ข้าพเจ้าพิจารณาข้อดี - ข้อเสียในตนเอง					
๗. ข้าพเจ้านำประสบการณ์ใหม่ๆมาปรับใช้ใน ชีวิต					
๘. ข้าพเจ้าพิจารณาในทุกสิ่งที่ทำ					
๙. ข้าพเจ้าทบทวนในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ในชีวิต					
๑๐. ข้าพเจ้ารับฟังคำแนะนำของผู้อื่น					

ภาคผนวก ก.

การประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิจัย (การตรวจคุณภาพของเครื่องมือและการหาค่า IOC) (Index of item objective congruence)

เรื่อง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นใน เขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และ ๒. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน ความเข้มแข็งในการมองโลก สัมพันธภาพภายในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลด้านคุณลักษณะประชากร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีอิทธิพลกับแรงจูงใจ จำนวน ๖ ข้อ

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๖๐ ข้อ

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามการความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีตามหลักอิทธิบาท ๔ จำนวน ๔๐ ข้อ

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเอง

คำชี้แจง ๑. ในการตอบแบบสอบถาม โปรดทำเครื่องหมาย ถูก ในช่อง () ในช่องที่ตรงกับ
ความเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๒. ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของ
ผู้เชี่ยวชาญกำหนดเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

- +๑ หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือใช้ได้
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือต้องปรับปรุง
- ๑ หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือต้องตัดทิ้ง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
การเห็นคุณค่าในตัวเอง							
๑. ข้าพเจ้าชอบทำความรู้จักเพื่อนใหม่ๆ	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. ข้าพเจ้าเลือกทำงานที่ยากที่สุดเพื่อ ทดสอบความสามารถของตัวเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้าชอบเปลี่ยนแปลงให้ตนเองดูดี	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจในตนเอง	๑	๑	๑	๑	๐	๐.๘๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้าพูดคุยกับคนที่ไม่รู้จักได้อย่าง คุ้นเคย	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้ามักรู้สึกเศร้าบ่อยๆ	๑	๑	๑	๑	๐	๐.๘๐	ใช้ได้
๗. เมื่อข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งใดผิดก็จะไม่รับฟัง เหตุผลใดๆ อีก	๐	๑	๑	๑	๐	๐.๖๐	ใช้ได้
๘. ข้าพเจ้าไม่ชอบให้ใครมาตำหนิ	๐	๑	๑	๑	๐	๐.๖๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
การเห็นคุณค่าในตัวเอง (ต่อ)							
๙. ข้าพเจ้าสามารถบังคับให้ผู้อื่นทำตามที่ คำสั่งของข้าพเจ้า	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐. เมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้ามักควบคุม อารมณ์ไม่ได้	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ความเชื่ออำนาจภายในตน							
๑. ข้าพเจ้าเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวข้าพเจ้า เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ถ้าข้าพเจ้าใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ จะ สามารถทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้านับใจว่าสามารถเลือกวิถีชีวิตของ ตนเองได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ความสำเร็จในชีวิตเป็นผลมาจากการ กระทำของข้าพเจ้าเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการที่คนอื่นทำอะไรแล้วได้ ดี เกิดจากการที่เขาดวงดี	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้าเชื่อว่าเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นในชีวิต เป็นผลจากกรรมเก่าในชาติก่อน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้านับใจว่าสามารถลิขิตสิ่งที่จะ เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
ความเชื่ออำนาจภายในตน (ต่อ)							
๘. ข้าพเจ้าเป็นคนโชคดี	๑	๐	๑	๑	๐	๐.๖๐	ใช้ได้
๙. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณชีวิตผู้อื่นดีกว่าตนเอง เพราะ บุคคลนั้นโชคดี	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐. ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะ วางแผนล่วงหน้า เพราะ หลายสิ่งขึ้นอยู่กับ โชคชะตา	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ความเข้มแข็งในการมองโลก							
๑. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าคุณสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่มีความหมาย	๐	๑	๑	๑	๐	๐.๖๐	ใช้ได้
๒. เมื่อเผชิญความยากลำบาก ข้าพเจ้ามักจะ ลี้กเลียง	๐	๑	๑	๑	๐	๐.๖๐	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้ามีบุคคลที่สามารถไว้วางใจได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้าสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้ากลัวการเปลี่ยนแปลงในอนาคต	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้ารู้สึกดีเมื่อนึกถึงเรื่องราวในชีวิต ของตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าคุณชีวิตไม่ยุติธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
ความเข้มแข็งในการมองโลก (ต่อ)							
๘. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สนใจเมื่อเพื่อนชักชวนให้ หนีเรียน	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๙. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าบุคคลอื่น ไม่เข้าใจที่ ข้าพเจ้าพูด	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
สัมพันธภาพภายในครอบครัว							
๑. ข้าพเจ้าทำตามหน้าที่ ที่รับผิดชอบใน ครอบครัว	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ครอบครัวของข้าพเจ้า แบ่งหน้าที่กันตาม ความเหมาะสม	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๓. ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้า ต่าง รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๔. สมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้า พูดคุยกัน อย่างชัดเจน ไม่อ้อมค้อม	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้าสามารถระบายความไม่สบายใจให้ คนในครอบครัวฟังได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖. ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าสนิทสนม กัน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ทุกคนในครอบครัวสนับสนุนงานที่ข้าพเจ้า ทำ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘. เมื่อมีปัญหาทุกคนในครอบครัวของ ข้าพเจ้าจะช่วยกันแก้ปัญหา	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
สัมพันธภาพภายในครอบครัว (ต่อ)							
๙. ครอบครัวของข้าพเจ้า อยู่แบบต่างคนต่าง อยู่	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐. ทุกคนในครอบครัวของข้าพเจ้าต้องทำ ตามกฎที่ตกลงกันได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
สัมพันธภาพของครูกับนักเรียน							
๑. ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนขณะครูสอน	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๒. ข้าพเจ้าให้ความเคารพครู	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้าส่งงานตามกำหนด	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้าปฏิบัติตามกฎระเบียบ	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้าเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้าซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาส่วนตัวกับครู	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจเมื่อถูกครูตักเตือน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙. ข้าพเจ้ามีโอกาสดแสดงความคิดเห็นกับครู	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐. ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือ เมื่อครูให้ทำ กิจกรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
สัมพันธภาพของเพื่อนกับเพื่อน							
๑. ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาเรื่องเรียนกับเพื่อน ได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่เข้าใจ บทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนใน เรื่องเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนร่วมกับเพื่อนในห้อง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. เมื่อเพื่อนเกิดปัญหาด้านการเรียน ข้าพเจ้า คอยให้กำลังใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้าทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนได้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้าไม่พอใจ เมื่อเพื่อนแสดง ความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘. ข้าพเจ้าชอบทำงานตามลำพัง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙. ข้าพเจ้าตำหนิเมื่อเพื่อนทำงานผิดพลาด	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐. ข้าพเจ้าเคารพในความคิดเห็นของเพื่อน ในการทำงานกลุ่ม	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนดอนาคตชีวิตตนเองตามหลัก

อิทธิบาท ๔

คำชี้แจง ๑. ในการตอบแบบสอบถาม โปรดทำเครื่องหมาย ถูก ในช่อง () ในช่องที่ตรงกับ

ความเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๒. ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญกำหนดเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

+๑ หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือใช้ได้

๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือต้องปรับปรุง

-๑ หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือต้องตัดทิ้ง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ)							
๑. ข้าพเจ้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ข้าพเจ้ายินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้าพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้ามีความสุข แม้จะเผชิญสิ่งที่ยาก ลำบาก	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้าทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสุด ความสามารถ	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งโดยไม่หวังผลตอบแทน	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๘. ข้าพเจ้ายินดีช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสุด ความสามารถ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านฉันทะ (ความพอใจ) (ต่อ)							
๙. ข้าพเจ้ามีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐. หากเกิดปัญหา ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแก้ไข ปัญหา	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิริยะ (ความเพียร)							
๑. ข้าพเจ้ามีความขยัน บากบั่น ไม่เกียจคร้าน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งด้วยความเพียร แม้จะมี อุปสรรค	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้าหมั่นฝึกฝนวิชาที่ไม่ถนัด	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้าฝึกฝนตนเอง ให้เกิดความชำนาญ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้ามีความหมั่นเพียรที่จะหา ประสบการณ์ใหม่ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้าไม่ท้อถอย แม้จะเจอภาวะกดดัน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้าปฏิบัติสิ่งที่ทำอย่างสม่ำเสมอ จนกว่าสิ่งนั้นจะสำเร็จ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘. ข้าพเจ้ามีจิตใจจดจ่อ ไม่วอกแวก	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๙. ข้าพเจ้าแนะนำผู้อื่นให้เห็นความสำคัญ ของสิ่งที่ทำ	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๑๐. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งทันทีที่ได้รับมอบหมาย	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านจิตตะ (ความใส่ใจ)							
๑. ข้าพเจ้ารับผิดชอบในสิ่งที่ทำ	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. ข้าพเจ้าสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดย ไม่เกิดการขัดแย้ง	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖	ใช้ได้
๓. ข้าพเจ้าจดจ่อกับสิ่งที่ทำ	๑	๑	๑	๑	๐	๐.๘๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้าเป็นมิตรกับผู้อื่น	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้าเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแก้ไข หากตนเอง ผิดพลาด	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้าใส่ใจ ใฝ่รู้ในสิ่งที่ทำ	-๑	๑	๑	๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๘. ข้าพเจ้ามีจิตใจแน่วแน่ มั่นคง ในสิ่งที่ทำ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙. ข้าพเจ้าใส่ใจในสิ่งที่ทำ ไม่ทำแบบฉาบฉวย	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐. ข้าพเจ้าทำทุกสิ่งได้สำเร็จตามเป้าหมาย	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังสา (ความคิดค้น)							
๑. ข้าพเจ้าตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำ เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ข้าพเจ้าคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วย เหตุผล	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการกำหนด อนาคตชีวิตตนเองของวัยรุ่นในเขต อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ						
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการกำหนดอนาคตชีวิตด้านวิมังกสา (ความคิดค้น) (ต่อ)							
๓. ข้าพเจ้านำประสบการณ์ในอดีต มา ปรับปรุงอนาคต	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ข้าพเจ้าทำความเข้าใจในสิ่งที่ทำ ก่อนที่จะ ลงมือปฏิบัติ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๕. ข้าพเจ้าชอบหาประสบการณ์ใหม่ๆ	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๖. ข้าพเจ้าพิจารณาข้อดี - ข้อเสียในตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ข้าพเจ้านำประสบการณ์ใหม่ๆมาปรับใช้ใน ชีวิต	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๘. ข้าพเจ้าพิจารณาในทุกสิ่งที่ทำ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙. ข้าพเจ้าทบทวนในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ในชีวิต	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐. ข้าพเจ้ารับฟังคำแนะนำของผู้อื่น	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
2	6	2.89	.374	.153	2.49	3.28	2	3
2	5	3.11	.254	.113	2.79	3.42	3	3
2	5	2.93	.357	.160	2.48	3.37	2	3
2	9	3.15	.184	.061	3.01	3.29	3	3
2	12	2.92	.287	.083	2.74	3.11	3	4
3	13	3.04	.377	.105	2.81	3.27	2	4
3	14	3.07	.276	.074	2.91	3.23	3	3
3	30	3.17	.183	.033	3.10	3.24	3	4
3	22	3.19	.243	.052	3.09	3.30	3	4
3	22	3.24	.380	.081	3.07	3.41	2	4

3	3	3.16	.532	.307	1.84	4.48	3	4
3	22	3.35	.325	.069	3.20	3.49	2	4
3	23	3.39	.142	.030	3.33	3.45	3	4
3	21	3.21	.294	.064	3.08	3.35	3	4
3	17	3.46	.180	.044	3.37	3.55	3	4
4	3	3.52	.201	.116	3.02	4.02	3	4
4	5	3.70	.362	.162	3.25	4.15	3	4
4	2	3.87	.325	.230	.95	6.79	4	4
4	2	3.65	.127	.090	2.51	4.79	4	4
4	1	3.83	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
2	1	3.13	3	3
น้อย	2	3.28	.170	.120	1.76	4.80	3	3
2	1	3.21	3	3
2	5	2.67	.371	.166	2.21	3.13	2	3
2	5	2.84	.248	.111	2.54	3.15	3	3
2	10	2.90	.244	.077	2.73	3.07	3	4
3	17	3.37	.344	.084	3.20	3.55	3	4
3	16	3.19	.218	.055	3.07	3.31	3	3
3	11	3.15	.114	.034	3.07	3.23	3	3
3	25	3.22	.229	.046	3.12	3.31	3	4
3	16	3.11	.374	.094	2.91	3.31	2	3

ปานกลาง	25	3.14	.229	.046	3.04	3.23	3	4
3	18	3.16	.265	.062	3.02	3.29	3	4
3	21	3.18	.429	.094	2.98	3.38	2	4
3	16	3.49	.360	.090	3.30	3.68	3	4
3	16	3.50	.166	.042	3.41	3.59	3	4
4	7	3.36	.122	.046	3.25	3.48	3	4
4	12	3.26	.197	.057	3.13	3.38	3	4
4	3	3.66	.119	.069	3.36	3.95	4	4
4	6	3.42	.000	.000	3.42	3.42	3	3
4	2	3.64	.106	.075	2.68	4.59	4	4
มาก	1	3.83	4	4
4	1	3.54	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
2	1	1.87	2	2
2	7	2.60	.232	.088	2.38	2.81	2	3
2	1	2.77	3	3
2	10	2.94	.407	.129	2.64	3.23	2	3
2	2	3.09	.431	.305	-.78	6.97	3	3
3	7	3.19	.170	.064	3.03	3.34	3	4
3	14	2.96	.204	.054	2.84	3.08	3	3
3	16	3.14	.322	.081	2.97	3.31	3	4
3	22	3.16	.123	.026	3.10	3.21	3	3
3	19	3.07	.255	.059	2.94	3.19	3	3

ปานกลาง	26	3.28	.250	.049	3.18	3.38	3	4
3	25	3.35	.159	.032	3.28	3.41	3	4
3	26	3.38	.297	.058	3.26	3.50	3	4
3	18	3.37	.225	.053	3.26	3.48	3	4
3	10	3.48	.160	.050	3.37	3.60	3	4
4	5	3.19	.375	.168	2.72	3.66	3	4
4	15	3.48	.358	.092	3.28	3.67	3	4
4	6	3.42	.000	.000	3.42	3.42	3	3
4	5	3.37	.163	.073	3.17	3.57	3	4
4	1	3.83	4	4
มาก	1	3.54	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
2	1	2.79	3	3
2	2	2.71	.000	.000	2.71	2.71	3	3
2	3	2.97	.000	.000	2.97	2.97	3	3
น้อย	4	2.86	.064	.032	2.75	2.96	3	3
2	2	2.81	.000	.000	2.81	2.81	3	3
2	3	3.06	.185	.107	2.60	3.52	3	3
2	1	2.66	3	3
3	4	2.49	.105	.052	2.33	2.66	2	3
3	7	2.75	.016	.006	2.73	2.76	3	3
3	6	3.10	.177	.072	2.91	3.29	3	3
3	18	3.11	.446	.105	2.89	3.34	2	4

3	7	2.83	.473	.179	2.39	3.26	2	3
ปาน กลาง	6	3.03	.105	.043	2.92	3.13	3	3
3	19	3.21	.193	.044	3.11	3.30	3	4
3	21	3.31	.155	.034	3.24	3.38	3	4
3	20	3.34	.216	.048	3.24	3.44	3	4
3	7	3.28	.287	.108	3.01	3.55	3	4
4	16	3.21	.262	.066	3.07	3.35	3	4
4	19	3.32	.243	.056	3.21	3.44	3	4
4	7	3.27	.266	.101	3.03	3.52	3	4
4	18	3.42	.177	.042	3.33	3.51	3	4
4	18	3.46	.162	.038	3.38	3.54	3	4
มาก	4	3.47	.066	.033	3.37	3.58	3	4
4	9	3.45	.101	.034	3.37	3.53	3	4
4	2	3.34	.000	.000	3.34	3.34	3	3
4	8	3.70	.330	.117	3.43	3.98	3	4
4	4	2.89	.010	.005	2.88	2.91	3	3

5	1	3.11	3	3
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1	1	1.87	2	2
น้อย	1	2.32	2	2
2	5	2.77	.100	.045	2.65	2.90	3	3
2	4	2.88	.279	.140	2.43	3.32	3	3
3	13	2.84	.275	.076	2.68	3.01	2	3
3	9	2.77	.241	.080	2.58	2.95	2	3
3	6	2.98	.324	.132	2.64	3.32	3	4
3	14	3.10	.196	.052	2.99	3.22	3	3

3	15	3.03	.189	.049	2.92	3.13	3	3
ปานกลาง	27	3.21	.254	.049	3.11	3.31	3	3
3	14	3.20	.205	.055	3.08	3.31	3	3
3	42	3.29	.168	.026	3.24	3.34	3	4
3	13	3.23	.103	.029	3.17	3.30	3	3
3	17	3.42	.158	.038	3.34	3.50	3	4
4	13	3.48	.194	.054	3.36	3.60	3	4
4	7	3.47	.135	.051	3.34	3.59	3	4
4	12	3.71	.268	.077	3.54	3.88	3	4
4	1	3.05	3	3
4	4	3.47	.174	.087	3.19	3.75	3	4
มาก	6	3.64	.015	.006	3.62	3.66	4	4
4	1	3.66	4	4
4	5	3.63	.033	.015	3.59	3.67	4	4
4	2	3.25	.049	.035	2.80	3.69	3	3
5	3	3.25	.006	.003	3.24	3.27	3	3

5	2	3.17	.028	.020	2.92	3.42	3	3
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
2	1	1.87	2	2
2	2	2.80	.000	.000	2.80	2.80	3	3
2	4	2.96	.287	.143	2.50	3.41	3	3
2	5	2.53	.124	.055	2.38	2.68	2	3
3	11	2.90	.393	.119	2.64	3.17	2	3
3	14	2.87	.248	.066	2.72	3.01	2	3
3	5	3.16	.298	.133	2.79	3.53	3	4
3	19	3.04	.220	.050	2.94	3.15	3	3

3	16	3.16	.200	.050	3.06	3.27	3	3
ปาน กลาง	30	3.17	.177	.032	3.10	3.23	3	4
3	31	3.20	.135	.024	3.15	3.25	3	3
3	22	3.51	.294	.063	3.38	3.64	3	4
3	30	3.46	.148	.027	3.40	3.51	3	4
3	14	3.44	.199	.053	3.33	3.56	3	4
4	11	3.38	.265	.080	3.20	3.56	3	4
4	6	3.66	.055	.022	3.60	3.71	4	4
4	9	3.39	.192	.064	3.24	3.54	3	4
4	2	3.49	.247	.175	1.26	5.71	3	4
4	3	3.25	.006	.003	3.24	3.27	3	3
5	2	3.69	.014	.010	3.56	3.82	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1	2	2.09	.318	.225	-.76	4.95	2	2
2	6	2.65	.199	.081	2.44	2.86	2	3
2	1	2.65	3	3
3	3	2.44	.000	.000	2.44	2.44	2	2
3	1	2.78	3	3
3	2	3.27	.000	.000	3.27	3.27	3	3
3	11	2.85	.127	.038	2.77	2.94	3	3
ปาน กลาง	13	2.83	.135	.037	2.75	2.91	3	3
3	11	3.20	.192	.058	3.07	3.33	3	3
3	6	3.08	.138	.056	2.93	3.22	3	3

3	22	3.21	.240	.051	3.11	3.32	3	4
3	15	3.24	.143	.037	3.17	3.32	3	3
4	28	3.33	.165	.031	3.26	3.39	3	4
4	21	3.29	.170	.037	3.22	3.37	3	4
4	17	3.17	.205	.050	3.06	3.28	3	4
4	25	3.29	.188	.038	3.21	3.37	3	4
4	17	3.35	.303	.073	3.19	3.50	3	4
၅၇၇	9	3.43	.182	.061	3.29	3.57	3	4
4	6	3.51	.197	.080	3.30	3.71	3	4
4	2	3.69	.064	.045	3.11	4.26	4	4
4	2	3.42	.021	.015	3.22	3.61	3	3
5	2	3.65	.247	.175	1.43	5.88	3	4
5	7	3.67	.018	.007	3.65	3.68	4	4
5	7	3.82	.255	.096	3.59	4.06	4	4
5	1	3.53	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1	1	1.87	2	2
น้อย	1	2.32	2	2
2	7	2.94	.174	.066	2.78	3.10	3	3
3	3	2.44	.000	.000	2.44	2.44	2	2
3	10	2.79	.082	.026	2.73	2.84	3	3
3	11	3.04	.250	.075	2.88	3.21	3	3
3	5	2.98	.181	.081	2.75	3.20	3	3
3	12	2.96	.162	.047	2.86	3.07	3	3
ปาน กลาง	24	2.95	.251	.051	2.85	3.06	2	3
3	27	3.24	.178	.034	3.16	3.31	3	4

3	25	3.21	.185	.037	3.13	3.28	3	3
3	10	3.31	.167	.053	3.19	3.43	3	3
3	8	3.36	.054	.019	3.31	3.41	3	3
4	16	3.37	.182	.046	3.27	3.46	3	4
4	23	3.36	.177	.037	3.28	3.43	3	4
4	12	3.42	.059	.017	3.38	3.46	3	4
4	7	3.58	.217	.082	3.38	3.78	3	4
4	17	3.59	.083	.020	3.55	3.64	3	4
၅	၁၂	3.51	.144	.041	3.42	3.60	3	4
4	1	3.73	4	4
4	1	3.16	3	3
4	1	3.53	4	4
5	3	4.09	.006	.003	4.08	4.11	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น้อยที่สุด	1	1.87	2	2
2	1	2.32	2	2
3	3	2.44	.000	.000	2.44	2.44	2	2
3	2	2.79	.035	.025	2.47	3.10	3	3
3	8	2.74	.294	.104	2.50	2.99	2	3
3	10	2.96	.232	.073	2.80	3.13	3	3
3	10	2.91	.205	.065	2.76	3.05	3	3
ปาน กลาง	20	3.02	.164	.037	2.94	3.10	3	3
3	14	3.25	.235	.063	3.12	3.39	3	4
3	12	3.13	.213	.062	3.00	3.27	3	3

3	11	3.03	.199	.060	2.90	3.17	3	3
3	24	3.15	.127	.026	3.10	3.21	3	3
4	16	3.31	.135	.034	3.23	3.38	3	3
4	15	3.29	.284	.073	3.13	3.45	3	4
4	7	3.36	.151	.057	3.22	3.50	3	4
4	10	3.35	.182	.058	3.22	3.48	3	4
4	16	3.34	.184	.046	3.24	3.44	3	4
၂၇၇	23	3.52	.149	.031	3.46	3.59	3	4
4	3	3.41	.000	.000	3.41	3.41	3	3
4	5	3.68	.023	.010	3.65	3.71	4	4
4	4	3.47	.035	.017	3.41	3.52	3	4
4	7	3.52	.184	.069	3.35	3.69	3	4
5	6	3.44	.147	.060	3.28	3.59	3	4
5	5	3.52	.166	.074	3.32	3.73	3	4
5	4	3.95	.282	.141	3.50	4.40	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

Descriptives

แรงจูงใจ

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1	1	1.87	2	2
2	3	2.47	.012	.007	2.44	2.50	2	2
2	2	2.62	.424	.300	-1.19	6.43	2	3
2	3	2.44	.000	.000	2.44	2.44	2	2
3	2	3.17	.028	.020	2.92	3.42	3	3
3	6	3.04	.245	.100	2.79	3.30	3	3
3	3	2.80	.023	.013	2.74	2.85	3	3
3	7	2.83	.090	.034	2.74	2.91	3	3
3	17	2.87	.120	.029	2.81	2.93	3	3

ปานกลาง	13	2.92	.178	.049	2.81	3.03	3	3
3	7	2.99	.236	.089	2.77	3.21	3	3
3	22	3.20	.122	.026	3.15	3.26	3	4
3	16	3.24	.182	.046	3.14	3.34	3	4
3	9	3.19	.153	.051	3.07	3.31	3	3
4	8	3.18	.193	.068	3.02	3.35	3	3
4	19	3.32	.125	.029	3.26	3.38	3	3
4	18	3.39	.171	.040	3.31	3.48	3	4
4	13	3.45	.230	.064	3.31	3.59	3	4
4	17	3.41	.096	.023	3.36	3.46	3	4
มาก	15	3.49	.167	.043	3.40	3.58	3	4
4	12	3.52	.191	.055	3.40	3.64	3	4
4	6	3.51	.157	.064	3.34	3.67	3	4
4	2	3.46	.085	.060	2.70	4.22	3	4
5	4	3.60	.080	.040	3.47	3.73	3	4
5	3	3.29	.029	.017	3.21	3.36	3	3

5	4	3.28	.019	.010	3.24	3.31	3	3
5	3	4.09	.006	.003	4.08	4.11	4	4
มากที่สุด	2	3.69	.014	.010	3.56	3.82	4	4
Total	237	3.23	.325	.021	3.19	3.27	2	4

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวกฤตกัญญาวีร์ วรธรรมธยาน์

เกิด ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕

การศึกษา

วิชาการแพทย์แผนไทย สาขา เวชกรรม เกษัชกรรม ผดุงครรภ์ นวดแผนไทย จากสมาคม
เภสัชและอายุรเวชโบราณแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๔๘

ใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะแพทย์แผนไทย ประเภท เวชกรรมแผนไทย

ใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะแพทย์แผนไทย ประเภท เกษัชกรรมแผนไทย

ใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะแพทย์แผนไทย ประเภท ผดุงครรภ์แผนไทย

ใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะแพทย์แผนไทย ประเภท นวดแผนไทย

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หลักสูตรแพทย์
แผนไทยบัณฑิต ปี ๒๕๕๗

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หลักสูตรแพทย์
แผนไทยบัณฑิต ปี ๒๕๕๙

หน้าที่การงานปัจจุบัน

ผู้ประกอบการและผู้ดำเนินการ อาศรมเวชชีวิชา คลินิกการแพทย์แผนไทย

ที่ปรึกษาพลุฑยารีสอร์ท แอนด์ สปา

ที่ปรึกษานาคาปุรี (แพ้น้ำข้าว เรือเกศสยามนาวา)

ที่ปรึกษาโรงเรียนสืวัตตะนา เวียงจันทน์ สปป.ลาว

วิทยากรพิเศษ

ภูมิลำเนา ๔๗๔/๑ ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง นครราชสีมา

ปีที่เข้าศึกษา พฤษภาคม ๒๕๕๘

ปีที่สำเร็จการศึกษา มีนาคม ๒๕๖๒

ที่อยู่ปัจจุบัน ๑๔/๗๗๔ หมู่บ้านบัวทองธานี ซ.๙ หมู่ ๑๓ ต.บางบัวทอง อ.บางบัวทอง นนทบุรี